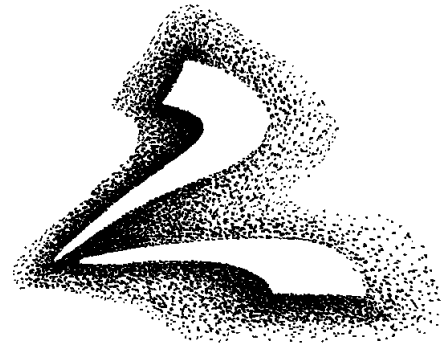
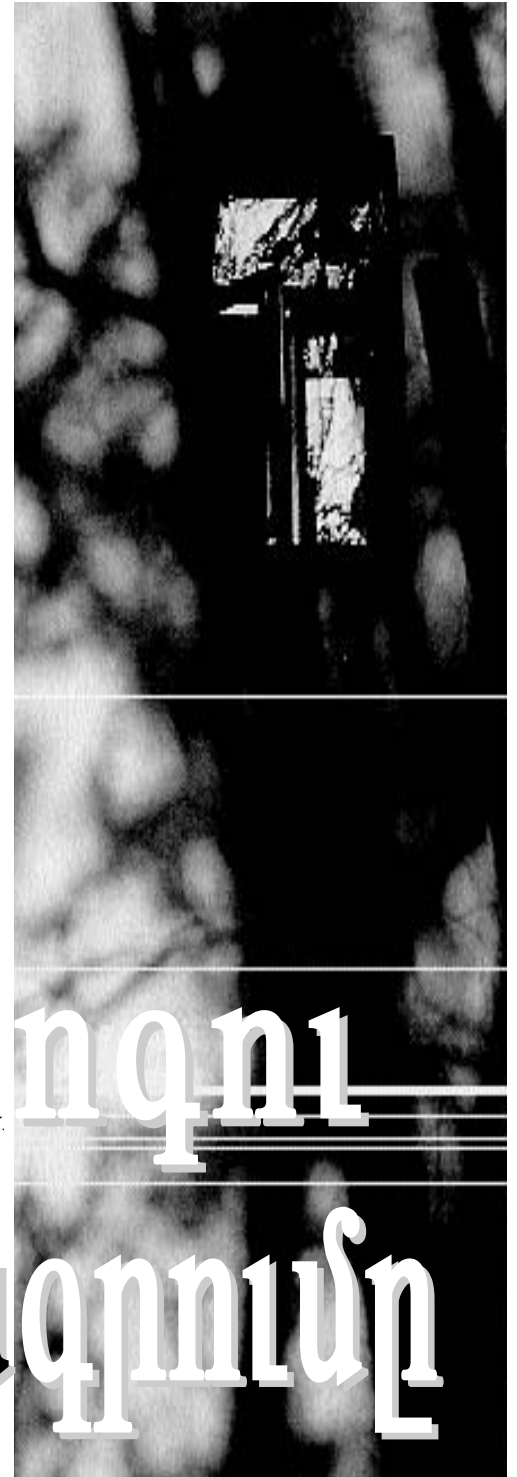

Շենուդա Գ
հայրապետ

ազատագրումը

նգու

գրումը

Շենուդա Գ հայրապետ

Հոգու
ագատագրումը

Երևան - 1999

Շենուդա Գ հայրապետ

Հոգու ազատագրումը

Գիրքը հրատարակվել է
Գեորգի Օհանյանի
Ռուբեն Սահակյանի
Աշոտ Մկրտչյանի
Արթուր Վարդանյանի
Սամվել Համբարձումյանի
մեկենասությամբ

Անգլերենից թարգմանեց՝ Լիլիթ Սարգսյանը
Խմբագիր՝ Ա. Բաղդասարյան
Սրբագրիչ՝ Ռ. Բաղդասարյան

© «Մանանա-հրատ» հրատարակչատուն

Ղպտի Ուղղափառ Եկեղեցին մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի Ընդհանրական Եկեղեցու անբաժանելի և անօտարելի մասն է: Հաստատված լինելով Ս. Մարկոս Ավետարանչի քարոզությամբ (Եգիպտոսում և ի մասնավորի Ալեքսանդրիայում), Ղպտի Եկեղեցին իր հզոր նպաստն է բերել Եկեղեցու միության ու դավանական անաղարտության գործում՝ տալով այնպիսի որոշիչ դեմքեր, ինչպիսիք են Ս. Աթանեսը, Ս. Կյուրեղը, Ս. Անտոնը և այլք:

451 թվականի Քաղկեդոնի ժողովի որոշումները մերժելով, Ղպտի Եկեղեցին Հայ և Ասորի Եկեղեցիների հետ հավատարիմ մնաց նախնյաց հավատքին՝ կազմելով Արևելյան Ուղղափառ Եկեղեցիների ընտանիքը, որոնք հաղորդության մեջ են միմյանց հետ:

Մահմեդականության կողմից նվաճվելուց հետո Եգիպտոսի ղպտի քրիստոնյաների համար սկսվեց հարատև ու մշտական հալածանքների մի շրջան, որոնք, այսպես թե այնպես, շարունակվում են մինչև այսօր: Սակայն Ղպտի Եկեղեցին դիմացավ և շարունակում է դիմանալ անլուր զրկանքներին՝ ի սեր Քրիստոսի, և շարունակում է իր վկայությունը բերել Մերձավոր Արևելքի տարածաշրջանում, լինելով ամենակենսունակ և ամենատեսլական Եկեղեցիներից մեկը:

Հայ և Ղպտի Եկեղեցիների դավանական միությունը և հաղորդութենական կապը գրեթե տասնվեց դարերի պատմություն ունի: Հայ և Ղպտի Եկեղեցիները կիսել են միևնույն դառը ճակատագիրը, սակայն մնացել են հավատարիմ Քրիստոսին և իրենց նահատակությանը այսօր ներկայանում են աշխարհին որպես հաղթող ու հաղթական Եկեղեցիներ:

Շենուդա Գ Պատրիարքը 1971 թվականից ի վեր Ղպտի Ուղղափառ Եկեղեցու գահակալն է՝ մի ճանաչված դեմք ողջ քրիստոնեական աշխարհում: Շենուդա Գ-ն իր գրեթե երեսնամյա գահակալության ընթացքում ներկայացել է որպես սրբակյաց ճգնավոր, անցկուն քարոզիչ և Ավետարանական ճշմարտությունների աներեր պաշտպան: Շենուդա Գ-ը հեղինակ է բազմաթիվ հատորների, որտեղ պարզ ու հասկանալի ոճով Ղպտի Եկեղեցու գահակալը ջանքերում է Ավետարանի անխարդախ կաթը՝ դարերից եկող զարմանալի վճիտությամբ ու ջինջությամբ:

Ներկայացվող հատորակը մեկն է այդ բազմաթիվ գործերից, որոնք լույս են տեսել աշխարհի գանազան լեզուներով: Սույն գործը Շենուդա Գ Պատրիարքի առաջին երկն է, որ հրատարակվում է հայերեն թարգմանությամբ: Հուսով ենք, որ սույն հրատարակությունը առավել կխորացնի և կամրապնդի Հայ և Ղպտի Եկեղեցիների հաղորդությունն ի Քրիստոս Հիսուս ի Տեր մեր:

Միքայել ժ. վրդ. Աջապահյան

Մայր Աթոռ սբ. Էջմիածնի միջեկեղեցական հարաբերությունների բաժնի վարիչ

Մեզ համար մեծ ուրախություն է սիրելի հայ ուղղադավան ժողովրդին ներկայացնել Նորին Սրբություն Շենուղա Գ Պատրիարքի այս գիրը, որը նա գրել է 1954 թ., եգիպտական անապատում վանական կյանքի անցնելուց առաջ, երբ 29 տարեկան էր: Գիրքը, որն առաջին անգամ տպագրվել է 1957 թ., Եգիպտոսում մեծ տարածում է գտել երիտասարդության, կիրակնօրյա դպրոցների ուսուցիչների և ողջ համայնքի մեջ: Այն կազմված է կիրակնօրյա դպրոցների ամսագրի հոդվածներից, որոնք տպագրվել են 1954թ.: Այստեղ միավորված են հեղինակի հոգևոր մտորումները և իր՝ որպես Աստծո խոսքի ծառայի, կյանքի հոգևոր փորձառությունը:

«Մանանա» մանկապատանեկան կրթամշակութային կենտրոնի կողմից այս գրքի քարոզմանությունը նշան է մեր երկու եկեղեցիների դարերից եկող սիրո և միասնության: Մեր երկու եկեղեցիներն էլ պահպանել են մույն ճշմարիտ ուղղափառ ավանդությունը՝ Եփեսոսի տիեզերական ժողովի ժամանակից ի վեր (431թ.):

Մենք ցանկանում ենք ամրապնդել մեր երկու եկեղեցիների պատմական հարաբերությունները և ստեղծել նրանց միջև համագործակցության ասպարեզներ՝ համաձայն Նորին Սրբություն Շենուղա Գ Պատրիարքի և Նորին Սուրբ Օծություն Տ. Տ. Գարեգին Ա Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի 1998թ. հունվարի 18-ին ստորագրված համատեղ հայտարարության:

Դամիեթի միաբնակալիս Բիշոյ
Դպտի Օրթոդոքս Եկեղեցու
Սուրբ սինոդի գլխավոր քարտուղար

Սա հոդվածների ժողովածու է, որը գրվել է կիրակնօրյա դպրոցների ամսագրի համար՝ սկսած 1951 թվականից: Մինչև վանական կյանք սկսելը ես այդ ամսագրի խմբագիրն էի:

Հոդվածները գրքի տեսքով հրատարակվեցին 1957թ.: Սա իմ առաջին տպագրված գիրքն էր, որը մեծ հավանություն գտավ և շատ անգամ վերահրատարակվեց:

Շենուղա Գ Պատրիարք

Ազատագրում մեղքի ճանաչողությունից

Հոգին, քանի դեռ աշխարհում է, ջանում է շատ բաներից ազատագրվել, որոնց մասին կպատմի քեզ այս գիրքը:

Սակայն մի բան կա աշխարհում, որից իմ կարծիքով Հոգին չի կարող ազատագրվել, որքան էլ ջանա: Այս բանից ազատվելը երջանկություն է, և դրան կարելի է հասնել միայն հավիտենություն մեջ:

Դա ազատագրումն է մեղքի ճանաչողությունից:

Երբ Աստված արարեց մարդուն, արարեց նրան պարզ ու մաքուր: Մարդը ոչինչ չգիտեր մեղքի մասին: Դա մինչև չարի և բարու գիտություն ծառից ուտելն էր: Նա մանկան պես անմեղ էր, դուրս էր ավելի: Երբ Եվան փորձվեց օձի կողմից, նա չգիտեր, թե ինչ է մեղքը: Օձը ստեց ու ասաց նրան. «**Չեք մահանա**», «**Դուք կլինեք աստվածների նման**» (Ծնն. 3.4,5): Եվ քանի որ Եվան ոչինչ չգիտեր ստի մասին, հավատաց օձին: Նա չկասկածեց այդ խոսքերի ճշմարտացիությունը, որովհետև չգիտեր կասկածել: Ադամն ու Եվան բարուց բացի այլ բան չգիտեին: Նրանք չգիտեին չարը: Իսկ երբ կերան ծառից, սկսեցին ճանաչել այն: Նոր ճանաչողություն՝ մեղքի ճանաչողությունը, մտավ մարդու կյանքի մեջ: Այս և այլ գիտելիքներ խաթարեցին մարդկության անմեղությունը: Սա փաստում է Սողոմոն Իմաստունի խոսքերի ճշմարտացիությունը. «**Իր գիտությունն ավելացնողն իր ցավն է ավելացնում**» (Ժող. 1.18): Գուցե առաջին բանը, որ Ադամն իմացավ, այն էր, որ ինքը տղամարդ է, իսկ Եվան՝ կին... Սեռի ճանաչողությունն սկսեց ներթափանցել նրա միտքը, նրա զգայարանները: Նա հասկացավ, որ սեռն ինչ-որ ամոթալի բան է, և սկսեց ծածկվել: Ապա նա ճանաչեց վախը և փորձեց թաքնվել ծառերի ետևում: Ժամանակն անցնում էր, և մարդը շատ մեղքեր էր ճանաչում: Մեղքի ճանաչողությունն արմատավորվեց նրա մտքում և ժամանակ առ ժամանակ մղեց իր

ներսում հոգևոր պատերազմների: Անգամ եթե ինքը չէր ընկնում այդ մեղքերի մեջ, դատապարտում էր մյուսներին դրանց համար: Այժմ նա ապրում է բարու և չարի, թույլատրելի և անթույլատրելի բաների երկվության մեջ: Կուզեի իմանալ, թե ե՞րբ պիտի նա ազատվի այս երկվությունից, ե՞րբ պիտի վերականգնի իր մտքի մաքրությունը: Ե՞րբ պիտի մարդն ազատվի «չարի հիշողությունից, որը հանգեցնում է մահվան»:

Ես չեմ կարծում, թե դա կարող է տեղի ունենալ երկրի վրա, այլ միայն՝ հավիտենության մեջ: Ս. Պողոս առաքյալը, ով արդեն ավարտել էր իր ընթացքը, և ում մեկնումի ժամանակը հասել էր, ասում է իր աշակերտ Ս. Տիմոթեոսին. «Եվ հիմա ինձ է սպասում արդարության պսակը» (Բ Տիմ. 4.8):

Ի վերջո, մարդը պիտի պսակվի արդարությանը, այն արդարությանը, որը չի մեղանջում և չի ճանաչում մեղքը: Նա պիտի պսակվի սրբությանը, առանց որի ոչ ոք չի կարող տեսնել Տիրոջը: Բայց ե՞րբ այս տեղի կունենա: Առաքյալը տալիս է պատասխանը՝ ասելով. «Արդարության պսակը, որը որպես հատուցում, ինձ պիտի տա Տերը՝ արդար դատավորը, այն օրը. և ոչ միայն ինձ, այլ նաև բոլոր նրանց, ովքեր սիրեցին Նրա հայտնվելը» (Բ Տիմ. 4.8):

Արդարության այս պսակը այն երազանքն է, որին հոգին փափագում է հասնել: Քանի դեռ աշխարհում ենք, մենք ամեն օր մեղք ենք գործում և ամեն օր կարիք ունենք ապաշխարության: Առանց մեղքի մեկը չկա, անգամ եթե իր երկրային կյանքը միայն մեկ օր լինի:

Ե՞րբ պիտի մենք իսկապես ազատագրվենք մեղքի ճանաչողությունից: Ե՞րբ պիտի ոչինչ չիմանանք, այլ միայն Աստուծուն և Իրեն շրջապատող լույսը, լույս, որի մեջ բնավ խավար չկա: Դա տեղի կունենա, երբ մենք թքենք չարի և բարու գիտության պտուղը, որ մեր նախահայրերը կերան այն ժամանակ:

Միայն այդ դեպքում մենք կվերականգնենք մեր նախնական դիրքը:

Հավիտենության մեջ մենք, անշուշտ, շատ ավելի լավ վիճակում կլինենք, քան Ադամը դրախտում: Ադամն ու Եվան արդարության վիճակում էին, սակայն ենթակա էին անկման, իսկ հավիտենության մեջ մենք կունենանք արդարության պսակը, որի արդարությունը անկման ենթակա չէ: Մենք ավելի լավ վիճակում կլինենք, քան առաջին մարդը՝ նախքան անկումը, մենք կնմանվենք նրան անմեղությունը, մաքրությունը, պարզությունը և

մեղքը չճանաչելով:

Մենք կմոռանանք մեղքն իր բոլոր տարատեսակներով:

Մեր մտքում ոչինչ չի լինի, բացի եռանդուն հոգևոր կյանքից, Աստուծու սիրուց, միայն երկնային՝ աչքով չտեսած, ականջով չըլսած և մարդու սրտի մեջ չընկած բաները խորհելուց:

Միայն այդ ժամանակ կարելի է ասել, որ հոգին լիովին ազատագրված է:

Ազատություն Աստծուն ճանաչելու մեջ

Խոստովանում եմ Քո առջև, ով Տեր, ամոթով խոստովանում եմ, որ մարդկանց հետ ավելի հաճախ խոսել եմ առաքիլնության մասին, քան թե Քո մասին, չնայած որ Դու ես ամենը ամենի մեջ: Սակայն Քո մասին խոսել կարողանալու համար պետք է, որ ճանաչեմ Քեզ: Բայց ինչպե՞ս կարող եմ հասնել այս ճանաչողությանը, եթե ես որպես մարդ սահմանափակ եմ, իսկ Դու՝ անսահման Աստված, բացի այդ, ինչպե՞ս կարող եմ Քեզ ճանաչել, երբ Դու անըմբռնելի ու աներևակայելի ես. Դու ես լույսը, որին հնարավոր չէ մերձենալ, և ոչ մի մարդ էակ չի կարող Քեզ տեսնել ու կենդանի մնալ:

Փորձել եմ Քո մասին տեղեկանալ Քո սուրբ մարդկանցից, ովքեր Քեզ ճանաչել են: Քո մասին հարցրեցի Ս. Պողոս առաքյալին, որը հափշտակվեց մինչև երրորդ երկինք, «յսեց անպատում խոսքեր, որ մարդս արտոնված չէ խոսել» (Բ Կոր. 12.4): Ս. Հովհաննեսը՝ սիրելի աշակերտը, երկնքում բացված մի դուռ տեսավ և տեսավ Աստծու գահը, բայց այս հայտնությունը նա նկարագրում է խորհրդանշական կերպով:

Երբեմն ինքս ինձ հարց եմ տալիս. «Արդյո՞ք Քեզ ճանաչելու փորձերս հպարտության մի տեսակ չեն, այն դեպքում, երբ ինքս ինձ չեմ ճանաչում»: Եթե իմ իսկ անձը չեմ ճանաչում, ինչպե՞ս կարող եմ ճանաչել անձիս Արարչին:

Եթե չգիտեմ Քո երկինքներն ու Քո հրեշտակներին, ինչպե՞ս կարող եմ իմանալ Քեզ:

Միայն այն գիտեմ, ինչ հայտնել ես մեզ, իսկ մեզ հայտնել ես միայն այն, ինչ մենք կարող ենք տանել: Եթե մեզ ավելին հայտնելիք, մեր մարդկային բնությունը սաստիկ կզարմանար, իսկ մեր միտքն անկարող կլիներ հասկանալ, խոսքերը չէին բավարարի արտահայտելու հայտնվածը:

Երբ ջանում եմ ճանաչել Քեզ, փորձում եմ գրքերից

վեր ելնել, որքան էլ որ խորը գիտելիք պարունակեն, և նույնիսկ՝ մտքի իմացությունից վեր: Սա թույլ է տալիս ազատագրված հոգուն ավելի լայն՝ մտքի սահմաններից դուրս, տեսածիք ունենալ: Սակայն մարդկային հոգին էլ սահմանափակ է, բացի այդ, այն բանաված է մարդկային մարմնի նյութեղենության մեջ:

Ով Տեր, ինչպե՞ս պետք է ճանաչեմ Քեզ հետո, հավիտենական արքայության մեջ: «Ինչպես որ է», -ասում է Ս. Պողոսը: Ես շփոթվում եմ այս խոսքերից: Քո արքայության մեջ, մեր փառահեղ հարությունը ու մեր հոգևոր լուսեղեն մարմիններով հանդերձ, մենք անշուշտ կմնանք, ինչպես որ ենք՝ սահմանափակ մարդ արարածներ: Այնտեղ Քո Աստվածության մասին Դու ավելին կհայտնես մեզ, ուստի բերկրանք ու երջանկություն կունենանք:

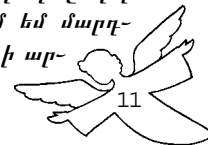
Հետո մեզ կհայտնես ավելին ու ավելին, աստիճանաբար, այնքան, որ կարողանանք տանել: Գուցե, եթե շատ ավելին հայտնես, մեր հոգիները խորը սիրո մեջ աղաղակեն՝ բավական է: Դու մեր սրտերն ու հոգիները կպատրաստես, այնպես, որ կարողանան ավելին ընդունել Քեզանից: Սակայն Դու ընդմիջտ կմնաս, ով Տեր, ինչպես որ ես՝ անսահման, իսկ մենք կմնանք, ինչպես որ ենք՝ սահմանափակ, և Քո մասին քիչն իմացող:

Հավերժության մեջ մենք պիտի վայելենք Քո գիտությունը, պիտի ճաշակենք ու տեսնենք, որ քաղցր ես Դու: Մենք շարունակ ավելին պիտի իմանանք Քո մասին, բայց երբեք չենք կարող ըմբռնել ամբողջը:

Ուրեմն, ե՞րբ պիտի ճանաչենք Քեզ՝ ճշմարիտ գիտությունը: Տերն մեր Հիսուս Քրիստոս ասում է. «Հավիտենական կյանքն այս է, որ ճանաչեն Քեզ միակ ճշմարիտ Աստված...» (Հովհ.17.3): Ուրեմն, Քեզ ճանաչելը ոչ թե տարիների ու օրերի հարց է, այլ՝ ամբողջ հավիտենական կյանքի, որը վերջ չունի:

Եթե սա վերաբերում է հավիտենականությանը, ապա ի՞նչ կարող ենք ասել մեր անգիտության մասին, քանի դեռ աշխարհում ենք: Արդյո՞ք ունենք որևէ գիտելիք: Ուստի, աղաչում եմ Քեզ, Մեծ Արարիչ, ներքի ինձ, որ մարդկանց հետ ավելի շատ առաքիլնության մասին եմ խոսում, քան թե Քո մասին: Սա երկու պատճառ ունի:

Առաջինն այն է, որ ես գիտություն չունեմ. միակ բանը, որ գիտեմ, այն է, որ աղոթում եմ Քեզ, որպեսզի Քո մասին ինչ-որ բան հայտնես ինձ: Ինչ-որ հայտնում ես ինձ, բացում եմ մարդկանց առջև, որպեսզի կարողանան ճաշակել երկնքի ար-

քայլութիւնը, քանի զեռ աշխարհում են:

Երկրորդ պատճառն այն է, որ ուզում եմ, իրենց սրտերը պատրաստեն՝ Քեզ ճանաչելու համար: Ուզում եմ, որ գիշեր ու զօր խունկ մատուցեն իրենց սրտի խորանում՝ պատրաստ լինելու Սուրբ Ընծայաբերմանը: Մենք ինքներս չենք կարող Քեզ ճանաչել, բայց ցանկանում ենք, Քո շնորհով, մեզ պատրաստես՝ Քեզ ճանաչելուն: Այս ճանաչողութիւնը Քեզանից է գալիս՝ Քո հայտնելով, ոչ թե մեր կողմից արված որևէ մտավոր կամ հոգևոր ճիգով: Մեր մտքի ու հոգու ամեն ջանքը, թեկուզ և կարևոր է, սակայն պարզապես աղոթքի կամ աղաչանքի մի տեսակ է: Այսպիսի ջանքը միայն մի միջոց է, որով ամպը կլցնի տունը, կրակը կվառվի թփի մեջ, և այսպիսով, Աստված կհայտնի իրեն, ու յուրաքանչյուր սիրտ երկյուղածությամբ կերկրպագի և կերգի գոհությամբ, ասելով՝ Դու տվեցիր ինձ Քեզ իմանալու շնորհը:

Այս աստվածային գիտութիւնն է այն թանկարժեք մարգարիտը, որը գնելու համար վաճառականը վաճառեց իր ամբողջ ունեցվածքը: Իրերը, որ վաճառականը վաճառեց, մարդկային գիտութիւնն արբեր ճյուղերն են, որոնք զբաղեցնում են մեր ամբողջ ժամանակը և հնարավորութիւն չեն տալիս ճանաչելու Քեզ: Դրանք խանգարում են մեզ՝ Մարիամի հետ նստելու ոտքերիդ տակ և ունենալու կենաց ջուրը, որը լցնում ես մեր սրտերի մեջ, և որից ով որ խմի, երբեք չի ծարավի:

Ցանկանում եմ, որ այս գիտութիւնը փնտրենք մեր ամբողջ սրտով: Այդ ժամանակ մենք այն կգտնենք մեր սրտերի խորքերում, որտեղ Դու ես բնակվում, և որտեղ Քո սուրբ տաճարն է, որը սրբազործել ես Սուրբ Սյուրոնով:

Ազատագրում կապանքներից

Երեկոյան ժամը յոթն էր, և ամեն ինչ թաղված էր լուսթյան մեջ, երբ ես ու իմ վանական հայրը ոտք դրեցինք անապատի ավազներին: Մենք քայլում էինք խորհրդածելով մարդկային լեզվով անպատմելի բաների մասին:

Հետքեր ու կապանքներ

«Հոգու ազատագրում մարմնից» ասելով ես նկատի չունեմ այն, ինչի մասին Սիմեոն ծերունին է ասում. «Այժմ, ով Տեր, խաղաղությամբ արձակիր Քո ծառային՝ ըստ Քո խոսքի...» (Ղուկ. 2.22): Խոսքս մարմնի մեջ գտնվող հոգու ազատագրման մասին է, ազատագրում ամեն տեսակ շղթաներից ու կապանքներից: Միայն այդ ժամանակ մարդ կարող է կատարյալ խաղաղութիւն ունենալ և ապրել ազատ՝ Աստծու զավակին վայել կյանքով:

Գիտե՞ս, թանկագին եղբայր, որ երեխայի հոգին մկրտվելուց հետո իր նախաստեղծ վիճակի ազատութիւնն է ձեռք բերում: Իսկ գիտե՞ս, թե հետագայում ինչ է պատահում նրան: Աշխարհը, սովորութիւնները և շրջապատը նրանում շատ հետքեր են թողնում: Շատ կապանքներ կապկպում են այն և խոչընդոտում են նրա ընթացքն առ Աստված: Աստծու որդիները ձգտում են այս ամենից ազատվել, իրենց հոգիներն ազատագրել աշխարհի, շրջապատի, մարդկային զգայարանների ու իմաստութիւն կապանքներից:

Վանահայրս ասաց. «Գուցե ոմանք կարծում են, թե Տեր Հիսուս Քրիստոսի խոսքը. «...եթե չզառնաք ու չլինեք մանուկների պես, երկնքի արքայութիւնը չեք մտնի» (Մատթ.18.3), նշանակում է՝ եթե չզառնաք մանուկների պես փոքր: Ոչ, Նա ուզեց ասել՝ եթե չզառնաք հոգով այնքան մեծ, որքան մանուկներն են, երկնքի արքայութիւնը չեք մտնի»:

Զգայարանների կապանքները

Մեծն Ս. Մակարիոսը մի անգամ հանդիպեց մի վանականի, որն ինքն իրեն առաքինի ու արդարակյաց էր համարում և կարծում էր, թե հաղթահարել է շնության, արծաթսիրտության ու բարկություն մեղքերը: Ս. Մակարիոսը հարցրեց նրան, թե ի՞նչ կզգար, եթե կին տեսներ: Վանականը պատասխանեց, որ ինքը կնկատեր նրա կին լինելը, բայց խույս կտար՝ կրքերից զերծ մնալու համար: Ս. Մակարիոսը նրան հարցրեց նաև, թե ի՞նչ կզգար, եթե անապատում ընկած դրամ տեսներ: Վանականն ասաց, որ կկարողանար դրամը քարից զանազանել, բայց իրեն կզսպեր փողը սիրելուց: Երրորդ անգամ սուրբը հարց տվեց, թե ի՞նչ կզգար, եթե մեկը իրեն վիրավորեր: Վանականը պատասխանեց, թե կզգար, որ իրեն վիրավորում են, բայց չէր թողնի, որ բարկությունը բույն դնի իր սրտում: Այնժամ Ս. Մակարիոսն ասաց վանականին, որ նա դեռ դյուրբեկ է և ավելի շատ պայքարելու կարիք ունի, և սկսեց ուսուցանել նրան:

Զգայարանների կապանքները, թանկագին ընթերցող, մարդուն ստիպում են տարբերություն դնել տղամարդու և կնոջ, ծեր կնոջ և երիտասարդ աղվա, գեղեցիկ աղվա և տգեղի միջև:

Այս կապանքները նաև ստիպում են տարբերել փողը քարից:

Իսկ գովասանքն ու վիրավորանքը:

Մի անգամ Ս. Մակարիոսից մի վանական խորհուրդ հարցրեց: Ս. Մակարիոսը նրան կարգադրեց գնալ գերեզմանատուն և գովել մեռելներին: Նա այդպես էլ արեց, և բնականաբար մեռելներից ոչ ոք նրան ոչինչ չպատասխանեց:

Սուրբն այնուհետև կարգադրեց նրան գնալ ու վիրավորել նրանց: Սակայն, երբ դա էլ արեց, դարձյալ ոչ մի պատասխան չստացավ: Այդ ժամանակ Ս. Մակարիոսն ասաց վանականին. «Դու էլ պետք է մեռելների պես լինես, քանի որ մեռել ես աշխարհի համար: Դու չպետք է ազդվես որևէ խոսքից, լինի դա գովասանք, թե՛ վիրավորանք»:

Մի անգամ մեծահարուստ մեկը փող էր բերել վանք, որ բաժանի վանականներին: Վանահայրը ցանկացավ այդ մարդուն գործնական դաս տալ և, փողը մի կողմ դնելով, խփեց զանգը: Երբ վանականները հավաքվեցին, վանահայրն ասաց, որ կարող են իրենց պետք եղած չափով փող վերցնել՝ որպես այդ հարուստի հանդեպ սիրո դրսևորում: Բայց վանականները նայեցին

ոսկուն, կարծես այն քարերի կույտ լիներ, և ոչինչ չվերցրեցին, հակառակ այն բանի, որ նրանց աղաչեցին դա անել: Նրանց վարքն այնպիսի մեծ տպավորություն գործեց այդ մարդու վրա, որ նա խնդրեց դառնալ վանական:

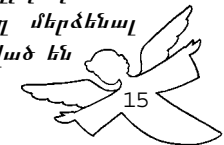
Աշխարհն ու մարմինը, թանկագին եղբայր, մեծ ազդեցություն ունեն մեր զգայարանների վրա, որոնք մեր աչքին նյութական բաներն ավելի գեղեցիկ ու գրավիչ են դարձնում, քան դրանք կան իրականում: Սակայն, երբ հոգին ազատագրվի իր ճամփան խոչընդոտող կապանքներից, համապատասխանաբար զգայարաններն էլ կազատագրվեն աշխարհային զգացմունքներից ու իրերի նոր, հոգևոր ընկալում ձեռք կբերեն:

Սա կարող ես զգալ, երբ երկար ժամանակ հեռու ես եղել ընտանիքիցդ, և վերադարձիդ գրկում ես նրանց մեծ սիրով ու կարոտով: Նրանց սիրով շրջապատված լինելով, արդյո՞ք կզգաս, թե քեզ գրկողը, լինի դա հայրդ կամ մայրդ, քույրդ կամ եղբայրդ, տղամարդ է, թե՛ կին: Նմանապես, եթե մի մարդ ուրիշին կրակից կամ խեղդվելուց փրկելիս զգար, թե ում փրկում է՝ տղամարդ է կամ կին, աղջիկ կամ տղա, նա մահվան վտանգին կենթարկեր իրեն էլ, նրան էլ:

Կարծում եմ, սա ցույց է տալիս, որ հոգին առավել է, քան զգայարանները: Երբեմն նույնիսկ պատահում է, որ զգայարանները մասամբ կամ լրովին խլացվում են, որովհետև հոգին զբաղված է լինում ավելի մեծ բաներով:

Ուրեմն, քո հոգևոր կյանքում, որքանով որ կարող ես, պետք է ազատվես զգայարանների կապանքներից: Այդ դեպքում այլ կերպ կնայես իրերին, չես հաղթվի կրքերից. լինի դա մարմնի կիրք, կիրք՝ փողի հանդեպ, կամ էլ գոռոզության կիրք: Ավելի շուտ, կնմանվես երկնավոր Աստծու հրեշտակներին և ամեն ինչ բարի կտեսնես, ինչպես ասում է Տեր Հիսուս Քրիստոսն իր Լեռան քարոզում. «**Եթե քո աչքը պարզ է, քո ամբողջ մարմինը լուսավոր կլինի**» (Մատթ. 6.22):

Միայն այս խոհերը չէ, որ զբաղեցնում էին ինձ և իմ վանահորը, մենք զրուցում էինք ավելի խորիմաստ բաների շուրջ: Մենք քրննարկում էինք, թե ինչպե՞ս են արձագանքում զգայարանները, երբ մեկը փորձում է հասկանալ աստվածաբանական հարցերը և խորհրդածել դրանց շուրջ: Զգայարանները ֆիզիկական են և սահմանափակ, այդ պատճառով էլ չեն կարող մերձենալ Աստծուն՝ անսահման Հոգուն: Նրանք նաև հակված են

սխալվելու և հաճախ սխալվում են, երբ փորձում են ճիշտն ու սխալը զանազանել: Նույնիսկ առաքյալները սխալվեցին, երբ վերադարձան Տիրոջ մոտ խնդությամբ ասելով՝ «Տեր, դեներն էլ են մեզ հնազանդվում Քո անունով»: Իսկ Տերը պատասխանեց նրանց. «Բայց մի ուրախացե՛ք այս բանի համար» (Ղուկ. 10.17, 20): Այսպես էլ մարդասպանը, երբ սպանում է՝ վրեժխնդիր լինելով, գոհացում է զգում, կարծես մի մեծ գործ արած լինի: Բայց դա անշուշտ սխալ զգացում է: Դու ևս, սիրելի եղբայրս, կարող ես զանազան զգացումներ ունենալ աղոթելիս, պաս պահելիս, առանձնացած խոկալիս: Լավ քննիր այդ զգացումներդ, քանի որ դրանք կարող են քողարկված աշխարհիկ զգացումներ լինել, և փորձիր հոգիդ ազատագրել զգայարաններից կապանքներից:

Մեկ այլ կետ էլ կա, որի վրա կուզեի ուշադրությունդ հրավիրել. երբ մեկն ամբողջովին խորասուզված է լինում աստվածայինի մեջ, աշխարհին և շրջապատին անհաղորդ է դառնում: Օրինակ՝ Աննան տաճարում Տիրոջ առջև վշտահար հոգով աղոթում էր և իր շուրջը եղող ոչնչից տեղյակ չէր: Հեղի քահանան նույնիսկ կարծեց, թե նա հարբած է, և հանդիմանեց նրան՝ ասելով. «Մինչև ե՞րբ հարբած վիճակում ես մնալու, սթափվիր գինովությունից» (Ա. Թադ. 1.14):

Դու նույնպես, եթե ամբողջովին խորասուզված լինես աղոթքի ու խոկումի մեջ, տեղյակ չես լինի շուրջդ կատարվող ոչ մի բանից: Այստեղ հիշում եմ Ս. Հովհաննես Կոլոտի օրինակը, ով երկար ժամանակ էր անցկացնում խոկալով: Այդ ընթացքում մարդիկ խոսում էին իր հետ, բայց նա չէր լսում նրանց: Պատճառն այն էր, որ նրա հոգին այդ պահերին խորասուզված էր լինում այլ, ավելի կարևոր հարցերի մեջ, շատ ավելի խորը և շատ ավելի մոտ լսողությանն ու հիշողությանը: Երբեմն մարդիկ հարցեր էին տալիս, բայց սուրբը պատասխանում էր նրանց աստվածաբանական մտորումներով, որոնք բացարձակապես կապ չունեին նրանց հարցերի հետ: Իրականում նա չէր լսում, թե ինչ էին ասում, որովհետև իր հոգին ազատագրված էր զգայարանների կապանքներից:

Հոգու ազատագրումը մարդկային իմաստությունից

Այժմ ես ուզում եմ, որ հոգին ազատագրվի նաև մարդկային իմաստությունից, քանի որ. «Չէ՞ որ Աստված Հիմարացրեց այս աշխարհի իմաստությունը» (Ա. Կոր. 1.20) և դարձյալ,

թե՛ «Տերը գիտե իմաստունների մտածումները, որ ընդունայն են» (Ա. Կոր. 3.20): Սուրբ Գիրքը մեզ ասում է նաև. «...այս աշխարհի իմաստությունը Հիմարություն է Աստու առաջ. քանզի գրված է, թե՛ Ինքն է, որ բռնում է իմաստուններին իրենց խորագիտության մեջ» (Ա. Կոր. 3.19):

Նրանք, ովքեր իրենց իմաստուն և խելացի են կարծում, ապավինում են իրենց իմաստությանն ու խելքին, ավելի քան հեռու են հոգևորից և աստվածայինից: Դրա համար է Ս. Պողոս առաքյալն ասում. «Եվ իմ խոսքը և քարոզությունը իմաստության ճարտար խոսքերով չէին, այլ Սուրբ Հոգու համոզիչ զորությամբ», «և ինչ որ հայտնում ենք, ոչ թե ճարտար խոսքերի մարդկային ուսուցումով է, այլ Հոգու վարդապետությամբ. հոգևոր բաները հոգևոր խոսքերով ենք բացատրում» (Ա. Կոր. 2.4,13):

Հիմա տես՞, իմ սիրելի եղբայր, թե որքան փուչ է մարդկային իմաստությունը:

Ուրեմն ի՞նչ, Աստված առհասարակ մերժում է իմաստությունը: Ոչ, այլ խրախուսում է այն: Լսիր, թե ինչ է ասում Ս. Պողոս առաքյալը նույն թղթում. «Իմաստությունը քարոզում ենք հոգեպես կատարյալներին, իմաստություն, որ այս աշխարհին չէ, ոչ էլ այս աշխարհի՝ կործանման սահմանված իշխանների իմաստությունը, այլ քարոզում ենք Աստծու խորհրդավոր, թաքուն իմաստությունը» (Ա. Կոր. 2.6,7):

Ուստի, եթե ցանկանում ես ըմբռնել Աստծու խորհուրդները, առաջին հերթին, ազատագրիր հոգիդ մարդկային իմաստությունից: Կանգնիր Աստծու առաջ որպես տգետ: Միայն այդ ժամանակ դու կլցվես գիտություն, այն գիտությամբ, որը հոգևոր է ու կատարյալ, ոչ մարդկային ու ոչ թերի. «Որովհետև Հոգին քննում է ամեն ինչ, նույնիսկ Աստծու խորունկ ծրագրերը» (Ա. Կոր. 2.10): Ս. Պողոսն անշուշտ սա նկատի ուներ, երբ ասում էր. «Եթե ձեզնից մեկը կարծում է, թե ինքն իմաստուն է այս աշխարհում, Հիմար թող լինի, որպեսզի իմաստուն դառնա» (Ա. Կոր. 3.18):

Մի անգամ Տեր Հիսուս Քրիստոսի մոտ ձեռքը գոսացած մի մարդ եկավ, որն ուզում էր բժշկվել: Տերն ասաց նրան, որ երկարի իր ձեռքը, և մարդը երկարեց, և գոսացած ձեռքն առողջացավ (Մատթ. 12.10-13): Այս հրաշքն ի հայտ է բերում Տիրոջ զորությունը, բայց նաև ցույց է տալիս, թե որքան տկար է մարդկային իմաստությունը: Եթե այդ մարդը տեղիք տար մարդկային իմաստությանը, նա պիտի վիճեր. «Ինչպե՞ս կարող եմ

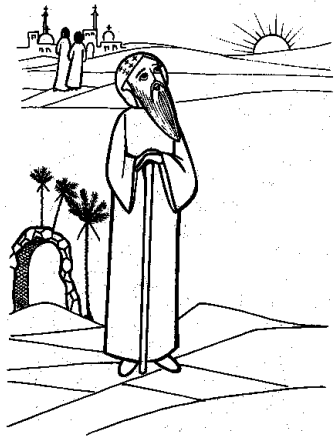

երկարել ձեռքս, եթե այն գոսացած է: Հնարավոր է, որ գոսացած ձեռքը մեկնվի: Իսկ եթե կարող եմ այն երկարել, ինչի՞ս է պետք ուրեմն բժշկվելը: Դու նախ՝ բժշկիր, որ հետո ես կարողանամ այն երկարել»: Սակայն այս մարդն իրեն հիմարացրեց, որպեսզի լավանա: Նա արհամարհեց մարդկային իմաստությունը, ըստ որի, գոսացած ձեռքը չի կարող երկարվել: Այդ իմաստությունը չի ընդունում, որ լեռը կարող է շարժվել իր տեղից, որ մարդ կարող է քայլել ջրի վրայով կամ, որ մարդ չպետք է մտահոգվի վաղվա օրվա մասին:

Մարդկային իմաստությունը, ասես մանրադիտակով քննում է Աստծուն և Նրա որոշիչները: Այն ընդունում է միայն այն, ինչը համապատասխանում է Աստվածաշնչի ու Եկեղեցու մասին իր պատկերացումներին, և մերժում այն, ինչին հավանություն չի տալիս իրենց միտքը:

Մյուս կողմից, Աստծու որդիներն ամեն ինչ ընդունում են ուղղակի, առանց առարկություն: Նրանք ասում են. «Ով Տեր, ուզո՞ւմ ես, որ մենք անցնենք Կարմիր ծովով: Լավ, ուրեմն մենք կանցնենք, քանի որ Դու կպատրաստես ճանապարհը մեզ համար, որպեսզի չխեղդվենք»:

Մի առասպել կա, ըստ որի Կարմիր ծովի ջրերը բաժանվեցին ոչ թե այն ժամանակ, երբ Մովսեսը երկարեց իր ձեռքի գավազանը, այլ՝ երբ առաջին մարդն իր ոտքը դրեց ջրի մեջ: Սա պարզապես առասպել է, բայց վեհ հոգևոր իմաստ ունի:

Չորս պատերի մեջ

Անապատում կամ լեռան վրա հոգևոր լինելը տարբերվում է քաղաքում հոգևոր լինելուց: Ամենադժվար կապանքներից մեկը քաղաքում Աստծուն պաշտողի համար՝ չորս պատերի մեջ լինելն է:

Սա ես ինքս զգացել եմ մի քանի տարի առաջ, երբ գտնվում էի Այմազա կոչվող անապատ վայրում, որը Հելիոպոլիսից մի քանի մղոն հեռավորության վրա է: Ես կիրականորյա դպրոցի ընկերներիցս մեկի հետ ամեն օր բարձրանում էի այդ անապատի բլուրներին մեկը՝ աղոթքի ու խոկումի համար: Այդտեղից հորիզոնում երևում էր Հելիոպոլիսը, որը հեռվից շատ փոքր ու աննշան էր թվում: Զգում էինք, որ մեր հոգիներն ազատվում են երկարության, լայնության և բարձրության չափումներից, ճոխության ու շքեղության կապանքներից: Շքեղ պալատ, թե խրճիթ՝ միևնույն էր մեզ համար, քանի որ դա չէր հականը: Այդ բարձր բլրի վրա, ավագին նստած, մենք հոգևոր երջանկություն ու հաճույք էինք զգում, երջանկություն, որը երբեք չենք զգացել քաղաքում:

Երբ արձակուրդներին վերադարձանք Կահիրե, անկեղծ եմ ասում, սիրելի եղբայր, նեղվեցի այդ աղմկոտ մայրաքաղաքից: Փողոցով քայլելիս գլխիս և ականջներիս մեջ կարծես թայթքող հրաբուխ լինեի՝ մարդկանց գոռգոցի, մեքենաների, տրամվայների ու ամեն տեսակի տրանսպորտի աղմուկի պատճառով: Այս աղմուկի մեջ հասկացա, որ չեմ կարող կարգին, կանոնավոր կերպով ու անընդմեջ մտածել, այնպես, ինչպես այն բարձր բլրի վրա: Երբ իմ սենյակի դուռը փակեցի և աղոթքի կանգնեցի, չկարողացա աղոթել: Սենյակի չորս պատերն ինձ Աստծուն վայելելուց ետ պահող ամուր խոչընդոտներ ասես լինեին:

Այսպիսով, ես աղոթք չարեցի, այլ սենյակիցս դուրս գալով, քայլեցի շատ հեռու, փորձելով մի խաղաղ անկյուն գտնել, ուր ոչ մի շինություն չլիներ: Մոտ մեկ ժամ հետո մի տեղ

գտա, որը փոքր ի շատե էր միայն Համապատասխանում պահանջիս: Ես ճնշված վերադարձա տուն՝ կարոտելով իմ բարձր բլրին:

Քո հոգին, սիրելի եղբայր, ցանկանում է ազատ լինել, ճախրել թռչնի պես, որ ճյուղից ճյուղ է թռչում: Նա ուզում է նմանվել հրեշտակներին, որոնք միշտ փառաբանություն են երգում Աստծուն՝ առանց որևէ արգելքի կամ սահմանափակման: Եթե մշտապես չես կարող լինել այդ վիճակում, ապա գոնե երբեմն եղիր...

Կարելի է կարծել, որ խոկումն ավելի հեշտությունը ու խորությունը հասանելի է նավագնացներին, գյուղացիներին և անապատի ու լեռների բնակիչներին: Կարծում եմ նաև, որ մենք նույն կարողությունը կունենանք, երբ ազատվենք մարմնի կապանքներից ու գնանք վեր՝ երկինք, ուր Աստված է, հրեշտակներն ու սրբերը:

Այս մասին խոսեցի հոգևոր հորս հետ, և նա իմ առջև բացեց հոգևոր մի այլ փորձառություն: Նա պատմեց, թե ինչպես իր վանական կյանքի սկզբում քսանութ օր առանձնացել է խցում՝ չորս պատի մեջ, առանց որևէ մեկին տեսնելու: Այդ շրջանը նա անց է կացրել Աստծու հետ ծանր պայքարում: Դա իսկապես ծանր ժամանակ է եղել, որի ընթացքում իր հոգին նվաղել է, բայց ի վերջո, կարողացել է ազատվել իր բազմաթիվ կապանքներից ու հասնել Աստծուն և ուժով՝ Նրանից խոստովանել ստանալ: Այսպիսով, վանականն իր խցից դուրս է եկել, զգալով, որ իր համար միևնույն է՝ չորս պատի մեջ լինել, թե ազատ՝ պատերից դուրս...

Այստեղ է, որ քեզ համար պիտի բացեմ հոգևոր ավելի խոր ու ավելի բարձր մի աստիճան:

Առաջին աստիճանը չորս պատերի մեջ լինելուց հոգնելն է, իսկ հաջորդ աստիճանը՝ չորս պատից անտեղյակ լինելը: Այս դեպքում, սենյակումը նստած այնքան կլանված ես լինում քո աղոթքներով, խոկումներով ու ընթերցումներով, որ քեզ չընկալվում ամեն ինչից վերանում ես: Դու ապրում ես զգայարաններից վեր գտնվող մի այլ աշխարհում: Չես իմանում, արդյոք սենյակումը ես, թե՞ ազատ տարածություն մեջ, և կամ խուցից պատեր ունի՞ր, թե՞ ոչ: Նույնիսկ չես իմանում, թե երկինքն է իջել քեզ մոտ՝ երկիր, թե՞ դու ես երկինք բարձրացել՝ երկրի վրա լինելով:

Գիտե՞ս, սիրելի եղբայր իմ, որ եղել են ոմանք, ովքեր չեն կարողացել հասկանալ՝ արդյո՞ք իրենք մարմնի մեջ են, թե մարմնից դուրս, ինչպես օրինակ Ս. Պողոս առաքյալը (Բ Կոր. 12.2), սուրբ Հովհաննես Ասիուտացին և իմ ծեր հոգևոր հայրը:

Տեղի կապանքներից հոգու ազատագրման թեման ինձ խորհել է տալիս մեկ այլ խնդրի շուրջ, որը «Հայտնությունն» է:

Լսել ենք Ս. Հովհաննես սիրելի աշակերտի և Ս. Պողոս առաքյալի հետ եղած հայտնությունների մասին: Ժամանակը չի բավականացնի, որպեսզի պատմենք, թե ինչ է Հայտնվել Ս. Անտոնին, Ս. Շենուգային և մյուս սրբերին, ովքեր մնալով իրենց տեղում, կարողացել են ապրել ուրիշ միջավայրում ու իրավիճակում, ուր տեսել են այնպիսի բաներ, որ հնարավոր չէ նկարագրել կամ բառերով արտահայտել:

Այս պահին մի պատմություն եմ հիշում, հոգով լի մի քահանայի մասին, որն ինձ մեր սիրելի եղբայրներից մեկն է պատմել: Երբ այդ քահանան Ս. Պատարագի ժամանակ աղոթք էր անում և հասավ այս բառերին. «...նա բարձրացրեց իր աչքերը...», ինքը նույնպես բարձրացրեց իր աչքերը և... խորը լուծվում տիրեց եկեղեցում... Բոպեններն անցնում էին, մինչդեռ քահանան վեր էր նայում լուծվյալ, զարմանքի ու շփոթության մեջ: Երկար ժամանակ անցավ, համայնքը լուռ, ուշադրությամբ հետևում էր քահանային: Այդ քահանան իջեցրեց հայացքն ու շարունակեց աղոթքը՝ ներամփոփ ու ջերմեռանդորեն, անտեղյակ՝ անցած դադարից: Աղոթքն ավարտելուց հետո, երբ իր հետևորդներից մեկն ասաց նրան՝ կատարվածի մասին և խնդրեց բացատրել պատճառը, քահանան շփոթվեց և չցանկացավ պատասխանել: Բայց համառելուց հետո ասաց, որ երբ վեր նայեց, տեսավ, որ եկեղեցին կարծես գմբեթ ու առաստաղ չունենար, և մի երկար սանդուղք էր ձգվում խորանի և երկինքի միջև: Նա, իր կարծիքով, նայել էր դրան միայն մի պահ կամ քիչ ավելի, և հետո շարունակել աղոթքը...

Ջարմանում եմ՝ ինչպե՞ս են ոմանք վանականությունը համարում ծառայություն ուղի, այնինչ ես այն համարում եմ միայն երկինք տանող ճանապարհ: Վանականության մեջ առանձնությունը, խոկումները և անընդմեջ պայքարն օգնում են հոգուն, որ ազատագրվի ու միանա Աստծուն:

Իմ սիրելի եղբայր, կարծում եմ, որ դեռ շատ բան կա ասելու այս մասին:

Ավելի մեծ, քան երկինքն ու երկիրը

Այս անգամ չէի քայլում անապատով, նստած չէի վանքի դռան առջև. ես իմ Հոգևոր Հոր Հետ իր ժայռափոր խցի առջև էի՝ շարունակելու մեր զրույցը Նրա մասին, Ով ավելի մեծ է, քան երկինքն ու երկիրը:

Միրելիդ իմ եղբայր, Հոգիդ, որը ցանկանում է ազատագրվել, լավ գիտի իր արժեքը: Գիտի, թե որքան զարմանալիորեն մեծ է ինքը, շատ մեծ, որպեսզի նսեմանա մարմնի, միջավայրի կամ դեերի առաջ:

Մերյալդ Աստու, այս մասին գաղափար կազմելու համար պետք է, որ զրուցենք իրար հետ: Պետք է հիշենք, որ մարդը միակ արարածն է Աստու նմանությունում ու պատկերով ստեղծված (Ծնն. 1.27): Ուրեմն, երբ քեզ խնդրեն ներկայանալ, ասա հաստատ ու վստահ՝ ես Աստու պատկերն եմ: Լինելով Աստու պատկերը՝ դու անմահ ես, ենթակա չես մահվան: Քանի որ, արդյո՞ք հնարավոր է, որ Աստու, Անմահի նմանությունում արարված մարդը մեռնի: Տես, թե որքան մեծ ես դու, ավելի մեծ, քան բարձր լեռը, անծայր ծովը, շողողացող արեգակը ու փայլող լուսինը: Ավելի մեծ ես, քան հսկայական անապատը և լայնածավալ հարթավայրը, և նույնիսկ ավելի մեծ, քան ոչնչացնող ատոմը կամ բնության բոլոր զորությունները:

Այս ամենն անցողիկ է, ինչպես Սուրբ Գիրքն է ասում. «Երկինքն ու երկիրը պիտի անցնեն», բայց դու՝ ոչ, քանի որ Տեր Հիսուս Քրիստոս խոստացել է քեզ հավիտենական կյանք (Հովհ. 4.14), քեզ՝ Աստու պատկերիդ:

Դու երկրի և նրա վրա գտնվող ամեն ինչի թագավորն ես

Մեծ ես, եղբայր իմ, միակ աստվածային արարածն ես, քանի որ Աստված ողջ երկրից միայն քեզ է տվել հրեշտակներին հատուկ բանականության ու կատարելության շնորհը: Դու այն

արարածն ես, ում տրված է Աստուն ճանաչելու ու պաշտելու կարողությունը, և ում Աստված սիրում է: Բնությունը, որ երբեմն կարծում էս, թե քեզանից մեծ է, Աստված ստեղծել է միայն քեզ ծառայելու համար: Դու կարող ես հպատակեցնել նրա մեջ եղած ամեն բան՝ ըստ քո կամքի և զորության:

Այդ պատճառով, Աստված նախ ստեղծեց ամեն ինչ և հետո՝ ամենավերջում՝ քեզ, որ իշխես մնացած ողջ արարչագործության վրա. իշխես երկնքի թռչունների, ծովի ձկների, անասունների և երկրի վրա գտնվող ամեն ինչի վրա (Ծնն. 1.26, 28): Տեսնո՞ւմ ես, որ կոչված ես իշխելու, իսկ դու քեզ թույլ ես համարում և վախենում ես բազեից, կետից, առյուծից ու մյուս գազաններից, որոնք իրականում քո տկար ծառաներն են և որոնք նախկինում ծառայել են քեզ:

Մի կարծիր, թե այս իշխանությունն ունեիր միայն նախկինում՝ մինչև առաջին մեղքը, որովհետև արդարները բոլոր դարերում էլ ունեցել են այս կոչումն ու իշխանությունը: Սամսոնն իր ձեռքով պատռեց առյուծին և սպանեց, Դանիելն առյուծների գբի մեջ էր, բայց նրան չվնասեցին, Հովնանին կուլ տված ձուկը նրան փրսխեց՝ չհամարձակվելով վնաս պատճառել, երեք պատանիները կրակի հնոցում էին, սակայն կրակը նրանց չայրեց: Նույնը կարելի է տեսնել և Նոր Կտակարանում: Ս. Պողոսի ձեռքից մի իժ կախվեց, բայց նա գազանին կրակի մեջ թափ տվեց, և իրեն ոչինչ չպատահեց (Գործք 28.3-7): Քեզ նույնպես իշխանություն է տրված՝ զնալու օձերի ու կարիճների և հակառակորդի ամբողջ զորության վրայով:

Միրելի եղբայրս, ե՞րբ պիտի գիտակցես Հոգուդ արժեքը, որին մեղքի պատճառով բանտարկել ես նվաստացման, երկչոտության ու վախի գնդանում: Բանտիդ ճաղերից նա դուրս է նայում՝ փրկությունից իր անցած փառքը, ցանկանալով ազատ արձակվել, եթե թույլ տաս:

Դու աստվածային արարած ես

Դու, ով քաջդ, աստվածային արարած ես, ում դիմելով Որդի Աստված ասում է. «Մնացեք իմ մեջ, և ես՝ ձեր մեջ. ինչպես ճյուղը, որ ինքն իրեն չի կարող պտուղ տալ, եթե որթատունկի վրա հաստատված չլինի» (Հովհ.15.4): Դու, ում սրտի դուռը բախում է Աստված՝ կամենալով, որ բաց անես դուռն իր առջև, որպեսզի Նա մտնի ու ընթրի քեզ հետ, և դու՝ Նրա հետ և քեզ մոտ օթևանի (Հայտն. 3.20, Հովհ. 14.23):

Դու Աստծու պատկերն ես և ունես Իր հատկանիշները: Տես, թե ինչպես է Տեր Հիսուս Քրիստոս, փառք Իրեն, ասում Իր մասին. «Շն եմ լույսը աշխարհի», ապա ասում է քեզ և եղբայրներիդ. **«Դուք եք աշխարհի լույսը»:**

Քեզանից պահանջվում է ջանալ նմանվել Աստծուն, որովհետև փառաց Տերն ասում է. **«Արդ, կատարյալ եղեք դուք, ինչպես որ ձեր երկնավոր Հայրն է կատարյալ»** (Մատթ. 5.48):

Դու այն անձն ես, ում Աստված ուրախ է Իր որդին կոչել, մինչդեռ Նա չկամեցավ Իր որդիները կոչել հրեշտակներին կամ հրեշտակապետերին: Նա քեզ, միայն քեզ է կոչել աստվածային արարած:

Դու ես այն անձը, ում ոտքերին Տերը ջուր լցրեց, լվաց ու սրբեց Իր մեջքին կապած սրբիչով:

Մարմնիդ անդամները Քրիստոսի անդամներն են, ինչպես առաքյալն է ասում (Ա. Կոր. 6.15):

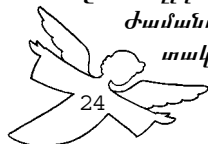
Միայն քեզ է պատվիրված Աստծու տաճար լինել, և Աստծու Հոգին քո մեջ է բնակվում (Ա. Կոր. 3.16):

Հրեշտակները քեզ են երազում նմանվել, քանզի միայն դու ես ճաշակում Տիրոջ սուրբ մարմինն ու արյունը, քեզ Տերը ցանկացավ մի դարձնել Իր և Հոր հետ (Հովհ. 17.21):

Այդ քեզ են սպասավորում հրեշտակները. **«Տիրոջ հրեշտակների բանակն իր երկյուղածների շուրջն է և պահպանում է նրանց»** (Սաղմ. 33.8):

Ձե՞ս կարդացել, սիրելի եղբայր, թե Տերն ինչպես ուղարկեց երկու հրեշտակներին՝ Սողոմից Ղովտին փրկելու համար: Ինչպես ուղարկեց Իր հրեշտակին և փակեց առյուծների բերանները՝ Դանիելի համար: Ինչպես Եղիսեն իմացավ և ասաց իր սպասավորին. **«Մի վախեցիր, քանզի մեզ հետ եղողները նրանց հետ եղողներից շատ են»...** Եվ Եղիսեն աղոթեց, ու Տերը բացեց երիտասարդի աչքերը, և նա տեսավ, որ լեռը լի է ձիերով ու հրեղեն մարտակառքերով» (Դ. Թադ. 6.15-17): Նաև, թե ինչպես Տիրոջ հրեշտակը կերակուր բերեց Եղիային, քանի դեռ քնած էր մի բևեկի ծառի տակ, և նա վեր կացավ, կերավ ու խմեց և այդ կերակրի զորությամբ քառասուն օր ու քառասուն գիշեր քայլեց (Գ. Թադ. 19.5-9): Եվ ինչպես Տիրոջ հրեշտակը Ամբակունիս տարավ Դանիելին գուբի մեջ ուտելիք տալու (Դան. 14.35-38):

Ժամանակը չի բավականացնի պատմել, Տիրոջ սիրելիդ, հրեշտակների սպասավորության մասին, քո համար նրանց

մտահոգություն և բարեխոսություն մասին: Իսկապես, դու կարևոր արարած ես:

Դու, որ աստված ես կոչվում

Քեզ, սիրելի եղբայր, Աստված ինքը աստված է կոչում. **«Աստվածներ եք դուք, կամ բոլորդ էլ որդիներն եք Բարձրյալի»** (Սաղմ. 81.6): Աստված նաև ասել է Մովսեսին. **«Ահա ես քեզ փարավոնի համար մի աստված դարձրի»** (Ելք 7.1): Խոսքը ոչ թե աստվածություն, այլ գերիշխանություն մասին է:

Ինչ էլ որ լինի այս երկու տների իմաստը, դրանք անկասկած ցույց են տալիս քո արժեքն Աստծու աչքում:

Քեզ է տրված իշխանությունը՝ կապելու և արձակելու երկնքում: Քանի որ Աստված ասաց. **«Ինչ որ կապեք երկրի վրա, կապված պիտի լինի երկնքում, և ինչ որ արձակեք երկրի վրա, թող արձակված լինի երկնքում»** (Մատթ. 18.18): Ավելին, տրված է նաև ներելու կամ չներելու իշխանություն:

Տեր Հիսուս Քրիստոս Հոր մոտ բարձրացավ, այնտեղ՝ երկրնքում, քեզ համար տեղ պատրաստելու, և պիտի նորից դա քեզ տանելու այնտեղ՝ ասելով. **«Նկեք, իմ Հոր օրհնյալներ, ծառանդեցեք աշխարհի սկզբից ձեզ համար պատրաստված արքայությունը»** (Մատթ. 25.34): Էլ ավելի չե՞ս բարձրանա, արդյոք, երբ Նա տա քեզ Արքայություն բանալիները:

Այս ամենը տրված է քեզ, որ Աստծու նմանությունն ու պատկերն ես, և ում տեսքն ընդունեց Տերը, երբ մարմնով եկավ, թեև Իր աստվածային բնությունը երբեք, մի վայրկյան կամ մի ակնթարթ իսկ չբաժանվեց Իր մարդկային բնությունից:

Դու Աստծու բարեկամն ես

Հիշիր, թե ինչպես Աստված, Իր գերագույն իմաստությունը՝ Սողոմը ոչնչացնելուց առաջ, հայտնեց Իր կամքը Իր բարեկամ Աբրահամին. **«Մի՞թե ես իմ ծառա Աբրահամից դադարեցի պիտի պահեմ այն, ինչ անելու եմ: Աբրահամը հաստատապես մեծ և բազմանդամ ազգի նախահայր է լինելու, և նրա միջոցով պիտի օրհնվեն երկրի բոլոր ազգերը»** (Ծնն. 18.17-18): Նա նույնիսկ թույլ տվեց, որ Աբրահամը քննարկի այդ հարցն Իր հետ՝ մտերմիկ ու ազատորեն ասելով. **«Մի՞թե Դու արդարին ամբարշտ»**

տի հետ կոչնչացնես... Քավ լիցի, չանես այդ բանը: Ոչ, Դու, որ դատում ես ամբողջ աշխարհը, այդպիսի դատաստան չես անի» (Մնն. 18.23-26):

Անշուշտ, սա բարեկամների գրույց է և ոչ թե զուտ ծառայի ու Տիրոջ կամ արարածի ու Արարչի: Սրանք այնպիսի մեկի խոսքեր են, ով համոզված է, որ արժեք է ներկայացնում իր բարեկամի համար:

Մովսեսը, երբ Աստուծու հետ խոսում էր իր ժողովրդի մասին, որին Աստված ուզում էր կործանել, ասաց. «Արդ, եթե ներելու ես իրենց մեղքերը, ներիր, իսկ եթե չես ներելու, ուրեմն իմ անունը ջնջիր Քո մատյանից, ուր գրել ես ինձ» (Ելք 32.31,32): Իհարկե, սա մտերմություն ու բարեկամություն է:

Հիմա, եղբայրս, ճանաչեցի՞ր հոգուդ արժեքն ու մեծությունն Աստուծու աչքում: Թույլ կտա՞ս, որ նենգ սատանան խաղա քո պատվի հետ, հակառակ այն բանի, որ Աստված բոլոր դեկերի վրա իշխանություն է տվել քեզ: Չեմ կարծում, թե թույլ տաս:

Նա խորը քնած էր, երբ հրեշտակը շնչաց ականջին. «Մինչև ե՞րբ պիտի ապրես այսպես՝ ուրիշի սովերի պես»: Չայն այնքան մեղմ էր, որ քնած մարդուն չխանգարեց, և նա հանդարտորեն պատասխանեց. «Ի՞նչ նկատի ունես, տեր իմ հրեշտակ»: Հրեշտակը պատասխանեց. «Նկատի ունեմ այն, որ կորցրել ես ինքնությունդ և այժմ լիովին ուրիշի իշխանության տակ ես, ով քո աչքին այնքան է բարձրացել, որ նրան ես որպես օրինակ ընդունում: Սկսել ես ամեն ինչում հետևել նրան. եթե բարձրանում է, դու էլ ես բարձրանում, և եթե ընկնում է՝ դու էլ իր հետ: Ընդունում ես նրա գաղափարները և իր հետ էլ խոտորվում: Ավելին, նրա գաղափարները դու առավել եռանդով ես պաշտպանում, քան ինքը: Նրա սկզբունքներն անառարկելի ես համարում, նրա ասածը քեզ համար օրենք է»:

Քնած մարդն զգաց, որ հրեշտակի խոսքերը ճշմարիտ են, սակայն փորձեց արդարանալ. «Վնաս կա՞ այն բանից, տեր իմ հրեշտակ, որ ես հետևեմ նրան, քանի դեռ իր գաղափարները վստահելի են ու անպարսավելի»: Հրեշտակը պատասխանեց. «Ի՞նչ գիտես, որ նրա բոլոր տեսակետները վստահելի են: Արդյո՞ք կարծում ես, թե Նա՞ մարդ արարած լինելով, անսխալական է, ինչպե՞ս կարող ես համոզված լինել, երբ միայն իր կարծիքն ես լսում և ուրիշ ոչինչ չես ընդունում: Դու նույնիսկ չես ուզում լսել որևէ մեկին, ով կարող է հակառակվել տիրոջ, իսկ եթե անգամ լսում ես՝ սոսկ վիճաբանելու համար: Փորձում ես առանց հասկանալու քննադատել կամ մերժել ցանկացած գաղափար, եթե այն պարզապես հակասում է տիրոջ տեսակետներին»:

Քնած մարդը տրորեց աչքերը՝ հասկանալու համար՝ քնած է, թե՞ արթուն, իսկ հրեշտակը շարունակեց. «Հոգիդ բանտարկված է, ուզում է ազատ արձակվել, բայց չի կարողանում, որովհետև շղթայված է այդ մարդու կապանքն-

րով: Նա քեզ միայն այն գիտելիքն է տալիս, որն ուզում է, որ իմանաս, և այն փաստերն է հայտնում, որոնք ցանկանում է: Նույնիսկ սեփական գիտելիքներդ, որ ինքդ ես ձեռք բերել, ինքը պետք է վերանայի: Դու լիովին կորցրել ես քո անհատականությունը և այլևս դու չես քո տերը: Երբ դժվարություն ես հանդիպում, իր օգնությունն ես դիմում, և երբ մի բան է պատահում, չես փորձում ինքդ դրա լուծումը գտնել, այլ սպասում ես մինչև գա քո տերը և կարգավորի: Նույնիսկ, երբ ինչ-որ հարցի վերաբերյալ որոշում ես կայացնում, նա կարող է, ուզածին պես և երբ կամենա, չեղյալ համարել որոշումդ՝ առանց քո կողմից որևէ առարկություն: Առավելագույնը, ինչին կհասնես կյանքում, դա այդ մարդու աղոտ պատկերը լինելն է: Դու կորցրել ես այն անհատականությունը, որն Աստված տվել է քեզ արարելիս»:

Քնած մարդն զգաց, որ հրեշտակի խոսքերը դիպել են իր սրբտին: Նա ասաց. «Տեր իմ հրեշտակ, ինչպե՞ս կարող եմ համարձակվել վիճել տիրոջս հետ»: Հրեշտակը պատասխանեց. «Թեև այս դեպքն ուրիշ է, սակայն քեզ պիտի ասեմ, որ Աստված սիրում է, երբ իր որդիներն ուժեղ անհատականություն ունեն, և նույնիսկ թույլ է տալիս, որ իր հետ վիճեն: Հիշիր, ինչպես Երեմիան դիմեց Աստծուն՝ ասելով. «Արդար ես Դու, Տեր, բայց ես իմ դատը պետք է պաշտպանեմ ու իմ իրավունքի մասին խոսեմ. ինչպե՞ս է, որ ամբարիշտների բռնած գործերը հաջողվում են, և բոլոր նրանք, ովքեր արհամարհում են ու անարգում, երջանիկ դարձան» (Եր. 12.1): Լսիր նաև Աբրահամին, որ Աստծու հետ, փառք Իրեն, վիճում է՝ ասելով. «Քավ լիցի, չանես այդ բանը... Դու, որ դատում ես ամբողջ աշխարհը, այդպիսի դատաստան չես անի» (Ծնն. 18.25): Մովսեսը ևս նույն կերպ խոսեց իր Արարչի հետ, նա ասաց. «Մեղմացրու Քո զայրույթը, հրաժարվիր Քո ժողովրդին չարիք պատճառելուց» (Ելք 32.12):

Այստեղ քնած մարդը հարցրեց հրեշտակին. «Այժմ, տեր իմ հրեշտակ, ի՞նչ պետք է անեմ»: Հրեշտակը պատասխանեց. «Մի ընկիր որևէ մեկի ազդեցություն տակ: Շատերին լսիր, շատերի գրվածքները կարդա, բոլոր կարծիքները հաշվի առ, բայց խորթաթափանց հոգի ունեցիր, որը կտարբերի առողջ կարծիքը՝ սխալից: Ընդունիր միայն այն, ինչը համապատասխանում է քո հոգևոր և մտավոր զարգացման աստիճանին ու բնույթին, և ինչը որ համապատասխան է քո հասարակական վիճակին, ինչպես նաև տարիքիդ: Իմացիր, որ դեպի Աստված տանող շատ

ճանապարհներ կան, բայց գուցե ուրիշներին հարմար ճամփան քեզ հարմար չէ: Քոնն այն ճանապարհն է, որն Աստված ընտրել է հատուկ քեզ համար, և ոչ թե մեկ ուրիշը»:

Այստեղ քնած մարդն արթնացավ քնից որպես նոր մարդ՝ ազատագրված հոգով, որն ամենուր ճամարտությունն է փնտրում և մարդ արարածին պաշտամունք չի մատուցում:

Ճանաչիր ինքդ քեզ

Իմ սիրելի եղբայր, ուզո՞ւմ ես կատարյալ լինել:

Ուզո՞ւմ ես, որ Հոգիդ ազատագրվի և լինի այնտեղ, ուր կապանքներ ու սահմանափակումներ չկան: Ուրեմն, նախ և առաջ, պետք է ազատվես այն բոլոր ցանկություններից, գիտելիքներից ու գզգզմունքներից, որոնք աշխարհն է քո մեջ սերմանել:

Պետք է անձդ ուրանաս և Աստծու առջև որպես ոչինչ կանգնես: Ո՞վ ես դու: Երկրի մի բուռ Հոգը չե՞ս: Նույնիսկ Հոգից էլ պակաս ես: Դու ոչինչ ես: Կար ժամանակ, երբ դու չկայիր, մինչդեռ աշխարհը գոյություն ուներ առանց քեզ: Հետո Աստված ստեղծեց քեզ ոչնչից: Նախ ստեղծեց Հոգը, ապա Հոգից ստեղծեց քեզ: Ինչո՞ւ ես, ուրեմն, մեծարում քեզ: Ո՞վ ես դու, որ մեծարվես: Խոնարհիր գլուխդ երկչոտությունք ու համեստությունք, քանի որ ոչինչ ես: Աստծու առաջ կանգնիր բեկված սրտով ու հեղ Հոգով, հիշելով ծագումդ:

Ավելին ասեմ, դու ոչնչից էլ պակաս ես, քանի որ ոչինչը անգոյությունն է, և անգոյությունն ավելի լավ է, քան մարդու գործած մեղքը, իսկ «...ամեն ոք իր մտքում ամեն օր խնամքով չարագործություններ է նյութում» (Մնն. 6.5):

Եթե քո մեջ որևէ բարի բան գտնես, հաստատապես համոզված եղիր, որ դա քեզանից չէ, այլ Աստծուց, որովհետև, ի վերջո, միայն Նա է բարի, կատարյալ ու սուրբ, ինչպես Տերն է ասում. «Բարի չէ ոչ ոք, այլ միայն Աստված» (Մատթ. 19.17, Դուկ. 10.18):

Եթե քո մեջ որևէ բարի բան տեսնես, մի հպարտացիր ու մի պարծեցիր, այլ ողջ փառքը վերագրիր Աստծուն: Դա Իր մենաշնորհն է, ոչ թե քոնը, որովհետև Աստված է ստեղծել բարին: Բարին ու բարությունն իսկ հենց Ինքն է: Առանց Նրա դու ոչնչություն ես, ոչինչ չես կարող անել: Կարող ես փայլել լուսնի նման, բայց հիշիր, որ լուսինը մութ արբանյակ է,

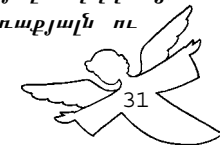
որն իր լույսն արեգակից է ստանում և իր մեջ լույս չունի: Եթե արեգակն անհետանա, լուսինը չի երևա: Իսկ արդ, լուսինը կհամարձակվի՞, արդյոք, արեգակի առջև խոսել իր լույսից: Այդպես էլ ես ու դու, սիրելիս, Աստծու ներկայություն մեջ:

Մյուս կողմից, եթե քո մեջ որևէ չար բան գտնես, իմացիր, որ դա քեզանից է, հետևանք է մեղքի, որը դուան առջև պառկած է և քեզ է տենչում: Դու ի վիճակի ես նրա վրա իշխելու, բայց թողեցիր, որ այն քեզ իշխի (Մնն. 4.7): Ոչ մի չարիք Աստծուց չի գալիս: Աստծու բնությունն անհամատեղելի է չարի հետ, երբ Նա արարեց ամեն ինչ Իր սուրբ, անբասիր ու անապական ձեռքերով. «Տեսավ, որ այն ամենը, ինչ ստեղծել էր, շատ բարի է» (Մնն. 1.31):

Հիմա ճանաչեցի՞ր քեզ, իմ սիրելի եղբայր: Հասկացա՞ր, որ Աստծու հետ ունեցած քո հարաբերությունում իշխողը պետք է անձնուրացությունը լինի: Նկատի չունեմ, որ անձդ ինչ-որ արժեք ունի և խոնարհությունից դրդված պետք է այն ուրանաս, քանի որ տեսանք, որ անձդ ոչինչ է, ավերակ ու ոչնչություն: Այդ պատճառով էլ, ես չեմ սիրում կիրառել «խոնարհվել» բառը, որովհետև խոնարհ մարդը նա է, ով իր ունեցած դիրքից իջնում է ավելի ցածր դիրքի: Բայց իմ ու քեզ պես արժեք չունեցող մարդը, որ լուկ Հոգ է ու ոչնչություն, չի կարող խոնարհվել, քանի որ նա փաստորեն չունի դիրք, որից հրաժարվի, կամ բարձր աստիճան, որը թողնի: Նա բարձր չէ, որպեսզի իջնի, ոչ էլ նշանավոր, որպեսզի խոնարհվի: Անձնուրացություն ասելով, սիրելի եղբայրս, նկատի ունեմ այն, որ ճանաչես քեզ և այսպիսով հասկանաս, որ ոչ մի արժեք չունես: Աստված է, որ Իր ողորմության, Իր հեղուկության ու ներողամտության շնորհիվ քեզ տալիս է Իր սիրուց, որին դու արժանի չես:

Եկ խորհենք այն գեղեցիկ տան շուրջ, որն ասում է. «Աստված ընտրեց այս աշխարհի հիմարներին, որպեսզի ամաչեցնի իմաստուններին. և Աստված ընտրեց այս աշխարհի տկարներին, որպեսզի ամաչեցնի հզորներին. և Աստված աշխարհի ոչ տոհմիկներին, արհամարհվածներին և ոչինչներին ընտրեց, որպեսզի իրենք իրենց մի բան կարծողներին ոչնչի վերածի» (Ա Կոր. 1.27-29):

Ի՞նչ է սա նշանակում: Արդյո՞ք Աստծու արքայությունը միայն հիմարներին, տկարներին ու արհամարհվածներին է: Ոչ, որովհետև Աստված նախկինում ընտրել է այնպիսի ուսյալ մարդկանց, ինչպիսիք են Մովսես մարգարեն, Ս. Պողոս առաքյալն ու Արսենիուսը:

Ընտրել է Աթենագորասի, Պենտիուսի և Ս. Օգոստինոսի նման փրկիչստիաների: Ընտրել է Սամսոնի պես հզոր մեկին: Ընտրել է նաև աղնավական մարդկանց՝ Դավիթ թագավորի, Մաքսիմոս ու Դոմադիուս իշխանների նման:

Հարցն այն չէ, որ Աստված ընտրում է միայն հիմարներին, տկարներին ու արհամարհվածներին, այլ այն, որ Աստված (օրհնյալ լինի Իր անունը) ընտրում է նրանց, ովքեր մեծ գիտելիքներ, ուժ ու պատիվ ձեռք բերած լինելով հանդերձ, Իր առջև կանգնում են որպես հիմար, տկար ու արհամարհված:

Ահա Մովսեսին, ով սովորել էր եգիպտացիների ողջ իմաստությունը, Աստված կանչեց միայն այն ժամանակ, երբ նա ասաց. «Ես ո՞վ եմ, որ դնամ եգիպտացիների արքա փարավոնի մոտ և խրաչելացիներին հանեմ եգիպտացիների երկրից: ...Մինչև օրս ես պերճախոս չեմ եղել, ոչ իսկ, երբ սկսեցիր խոսել քո ծառայի հետ, որովհետև անվարժ եմ խոսում, ծանրախոս եմ» (Ելք 3.11, 4.10):

Ս. Պողոսը, որ սովորել էր օրենքը և մեծացել էր Գամաղիելի ոտքերի մոտ, առաքվեց Աստծու կողմից այն ժամանակ, երբ կարողացավ ասել. «Քանի որ գրված է. «Պիտի կործանեմ իմաստունների իմաստությունը և հանճարեղների մտածումները պիտի արհամարհեմ»: Ո՛ւր է իմաստունը, ո՛ւր՝ բնագետը, ո՛ւր՝ այս աշխարհի քննողը: Զէ՞ որ Աստված հիմարացրեց այս աշխարհի իմաստությունը: ...Եվ ես տկարությունս, երկյուղով և սաստիկ դողով եղա ձեզ հետ: Եվ իմ խոսքը և քարոզությունը իմաստության ճարտար խոսքերով չէին, այլ Սուրբ Հոգու համոզիչ գորությունը» (Ա. Կոր. 1.19-20, 2.3-4):

Ս. Արսենիոսին Աստված չդարձրեց հայր և առաջնորդ, երբ դեռ ուսուցանում էր Արկադիոս և Օնորիոս արքայազներին իրենց հոր՝ Թեոդոս կայսեր պալատում, այլ միայն այն ժամանակ, երբ իր հոգին մաքրվեց և կարողացավ ասել. «Թագավորի որդիների ուսուցիչ Արսենիոս, որ սովորել է հույների և հռոմեացիների իմաստությունը, չգիտի Ալֆա Բետան (այբուբենը), որը անգրագետ եգիպտացին էլ գիտի»:

Աստվածապաշտ իմ եղբայր, կարծում ես քո գիտելիքով ու կրթվածությամբ եկեղեցու հիմքերը պիտի ամրացնես: Խեղճ մարդ: Ծշմարիտ եմ ասում քեզ, քանի դեռ չես ազատվել գիտելիքներիցդ ունեցած քո կախվածությունից, չես մոտենա Աստծուն: Նաև Աստված չի օրհնի քո ծառայությունը, որովհետև եթե հաջողությամբ կատարես այն, մարդիկ

այդ հաջողությունդ կվերագրեն աշխարհի՝ քեզ տված վկայականներին ու գիտական աստիճաններին: Այսպիսով, Աստծու փառքը կողոպտված և աշխարհին վերագրված կլինի:

Թանկագին ուսյալ իմ եղբայր, Աստված կարող է այս քսաներորդ դարում էլ գնալ լճի մոտ և կրթություն չունեցող ձկնորսին կանչել Իրեն առաքյալ և ավետարանիչ լինելու, ու վերջինս ավելի լավ կուսուցանի մարդկանց, քան դու: Երբ Աստված կիսեց Կարմիր ծովը, ոսկե մի գավազան չընտրեց, այլ մի սովորական գավազան, որը նման էր աշխարհի միլիոնավոր գավազաններին:

Ուրեմն, զգուշ եղիր, որ քեզ բարձր ու պարծանքի առարկա չկարծես աշխարհիկ կամ կրոնական գիտելիքիդ, կարդացածիդ կամ ունեցած փորձառությունդ պատճառով: Այլ, հակառակ քո գիտելիքի ավելանալուն և խորը հոգևոր վիճակիդ, ամեն օր Աստծու առջև կանգնիր՝ զգալով քո տգիտությունն ու անկատարությունը, զգալով, որ չնայած քո հասունությունը, որպես սկսնակ Իր առաջնորդության կարիքն ունես: Կանգնիր Նրա առջև՝ զգալով, որ ամենաթույլ դեկերից և անգամ պարզագույն ու թեթևագույն թվացող մեղքերից ու սխալներից Իր պաշտպանության կարիքն ունես:

Թող սա լինի քո զգացողությունը, քանի որ շատ մարդկանց եմ տեսել, ովքեր խորը հոգևոր բաներ են կարդացել ու գրել, բայց ընկել են սկսնակների մեղքերի մեջ: Սա ասում եմ քեզ, որպեսզի չլինի թե քո հոգևոր գիտելիքին ու փորձառությունը ապավինես: Զէ՞ որ Սուրբ Գիրքն ասում է. «Թող անիծյալ լինի այն մարդը, ով իր հույսը կդնի մարդու վրա՝ ապավինելով նրա մարմնին ու բազկին» (Երեմ. 17.5):

Իմացիր, սիրելի եղբայր, որ ցանկացած հոգևոր կամ աշխարհիկ գիտելիք, որը քեզ չի առաջնորդում համեստության ու տգետ լինելու զգացողությունը, սուտ ու խաբուսիկ գիտելիք է: Չարի հարված է այն, որ ստիպում է քեզ ետ կանգնել հայցելուց, խնդրելուց ու դուռը բացելուց... Ուրեմն, եղբայրս, քեզ տգետ համարիր, ինչպես Սուրբ Գիրքն է ասում. «Եթե ձեզանից մեկը կարծում է, թե ինքն իմաստուն է այս աշխարհում, հիմար թող լինի, որպեսզի իմաստուն դառնա» (Ա. Կոր. 3.18):

Իմաստունը և հիմարը հավասար են Աստծու առաջ, քանի որ երկուսն էլ տգետ են, երկուսն էլ ենթակա են մահվան: Աստծու առջև տկարն ու գորավորն էլ են հավասար, երկուսն էլ տկար են, քանի որ Աստծու ներկայության մեջ ոչ ոք ոչ մի գորություն չունի:

Արդյո՞ք կարծում ես, բարեկամս, որ դու գորեղ ես:

Որտեղի՞ց քեզ այդ գորությունը: Իհարկե, դա քոնք չէ, որովհետև դու հող ու մոխիր ես, ոչնչություն ու ավերակ: Այս գորությունն Աստուծոց է, որովհետև Նա (օրհնյալ լինի Իր անունը) միակն է գորեղ, և ամեն գորություն Իրենից է սկիզբ առնում: Այդ դեպքում քո գորությունն Աստծո՞ւց է: Եթե այդպես է, ինչո՞ւ ես ուրեմն հպարտանում ու պարծենում: Ինչո՞ւ ես Աստծու գորությունն օգտագործում այն գործերում, որոնք Իրեն չեն վերաբերվում: Ուստի, ով հպարտանում է, թող Տիրոջով հպարտանա, քանի որ Նա փառքով բարձրագույնն է, Նա է ամեն ինչի աղբյուրը:

Իսկ եթե տկար ես բնությունս, սակայն գորեղ ես Աստծով, ապա երանելի Ս. Պողոսի հետ միասին ասա. «Եվ արդ, լավ է, որ ես պարծենամ իմ տկարություններով, որպեսզի իմ մեջ բնակվի Քրիստոսի գորությունը: Դրա համար գոհունակությունս համակերպվում եմ տկարություններին, որովհետև, երբ տկար եմ, այն ժամանակ եմ գորավոր» (Բ. Կոր. 12.9-10):

Իրեն գորավոր համարող մեկին Աստված չի կանչի, քանի որ Նա աշխարհի տկարներին ընտրեց, որպեսզի ամաչեցնի գորավորներին: Ուրեմն, զգուշ եղիր, որ չլինի թե ապավինես գորությանդ, որ կարծում ես, թե ունես, որովհետև մեղքը «խոցոտելով շատերին է դիտապաստ արել, և անթիվ են նրա կողմից սպանվածները» (Առակ. 7.26): Ավելի լավ է Դավիթ արդարի հետ ասա. «Ողորմիր ինձ, Տեր, քանզի հիվանդ եմ ես, բժշկիր ինձ, քանզի ոսկորներս խախտվել են: Անձն իմ հույս խռոված է» (Սաղմ. 6.2): Ուրեմն, համոզվիր, եղբայրս, որ տկար ես, ոչ թե որովհետև ես քեզ ասացի, այլ որովհետև դա ակնհայտ փաստ է: Մի՞թե չես ընկել ու չես մեղանչել այսօր: Չե՞ս մեղանչել երեկ և նախորդ օրերին: Ուրեմն, դու գորեղ չես, տկար ես և այդպես էլ կմնաս, մինչև չխոստովանես, որ տկար ես և չչտապես բնակվել չոր մեջ և Հայրը՝ քո:

Թույլ տուր մեկ այլ խորհուրդ էլ տալ քեզ. մի կածիր, թե ավելի գորեղ ես, քան մյուսները և մի խորհիր, թե մեծամեծ գործեր կանելիր, եթե միայն քեզ իշխանություն տրվեր, կամ եթե լինելիր ուրիշների տեղում: Դու այդքան էլ գորեղ չես, եղբայրս: Դրանք պարզապես երազանքներ են կամ գուցե սնապարծություն, քանի որ իրականում դու տկար ես: Գուցե, եթե լինելիր այդ մեղավորների տեղում, որոնց դատապարտում ես, նրանցից ավելի շատ մեղք գործելիր և ավելի շատ տկարություն դրսևորելիր: Եթե դու անցյալում հաղթանակել ես կամ այժմ հաղթանա-

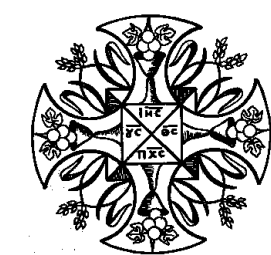

կում ես, դա քո մեջ Աստծու ներկայությունն չնորհիվ է, ոչ թե քո գորության: Ուրեմն, Աստծու հետ եղիր և հիշիր, որ Աստված չի ուզենա քեզ հետ լինել, քանի դեռ քեզ ես պաշտում Իր փոխարեն: Միայն մեկը պիտի գործի՝ Աստված կամ դու: Իրականում Աստված է, որ գործում է, և դու ոչինչ ես Իր կողքին և պարզապես կանգնած զարմանքով դիտում ես Աստծու գործերը: Բայց եթե կարծում ես, թե այդ դու ես գործում և դա անելու համար բավականաչափ գորություն ունես, ուրեմն համոզված եղիր, որ զուր է այն, ինչ անում ես և պիտի ձախողվես:

Սա միայն քո ծառայությունն ու աշխարհիկ գործունեությունդ չի վերաբերում, այլ նաև ներքին հոգևոր կյանքիդ: Եթե կարծում ես, թե դու ես հանդերձյալ կյանքը ժառանգելու համար պայքարողը, պիտի ձախողվես և եթե կարծում ես, թե ինչ-որ մեղք այլևս իշխանություն չունի քեզ վրա, կընկնես նույն մեղքի մեջ, թեկուզ որչ ժամանակ անց, և անկումն այդ մեծ կլինի:

Այս փուլ ու տատասկ բուսեցնող երկրում ճիշտը քեզ տկար զգալն է և ամեն փորձություն, մեղքի առջև ինքդ քեզ տկար համարելը: Սաղմոսերգուհի հետ ասա. «Եթե Տերը մեզ հետ չլիներ, մարդիկ մեզ վրա հարձակվելով՝ մեզ ողջ-ողջ կույ կտային, երբ նրանց զայրույթը բորբոքված էր մեզ վրա» (Սաղմ. 123.2,3): Ուստի, կանչիր Տիրոջը և կտեսնես, թե ինչպես Նա կպատերազմի քո փոխարեն: Հետո փառք տուր Աստծուն, ոչ թե՛ քեզ, քանի որ հաղթանակն Իրենն է:

Ավարտելով՝ զգում եմ, որ դեռ շատ ավելին կա ասելու այս նյութի վերաբերյալ, ուրեմն, իմ սիրելի եղբայր, հիշիր ինձ քո աղոթքներում, մինչև որ նորից հանդիպենք՝ շարունակելու մեր մտորումները, եթե Տիրոջ շնորհը կամենա, որ մինչ այդ կենդանի մնանք:

Քո անձը և մարդկանց գովասանքը

Վերևում խոսել եմ անձնուրացության մասին, բայց տակավին շատ բան կա ասելու դրա վերաբերյալ, որպեսզի միասին ձեռք բերենք հոգու ազատագրում:

Թանկագին եղբայր, ուզո՞ւմ ես ավելի մերձենալ Աստծուն: Ուզո՞ւմ ես երանելի Ս. Պողոսի հետ ասել. «Մարմնից դուրս գալը և Քրիստոսի հետ լինելը ավելի լավ եմ համարում» (Փիլիպ. 1:23): Ուրեմն, նախ ազատագրվիր անձիցդ, այն անձիցդ, որին պաշտում ես Աստծու փոխարեն և որին միշտ փորձում ես գովաբանել ու մեծարել ուրիշների առջև:

Աշխարհն, արդյոք, քեզ գովաբանո՞ւմ է, իմ սիրելի եղբայր, և մի՞թե դու ընդունում ես այդ գովաբանությունը: Ի՞նչ թշվառ ես դու: Չգիտե՞ս, ինչ է, որ փառքը միայն Աստծուն է, որովհետև երկնքի ու երկրի Արարիչն ու հեղինակն է նա: Միայն նա է ինքնագոյ, հավիտենական, ամենագոր ու ամենագո... Չգիտե՞ս, որ երբ ինքդ քեզ գովում ես կամ երբ թողնում ես, որ քեզ գովեն, կողոպտում ես Աստծու հատկանիշներից մեկը և վերագրում ես քեզ: Սա այն նույն փորձությունն է, որի մեջ հայրդ՝ Ադամն ընկավ, քանի որ չբավարարվեց այն ամենով, ինչ Աստված տվել էր իրեն, և ձգտեց ավելի բարձրանալ ու նմանվել Աստծուն:

Ո՞վ ես դու, եղբայր, որ ցանկանում ես փառավորվել: Մի՞թե հոգը փառք ունի կամ մոխիրը՝ պատիվ: Կամ արդյո՞ք ոչնչությունը որևէ հարգանքի կամ պատկառանքի է արժանի: Դու էլ ինձ պես մեղավոր չե՞ս: Սակայն Աստված քեզ պաշտպանում է և թերություններդ թաքցնում է մարդկանց աչքից: Սա մի՞թե քեզ, մեղավոր ու տկար մեկիդ, տալիս է փառք ու պատիվ ունենալու իրավունք: Ինչո՞ւ ես, ուրեմն, փառավորում քեզ՝ իմանալով հանդերձ քո բնությունը, քո բոլոր մեղքերը, թերություններն ու տկարությունները:

Մարդիկ չգիտեն ամենը անցյալիդ մասին: Նրանք դեռ չեն հայտնաբերել քո տկարությունները և սխալներիդ դեռ չեն բացահայտվել իրենց համար: Ինչո՞ւ ես խաբու՞մ նրանց, երբ ինքդ քաջ գիտես այս ամենը: Առավել ևս, ինչո՞ւ ես ինքդ քեզ խաբում: Չարաշահո՞ւմ ես Աստծու պաշտպանությունն ու մեղքերդ թաքցնելը:

Ուզո՞ւմ ես, որ Աստված մարդկանց առջև հանի քո մտքերը, քո զգացմունքները և քո զսպված ցանկությունները:

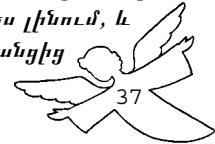
Բացի այդ, ինչո՞ւ ես սին փառք փնտրում, որը քեզ չի ընկերակցի մահվանից հետո, ոչ էլ կբողարկի քեզ դատաստանի օրը Արդար Դատավորից, Ով դատում է ոչ ըստ մարդկանց կարծիքների: Նա դրա կարիքը չունի, քանի որ ամեն ծածուկ բան հայտնի ու բացահայտ է Իր համար...

Մարդկանց գովասանքը դեռ թա՞նկ է քեզ համար: Ուրեմն, իմացիր, որ այն սուտ է, քանի որ նրանք քեզ գովում են քաղաքավարությունից դրդված կամ քեզ խրախուսելու կամ էլ իրենց նըրբանկատությունը ցույց տալու համար: Անգամ եթե մարդիկ անկեղծ են իրենց գովեստում, միայն արտաքինից են դատում: Ոչ մեկը չի կարող քո մտքերը կարդալ, մտադրություններդ իմանալ կամ քրննել քո սիրտը...

Հիշո՞ւմ ես Նաբուգոդոնոսորի պատմությունը (Դան. 4:29-33): Հիշո՞ւմ ես, թե նա ինչպես էր իրեն սին փառք վերագրել: Հիշո՞ւմ ես ինչ եղավ դրա վերջը: Ուզում եմ, որ այս պատմությունից դաս առնես...

Գուցե նյարդայնացրեցի՞ր քեզ: Խնդրում եմ, ներիր իմ թուլությունն ու ուղիղ խոսքը: Բայց, սովորաբար, նյարդայնանո՞ւմ ես, երբ քեզ հետ անկեղծ են խոսում, առանց մյուսների պես շողոքորթելու: Ինչո՞ւ: Թանկագին եղբայր, լավ է այս ոճը հավանելի, որովհետև այն քո մասին ճշմարտությունն է բացահայտում: Իսկ դա իմանալու կարիքը շատ ունես, քանի որ դա կարևոր է քո փրկություն համար:

Հիմա եկ միասին քննենք՝ ինչո՞ւ ես ուզում մյուսների առջև մեծ ու կարևոր երևալ: Գուցե թերարժեքության բարդույթի՞ պատճառով: Գուցե քեզ թերարժեք ես զգում և այն հաղթահարելու համար ցանկանում ես ամեն կերպ մարդկանց գովասանքի՞ն արժանանալ: Երբ գովում եմ քեզ, գոհ ես մնում, իսկ երբ քննադատում եմ՝ ատամներով պաշտպանվում ես: Անգամ, եթե չեն խոսում քո մասին, այդ ժամանակ էլ ուրախ չես լինում, և արժանիքներիդ մասին հիշելով, փորձում ես նրանցից

գովեստ մուրալ, որպեսզի հիանան ու գովաբանեն քեզ... Ճիշտ չէ՞:

Լավ է, որ գգում ես, եղբայրս, որ կատարյալ չես, այլ մեղավոր ու տկար մեկն ես, բոլոր մարդկանցից ամենավատը: Սակայն դրա բուժումը ոչ թե տկարությունդ ավելացնելն է՝ մարդկանցից գովեստներ ընդունելով, այլ ինքդ քեզ կատարելագործելն ու կատարյալ դառնալը:

Ինչո՞ւ ես մտահոգվում քո մասին մարդկանց ունեցած կարծիքով, ինչո՞ւ ես ուզում շահել նրանց գովասանքը: Ի՞նչ է, չե՞ս մտնի Աստծու Արքայությունը, մինչև մարդիկ քեզ չհրաշխավորեն: Իմացիր, ուրեմն, որ ուրիշներից գովաբանված մարդկանցից շատերը պիտի նետվեն ծծումբով այրվող կրակե լիճը, ինչպես Սուրբ Գիրքն է ասում. «Վայ ձեզ, երբ բոլոր մարդիկ լավ խոսեն ձեր մասին» (Լուկ. 6.26):

Մարդկանց գովասանքը ժամանակավոր է ու անցողիկ, քանի որ հենց իրենք հարափոփոխ են: Մի ժամանակ նրանք Տեր Հիսուս Քրիստոսին որպես թագավոր էին ընդունում, բայց հետո աղաղակում էին. «Խաչը հանիր Նրան, խաչը հանիր Նրան»: Մարդկանց գովասանքը սուտ է, քանի որ նրանք չգիտեն ողջ ճշմարտությունը:

Ահա մի հարց, որին քո տված պատասխանն ինձ հետաքրքրում է. ինչպե՞ս ես քեզ գգում, երբ գովում են քեզ: Չէ՞ որ դու գիտես քո ամոթալի, թաքուն արարքները: Գովեստներ լսելիս մոռանո՞ւմ ես այդ մեղքերդ, որոնք իմանալու դեպքում գուցե քեզ դուրս անեին, թե՞ ձևացնում ես՝ իբր մոռացել ես: Գուցե, գտնում ես, որ դրանք չպե՞տք է խաթարեն գովեստի պարզեւած ուրախությունդ: Ուրեմն, քեզ մտահոգում է միայն ամանի արտաքին կողմը: Պարզապես, ուզում ես նմանվել սպիտակեցված գերեզմանի, որը դրսից գեղեցիկ է թվում, բայց ներսից ապականություն է լեցուն է: Միակ մտահոգությունդ երկրային կյանքն է, ոչ թե՞ գալիքը:

Անկեղծ եղիր, իմ սիրելի եղբայր, ինքդ քո առաջ: Նախ, ինքդ քեզ խոստովանիր, ապա՝ քո խոստովանահորը՝ դառնորեն ողբալով ու հառաչելով: Այժմ տես, թե ինչ պիտի անես, երբ մարդիկ գովեն քեզ:

1. Նախ հիշիր, որ կեղծավոր մեկն ես, և որ քո արտաքինը տարբերվում է ներքինիցդ: Անկեղծորեն ինքդ քեզ ասա. «Ես մեղավոր ու գարշելի մեկն եմ: Երբ նստում եմ խոստովանահորս առջև՝ ինձ շնորհագրված եմ գգում, երբ հաշվում եմ մեղքերս՝ ստորացած եմ գգում, նսեմ ու ցած, և տեսնում եմ իմ խղճուկությունը, երբ աղոթքի եմ կանգնում, աչքերս երկիրք բարձրաց-

նելու անարժան եմ գգում ինձ: Ինչո՞ւ եմ, ուրեմն, մարդիկ ինձ գովում: Գուցե ես երկերեսանի՞մ եմ, որ մարդկանց ներկայանում է այլ կերպ, քան կա իրականում: Կամ գուցե դերասան եմ: Հավանաբար, այդպիսինն եմ...»:

2. Գիտցիր, որ երբ մարդիկ գովում են քեզ, քո բաժինը երկրի վրա ես ստանում և կորցնում ես երկնքի վարձքը: Այսինքն՝ կորցնում ես քո պսակը մի չնչին բանի համար: Երբ քեզ գովեն, պետք է տիրես այն պսակի համար, որը կորցնելու վրա ես: Այս սուրբ թախիծը կմաքրագործի քեզ ու հոգիդ ավելի ազատ կդարձնի:

3. Երբ մարդիկ քեզ գովում են, իմացիր, որ դա կողոպուտ է. դու կողոպուտում ես Աստծու փառքը և վերագրում քեզ, այնինչ Տեր Հիսուս Քրիստոսն ասում է. «որպեսզի տեսնեն ձեր բարի գործերն ու փառավորեն ձեր Հորը, որ երկնքում է» (Մատթ. 5.16): Ուստի, երբ փառքը քեզ է վերագրվում՝ երկնավոր Հորը վերագրվելու փոխարեն՝ կողոպտած ես իննում Նրան՝ անկախ քո տեղյակ կամ անտեղյակ լինելուց: Ուրեմն, երբ աղոթում ես ասելով. «Ձի Քո է արքայությունը և զորությունը և փառքը...», կշտամբիր քո անձը, որն ուզում է փառավորվել և հակառակվել Աստծու զորությունը, քանի որ սաղմոսն ասում է. «Ոչ թե մեզ, Տեր, ոչ թե մեզ, այլ Քո անվանը փառք տուր» (Սաղմ. 113.1):

4. Երբ մարդիկ գովում են քեզ, ուրացիր անձը և նրանց ուշադրությունը բեռեր Աստծուն: Առանց կեղծավորություն ու համեստ ձևանալու՝ ասա նրանց, որ մեղավոր ու տկար մեկն ես, և Աստված է, որ արժանի է գովասանքի: Նույն խոսքերը նաև քեզ ուղղիր ու համոզվիր, թե արդյո՞ք նորից չես փքվել հպարտությունից:

5. Երբ տեսնում ես, որ զրույցը տանում է քո գովքին, փորձիր փոխել խոսակցությունը ընթացքը և մի ուրախացիր, այլ գոհանալով, ամբողջ պատիվը վերագրիր Աստծուն:

6. Երբ մարդիկ գովում են քեզ, հիշիր Սուրբ Գրքի երկու գեղեցիկ տները, որտեղ ասված է. «Ես մարդկանցից փառք չեմ առնում», «Եվ Դու այժմ փառավորիր ինձ, Հայր, Քեզ մոտ եղող այն փառքով» (Հովհ. 5.41, 17.5): Դրանք անգիր սովորիր և մտքումդ անընդհատ կրկնիր:

Ի վերջո, քանի որ սա է այն, ինչ պիտի անես, երբ մարդիկ քեզ գովեն, ուստի հարկ է, որ նման գովասանք չփնտրես ու չխնդրես: Այս հարցին նորից կանդաղառնանք մեկ այլ հոդվածում, եթե Տերը կամենա, որ ասյրենք: Աղոթիր ինձ համար:

Իմ սիրելի եղբայր, մինչև չազատագրվես քո անձից,

Քո անձը և մարդկանց վիրավորանքը

Իմ սիրելի եղբայր, մինչև չազատագրվես քո անձից, որին պաշտում ես Աստծու փոխարեն և որին մեծարում ես ու բարձրացնում, չես հասնի երբեք հոգու ազատագրման բարձունքին:

Նախորդ հոդվածում մենք քննարկեցինք, թե ինչ պետք է անես, երբ քեզ գովում են: Իսկ հիմա կուզես հարցնել. «Ի՞նչ ես զգում և ինչպե՞ս ես վարվում, երբ քեզ վիրավորում են կամ չեն հավատում»:

Հավանաբար, վիրավորվում ու վրդովվում ես, խոցվում է արժանապատվությունդ: Կարող ես անգամ վրեժխնդիր լինել կամ պաշտպանել ինքդ քեզ: Ես չեմ ժխտում քո այդ իրավունքը, քանի որ ես էլ քեզ պես ունեցել եմ այդ բոլոր զգացմունքները... Սակայն եկ իրար հետ քննենք այս հարցը:

Ի՞նչ օգուտ քեզ բարկանալուց: Դա քեզ միայն անհանգստություն է պատճառում և քայքայում է նյարդերդ: Ավելին, այն քեզ զրկում է սրտիդ խաղաղությունից ու հանգստից: Չե՞ս հիշում Սուրբ Հակոբոս առաքյալի խոսքերը. «Որովհետև մարդու բարկությունը Աստծու արդարությունը չի գործում» (Հակոբ. 1.20):

Զայրույթն անձիդ հասցված վիրավորանքի համար, անկասկած, հենց այն գայրույթն է, որը նկատի է ունեցել Ս. Հակոբոս առաքյալը: Լսում եմ, թե ինչպես ես առարկում՝ նման բարկությունը մեղմացնում է քո ցավը և ելք է բացում ներսումդ զսպված հուզումին: Բայց ի՞նչն է նման զսպված հուզումի պատճառը, որ դուրս ժայթքելու կարիք ունի: Իհարկե, պատճառն ահնհայտ է՝ շատ ես մտահոգված քո անձով: Ազատվիր, իմ սիրելի եղբայր, այդ անձից և հանգստություն կունենաս:

Եթե մեկը քեզ վիրավորի, մի մտածիր քո մասին, որ վիրավորվել ես, այլ նրա մասին, ով վիրավորել է քեզ: Նա եղբայրդ է, իսկ դու՝ լինելով սիրով լեցուն հոգևոր մեկը, պետք է

մտածես, թե ինչ կարող ես անել քո դեմ մեղանշած այդ եղբորդ համար: Իհարկե, չես ուզում, որ իր թանկագին հոգին դժոխք իջնի, կամ որ քեզ վիրավորելը խոչընդոտ լինի նրա փրկության ճանապարհին: Ուրեմն, պետք է խնդրես Աստծուն, որ դա մեղք չհամարի և չպատժի նրան դրա համար: Պետք է նաև աղոթես, որ Աստված ազատի նրան այս մեղքից, որպեսզի այլևս չգործի քո կամ ուրիշների հանդեպ: Երբ մտածում ես քեզ վիրավորած եղբորդ մասին, փորձիր հասկանալ, թե ինչը նրան դրդեց այդպես վարվելու: Գուցե հիվանդ էր կամ նյարդայնացած, միտքը խռովված էր, ուժասպառ էր եղել կամ ծանրաբեռնված էր հասարակական կամ ֆինանսական խնդիրներով: Մտածիր, թե ինչ կարող ես անել նրա համար: Գուցե, կարող ես մի գեղեցիկ ճամփորդություն կամ զբոսախնջույք կազմակերպել նրա համար, կամ էլ փորձես նրան որևէ զվարճանքի ու ուրախանալու առիթ ընձեռել: Եթե գտնում ես, որ անկարող ես որևէ բան անել նրա համար, գոնե կարեկցանք ցուցաբերիր և խնդրիր Աստծուն, որ հատուկ օգնություն լինի քո համար:

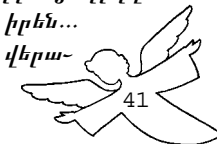
Մարդիկ, թանկագին եղբայրս, բնությունը չար չեն, որովհետև երբ Աստված ստեղծեց մարդուն. «Տեսավ, որ այն ամենը, ինչ ստեղծել էր, շատ բարի է»: Իսկ չարը մարդկանց գալիս է դրսից, այն խորթ է նրանց...

Նրան՝ քեզ վիրավորել դրդելու ուրիշ պատճառ էլ կարող է լինել: Նա կարող է քեզ լավ հասկացած չլինել: Այս դեպքում պետք է նրան մեղմություն ու սիրով բացատրել: Սակայն կարող են և այնպիսիք լինել, ովքեր վիրավորում են հենց այնպես, քանի որ դա նրանց դուր է գալիս, հանդուրժողականությունից օգտվելով, քեզ իրենց կատակների և զվարճության առարկան են դարձնում:

Խուսափիր այսպիսիների հետ գործ ունենալուց կամ էլ նրանց հետ քաղաքավարի, բայց խիստ ու չոր վարվիր, որպեսզի ցույց տաս իրենց սխալները և զգուշացնես, որ այլևս նման սխալներ չանեն: Դա պետք է անես ոչ թե վրեժխնդրությունից կամ անձնական արժանապատվությունդ պահպանելու նպատակով, այլ մեղանշած եղբորդ հանդեպ սիրուց դրդված: Դրանով նրան առիթ չես տա այդ մեղքը կրկնելու ու ինքն իրեն կործանելու...

Մեծ տարբերություն կա մեղավորին վրեժխնդիր լինելու, որով քո հանդեպ նրա ցասումն ես բորբոքում, և սիրուց դրդված կշտամբելու միջև, զգացնել տալով, որ սիրում ես իրեն...

Այսքանը՝ քեզ վիրավորած մարդու հանդեպ քո վերա-

բերմունքի մասին, սակայն թույլ տուր փոքր-ինչ խորանալ քո անձի մեջ և քննել քո ներքին զգացողությունը:

1. Ինչո՞ւ ես ուրիշների խոսքերը վիրավորանք կամ նախատինք համարում: Ինչո՞ւ այն, ինչը վիրավորանք ես կարծում, չես ընդունում որպես քո վերափոխման համար ասված շիտակ խոսք:

Եթե դրա համար բարկանում ես, ուրեմն սիրում ես գովեստներ լսել և ուզում ես, որ բոլոր մարդիկ լավ խոսեն քո մասին: Պետք է ուրախանաս, եղբայր, երբ մարդիկ քեզ քննադատում են կամ հանդիմանում, քանի որ դա քո իսկ բարիքի համար է: Դա մաքրագործում է քեզ և արժանացնում գալիք կյանքին: Երբ մեկը քեզ քննադատում է, ավելի շուտ պետք է շնորհակալ լինես, քանի որ նրա ձայնը գուցե Աստծու ձայնն է: Նկատի ունեմ, որ քեզ սիրող Աստված այսպիսի մեկին կարող է ուղարկած լինել, որպեսզի քեզ հանդիմանի ու ցույց տա սխալ արարքներդ:

2. Գուցե նման մարդկանց միջոցով Աստված հաղիմանում է քեզ՝ հեռու կամ մոտ անցյալում գործած մեղքերիդ համար: Երբ Դավիթ մարգարեն վիրավորանք լսեց, խոնարհաբար ասաց. «Թողեք նա այդպես անիձի, քանզի Տերն է ասել նրան, որ անիձի Դավթին» (Բ Թագ. 16.10):

Իմ սիրելի եղբայր, երբ մեկը քեզ վիրավորում է, անցյալ մեղքերդ հիշիր և իմացիր, որ դու կատարյալ չես՝ հանդիմանությունից վեր լինելու համար...

3. Երբեմն Աստված մի հաջող գործ է կատարում քո միջոցով, բայց դու, ինքդ քեզ արդար համարելով, դա պարծենալու ու անձդ պաշտպանելու միջոց ես դարձնում: Ուստի, Աստված, որպեսզի չհպարտանաս, ինչ-որ մեկին թույլ է տալիս, որ քեզ վիրավորի, ինչը գուցե ուշքի բերի քեզ և մի փոքր վանի հպարտությունդ: Շատերն, ում վիրավորում են, հպարտ են, մինչդեռ Աստվածաշունչը սովորեցնում է մեզ, որ Աստված հեզերին բարձրացնում է աղբանոցից և նստեցնում է իր ժողովրդի իշխանների կողքին (Սաղմ. 112.6-8):

4. Գուցե դու ինքդ ականա վիրավորել ես մեկին, և դրա համար է նա էլ քեզ վիրավորում... Այդ պատճառով, լավ է իմանալ քեզ վիրավորանք հասցնողի տեսակետը:

5. Վիրավորանքը կարող է սիրո և համբերատարության դաս դառնալ: Հոգևոր հայրերից մեկը առանձնություն մեջ ապրող և եղբայրների հետ չչփվող մի վանականի մասին ասել է. «Եղբայրների հետ միաբանության մեջ լինելը կարևոր է վա-

նականի համար, որովհետև եթե նա չի կարող համբերություն ասել եղբայրների վեճերը, ինչպե՞ս կարող է սովորել մենություն մեջ դեռերի հետ պատերազմներում»:

6. Ի՞նչ վնաս այն բանից, որ մեկը քեզ դատափետում է կամ դանում է, թե մեղավոր ես: Սա քեզ կխանգարի՞ Աստծու արքայություն մտնել, կամ մի՞թե Աստված քեզ պիտի դատի ըստ մարդկանց ասածների:

7. Գուցե սիրու՞մ ես, երբ քեզ գովում են ու պատիվ են տալիս նրանք, ովքեր քեզ պես հողից են ստեղծվել: Բարեկամս, հիշիր քո Տիրոջը, Ով «Վշտից Իր բերանն անգամ չի բացում» ու «Հանցավորներին հավասար համարվեց» (Յսայի 53. 7,12):

Ի վերջո, իմ սիրելի եղբայր, երբ զայրանում ես և խոցվում վիրավորանքից, չնայած որ ինձ պես մեղավոր մեկն ես, հիշիր այնժամ, թե ինչպես ենք մենք վիրավորում Աստծուն, և թե ինչպես է նա համբերում, սիրում ու ընդունում մեզ: Որքա՞ն ողորմած է Աստված: Նրա նմանը չկա աստվածների մեջ:

Ազատագրվել անձից

Եթե դեռ մտահոգված ես, թե մարդիկ ինչպես կվերաբերվեն քեզ, և փորձում ես ամեն կերպ քո մասին լավ կարծիք ստեղծել, քեզ համար դժվար կլինի նվաճել հոգու ազատագրման բարձունքը:

Երբեմն մարդիկ քեզ չեն գովում կամ էլ մյուսներին ավելի շատ են գովում: Այս դեպքում, փոխանակ գոհանաս և ուրախանաս, որ սին փառքի դեռ դեռ չգիտի քո տեղը, տեսնում եմ, որ ուզում ես փորձանքի մեջ ընկնել: Վերսկսելով խոսել քո մասին՝ ասես, աղերսում ես մարդկանց գովասանքը, ինչը չի վայելում Աստծու որդու արժանապատվությանը:

Թույլ կտա՞ս, թանկագին եղբայր, սա ևս նույն անկեղծությունք քննել քեզ հետ, ինչպես անում էինք:

1. Ինչո՞ւ ես ուրիշների հետ խոսում քո մասին: Ուզում ես, որ հիանա՞նք քեզանով: Ուրեմն, ասա ինձ անկեղծորեն, դու քո սըրտում հիացա՞ծ ես ինքդ քեզնով: Անկասկած, շատ թերություններ կան քո մեջ, որոնց համար իսկապես անհանգստացած ես: Ուրեմն, ինչո՞ւ ես ուզում, որ մարդիկ փառավորեն այնպիսի մի անձնավորություն, ով, ինքդ էլ համոզված ես, արժանի չէ փառավորման:

2. Թույլ տուր հարցնել. քեզ հայտնի՞ է անձիդ իրական պատկերը: Թե՞ միայն լավ կողմերն ես նշում և անտեսում՝ ամոթալի ու վատ կողմերը: Չգիտե՞ս, որ կես ճշմարտությունը դեռ ամբողջ ճշմարտությունը չէ: Արդ, արդյո՞ք քո մասին ասած խոսքիդ մեջ ինչ-որ չափով խաբեություն ու սուտ չկա: Արդյոք, միայն պատկերի մի կողմը չե՞ս ներկայացնում՝ թաքցնելով թերություններդ, որոնք դու լավ գիտես, և քո հոգևոր հայրը նույնպես գիտի:

3. Կասկած չկա, և դու նույնպես գիտես, որ «արժանիքներից» մասին խոսելը քեզ զրկում է վարձքից: Եվ անշուշտ, կարդացել ես Լեոան քարոզը, ուր Տերն ասում է. «Թող քո ձախ

ձեռքը չիմանա, թե ինչ է անում քո աջը» և «...քո Հայրը, որ տեսնում է, ինչ որ ծածուկ է, կհատուցի քեզ Հայտնապես» (Մատթ. 6.3,4): Խղճում եմ քեզ, սիրելի եղբայրս, որովհետև ինչ-որ արժանիքի համար երկար պայքարում ես, բայց անխոհեմության պաշին, երբ այդ անիծյալ արդարությունը զգացումն է իշխում, գալիս է չարը և կողոպտում է պայքարիդ արդյունքը: Եվ ահա, քո ողջ աշխատանքն ի դերև է ելնում: Այդ պաշին նմանեցնում եմ քեզ մարդու, ով ինչ-որ բույս է տնկել, բայց երբ Աստված պտուղ է պարգևում, նա փոխանակ բերքը հավաքելու և ուրախանալու, այն կրակի է մատնում, կամ էլ թողնում է, որ չարը քաղի այն իր համար:

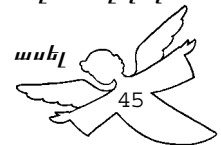
Թանկագին եղբայրս, եթե երբևէ քո մասին խոսելու ցանկություն զգաս, հիշիր աստվածային խոսքերը. «Ճշմարիտ եմ ասում ձեզ, այդ իսկ է նրանց վարձքը» (Մատթ. 6.2):

4. Մի անգամ ինչ-որ առիթով ոգևորությունք ու հիացմունքով խոսում էի երանելի մեկի մասին, ում սիրում ու հարգում եմ: Սակայն հոգևոր հայրերիցս մեկին ասաց ինձ. «Խնդրում եմ, մի շարունակիր այս զրույցը, որովհետև դրանով նրա շուրջը պատերազմող դևեր ես հավաքում: Թող հանգիստ աշխատի, քանի որ դեռ սկսնակ է և շատ աղոթքի կարիք ունի»: Դրանից հետո դադարեցի խոսել, զգալով, որ այդ մարդու դեմ սխալ բան եմ արել:

Դևերը տանել չեն կարող, երբ մեկի մասին լսում են, թե որևէ բարի բան է անում: Ուստի, եթե Աստված քո միջոցով ինչ-որ մեծ բան է արել, թող դա գաղտնի մնա քո և Աստծու միջև: Մի խոսիր այդ մասին, որ չլինի թե դևերը նախատեն և պատերազմեն քեզ հետ, որի դեպքում ոչ միայն վարձքդ կկորցնես, այլև կներբազմես ծանր պատերազմի մեջ, որի ելքն անհայտ է:

5. Սրանք մի քանիսն են միայն այն վնասակար հետևանքներից, որ կարող է բերել ինքն իր մասին խոսելու հակումը: Կարո՞ղ ես դրանց հակառակ որևէ դրական բան նշել հոգևոր ինքնագովեստի: Եթե ինքդ քո մասին խոսելու մարմաջը շատ է ճնշում քեզ, և դու չես կարող դրան դիմադրել, ուրեմն ուրիշներին պատմիր քո թուլություն և թերությունների մասին: Պատմիր նրանց քո մեղքերի մեջ ընկնելու և այն մասին, թե ինչպես կնմանվեիր Սողոմոնի ժողովրդին, եթե չլինեիր Աստծու օգնությունը: Համառորեն խնդրիր նրանց, որ աղոթեն քեզ համար, գուցե Աստված ողորմի քեզ:

6. Մի բան էլ կա, որ ուզում եմ անկեղծորեն ասել

քեզ, թեև երկար վարանում էի մինչև ականջիդ շշնջալը. մարդիկ գարշում են նրանից, ով իր մասին շատ է խոսում: Նրան պարծենկոտ և ինքնահավան են համարում: Այսպիսով, նման մարդը ոչ երկինքը և ոչ էլ երկիրը չի շահի:

7. Վերջում ուզում եմ հիշեցնել, որ այն գործերը, որոնցով պարծենում ես, միայն քո ջանքերի արդյունք չեն: Կան կողմնակի համագամանքներ, որոնք քեզ օգնել են դա անել, դրանցում մեծ է ուրիշների ունեցած և Աստծու՝ քեզ տված կարողությունների դերը:

Անկասկած, չափազանցրած կլինես, եթե այս ամենը քեզ վերագրես՝ մոռանալով, որ Աստված է գործում քո միջոցով:

Վախենում եմ, որ անկեղծությամբս նյարդայնացրեցի քեզ, իմ սիրելի եղբայր: Ուրեմն, ներիր թուլությունս և աղոթիր ինձ համար:

Սիրելի եղբայրս, նորից ուզում եմ քեզ հետ խոսել քո անձի մասին, որին երբեմն ավելի ես սիրում ու վստահում, քան Աստծուն: Մինչև չուրանաս քո անձը, չես հասնի հոգու ազատագրմանը:

Ինչպես սերը քրիստոնեության մեջ առաջին պատվիրանն է, այնպես էլ անձնուրացությունը սիրուն տանող հիմնական շափիղն է: Չես կարող սիրել Աստծուն և մարդկանց, քանի դեռ միայն քեզանով ու քո ցանկություններով ես տարված: Ուրեմն, նախ ազատագրվիր անձիցդ, քանի որ Աստված (Փառք Իրեն) ասում է. **«Եթե մեկը կամենում է գալ Իմ հետևից, թող ուրանա իր անձը, թող վերցնի իր խաչը և գա Իմ հետևից»** (Մարկ.8.34):

Ուրեմն, անձնուրացությունը Տերը դարձրել է առաջին պայմանը: Իմ սիրելի եղբայր, թող քո նպատակը լինի անձը Աստծու մեջ պահելը, այնպես որ, Իրենից ազատ, անկախ գոյություն չունենաս: Ս. Պողոս առաքյալի հետ ասա. **«Բայց ոչ թե ես, այլ իմ մեջ ապրում է Քրիստոս»** (Գաղ. 2.20):

Եթե ուզում ես փառք ունենալ, թող քո փառքն Աստծուց լինի, միշտ կրկնիր այն տունը, որ ասում է. **«Եվ դու այժմ փառավորիր Ինձ, Հայր, Քո մոտ եղող այն փառքով»** (Հովհ. 17.5): Աշխարհային բաների մեջ փառք մի փնտրիր, որովհետև **«Թե այս աշխարհն է անցնում, թե՛ ցանկությունը»** (Ա. Հովհ. 2.17): Բայց դու Աստծու որդի ես. **«Աստծու տաճար եք դուք, և Աստծու հոգին է բնակվում ձեր մեջ»** (Ա. Կոր.): Դու ծնվել ես **«ոչ արյունից, ոչ մարմնի կամքից և ոչ էլ մարդու կամքից, այլ Աստծուց»** (Հովհ. 2.13): Քո հոգին Աստծուց է, իր բերանի շունչն է: Ամեն Պատարագի ժամանակ ընդունում ես Աստծու Սուրբ Մարմինն ու Արյունը, որպեսզի Իր ուզածի պես մի լինես Իր հետ և բնակվես Իր մեջ: Ինչո՞ւ ես, ուրեմն, արհամարհում այսպիսի մեծ

փառքը և ուրիշը փնտրում հողի մեջ: Ինչո՞ւ ես մտահոգվում, թե մյուսներն ինչ են խոսում քո մասին, ինչո՞ւ ես գոհ մնում, երբ մարդիկ քեզ գովում են, կամ պաշտպանվում, երբ քեզ քննադատում են: Ինչո՞ւ ես նրանց հավանությունն աղերսում: Եղբայրս, վախենում եմ, որ դեռ սիրում ես հողը և իր փառքը: Քո անձը կո՞ւռք է դեռ, որին զոհեր ու ընծաներ ես մատուցում: Ուրացիր անձը, թանկագինս, և քո ամբողջ սերը միայն Աստծուն տուր: Հովհաննես Մկրտչի հետ ասա. «Պետք է, որ Նա մեծանա, իսկ ես՝ նվազեմ» (Հովհ. 3.30): Լսում եմ, որ մրթմըրթում ես՝ չեմ ուզում նվազել: Ուրեմն, իմացիր, որ քո անբծությունն աղտոտող մրուրից ու քեզ կպած հողից բացի ուրիշ ոչինչ չես կորցնի: Պետք է ազատես քեզ այս փառքից և այնպես մաքուր դառնաս, ինչպես Աստված է քեզ ստեղծել և ինչպիսին ուզում է, որ միշտ լինես:

Սա վերաբերում էր ուրիշների հետ ունեցած քո հարաբերություններին, սակայն ես ուզում եմ քեզ հետ խոսել այն մասին, թե ինչպես ես վերաբերվում ինքդ քեզ և ինչպես պետք է կանգնես Աստծու ներկայությունից մեջ: Եթե հոգիդ ազատագրել ես ուզում, Աստծու առջև որպես ոչինչ կանգնիր: Ուրացիր, ինչ գիտելիք կամ իմաստություն որ ունես, ուրացիր քո խելքն ու փորձառությունը: Աստծու ներկայությունից մեջ ոչինչ չիմացող անգրագետ մարդու պես կանգնիր: Ասա Նրան. «Տեր, ես արտաքինից եմ դատում: Տկար եմ և չեմ կարող դիմակայել դեերին: Ամեն գործի արդյունք Քո ձեռքում է»: Խնդրիր Աստծուն, որ միջամտի ու հսկի քեզ, բնակվի քո մեջ և գործի քո միջոցով: Հետո, երբ խնդրանքդ կատարվի, գոհացիր Աստծուց, որովհետև Նա է արել դա, ոչ թե դու: Եվ երբ մարդիկ ուզեն քեզ գովել, մի հպարտացիր, խոնարհ մի ձևացիր, այլ առիթն օգտագործելով, նրանց համար երգիր այն սաղմոսը, որն ասում է. «Եթե Տերը մեզ հետ չլիներ - թող ասի Իսրայելը, - եթե Տերը մեզ հետ չլիներ, մարդիկ մեզ վրա հարձակվելով մեզ ողջ-ողջ կուլ կտային, ...և ջրերն անգամ մեզ կընկղզմեին, երբ մեր հոգիներն անցան հեղեղի միջով» (Սաղմ. 123.1,4):

Երբ պատերազմում ես ինչ-որ մեղքի դեմ, մի ապավինիր քո գորուծյանը, և մի նայիր նախորդ հաղթանակներիդ, քանի որ մեղքը «չատերին է դիտապատ արել, և անթիվ են նրա կողմից սպանվածները» (Առակ. 7.26): Այլ համոզված եղիր, որ հաղթանակն Աստծունն է, և եթե Նա թողնի քեզ թեկուզ ամենաթեթև մեղքերի մեջ, կնմանվես Սողոմի ժողովրդին:

Ուրեմն, երգիր այն գեղեցիկ սաղմոսը, որն ասում է.

«Տեր, իմացար շավիղներն իմ, այն ճանապարհին, որով գնում էի, ծածուկ որոգայթ լարվեց իմ դեմ: Նայում էի աջ ու տեսնում, որ ոչ ոք ինձ չի ճանաչում. փախչեցի ինձ համար անհնար դարձավ, և չկար մեկը, որ փնտրեր ինձ: Քեզ կանչեցի, Տեր, ու ասացի. «Դու ես իմ հույսն ու իմ բաժինը ողջերի երկրում: Ազատիր ինձ իմ հալածիչներից, քանզի նրանք ինձանից հզոր եղան» (Սաղմ. 141.4-7):

Իմ սիրելի եղբայր, դու ոչինչ ես և սա պետք է ընդունես Աստծու և քո առջև: Երբեք, եթե մտածես, որ կարող ես ինչ-որ բան անել, ինքդ քեզ ասա. «Ես ո՞վ եմ, որ գնամ եզրպտացիների արքա փարավոնի մոտ և իսրայելացիներին հանեմ եզրպտացիների երկրից» (Ելք 3.11):

Սակայն, եթե Աստված քեզ հավաստիացնի, որ Ինքը կլինի քո բերանը և կխոսի քո միջոցով, և որ դու պարզապես գործիք կլինես, ուրեմն, շարունակիր ճանապարհդ: Թեկուզ մահվան ստվերի ճորի միջով էլ անցնես, չարից չես վախենա, և թեկուզ գորք էլ ելնի քո առջև, համարձակ կլինես: Այդ ժամանակ հիշիր ինձ, անմաքուր հողիս, որ հանդիպենք իրար... այնտեղ:

Ազատագրվել երկրային ցանկություններից

Գիտե՞ս, թե ինչից պետք է խուսափես: Խուսափիր Հետաքրքրություններից, Հույսերից ու ցանկություններից, եթե իսկապես ուզում ես ձեռք բերել Հոգու ազատագրում:

Իմ սիրելի եղբայր, թույլ տուր ավելի խորանալ սրտիդ մեջ՝ քեզ հետ անկեղծ զրուցելու համար: Դու մեծ Հույսեր ունես, որոնց մասին շատ ես մտածում, և որոնք զբաղեցնում են սրտիդ մի մասը: Դրանք զբաղեցնում են քո երեակայությունը, և երբ մենակ ես լինում, անընդամենը դրանց մասին, իսկ երբ քնում ես, դրանք երագում ես տեսնում: Որոշակի նպատակներ ունես: Ուզում ես շատ կարևոր մեկը լինել, որպեսզի մարդիկ քեզ ճանաչեն ու հարգեն: Հույսեր ունես՝ կապված հոշակի ու բարի համբավի, հեղինակության ու իշխանության հետ, հույսեր՝ կապված հարստության, հասարակական դիրքի, գիտելիքի, տիտղոսների, ապագայի, վայելչության ու պատվի հետ: Ունես ցանկություններ՝ կապված բնակության վայրի, ուտելիքի, հագուստի և մարմնի տարբեր վայելքների հետ: Դու չես, որ ապրում ես աշխարհում, այլ իրականում աշխարհն է ապրում քո մեջ և իշխում սրտիդ, մտքիդ, երեակայությանդ ու կամքիդ վրա: Ինչ վերաբերում է Հոգուդ, նա այս ամենի մեջ բանտարկված է, նա ցանկանում է ազատագրվել մարմնական ցանկություններից, քանի որ **«մարմինը Հոգու հակառակն է ցանկանում»** (Գաղ. 5.17):

Այս հույսերն ու ցանկությունները քեզ թշվառ են դարձնում, սիրելի եղբայրս, որովհետև դրանցից ոչ բոլորը կարելի է ձեռք բերել: Սա, իհարկե, դարձնում է քեզ դժգոհ: Դու փափագում ես այս բաները, և այդ փափագը քեզ դժբախտացնում է: Միջոցներ ես ձեռնարկում՝ դրանք ձեռք բերելու համար. մտածում ես, որոշակի անձանց ես հանդիպում, թղթեր ես գրում, գնում ես, գալիս ես, խիստ պայքարում ես ու փորձում, հետո նստում ու

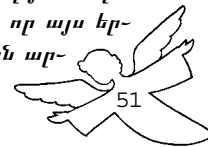

սպասում ես: Կարող է՝ ձանձրանաս ու հոգնես սպասելուց և հուսալուց, կարող է հուսահատվես ու անհանգստանաս կամ էլ՝ վախենաս անհաջողությունից: Այսպես, դու դառնում ես դժբախտ, և գուցե աշխատանքդ ու ջանքերդ էլ ոչնչով չեն պսակվում, և դու ձեռք չես բերում այն, ինչ ուզում էիր, ու դա քեզ ավելի է դժբախտացնում:

Առավել վտանգավորն այն է, որ կարող ես մոլորվել այս հույսերի ու ցանկությունների պատճառով և ընկնել խաբեության, ստորաբարչության և շողոքորթության, ստախոսության կամ առավել վատթար բաների մեջ: Սրա մասին է իմաստուն մարդկանցից մեկը մի անգամ ասել. **«Մարդն անպայման կեղծավորության մեջ կընկնի, եթե ուզում է ինչ-որ բան թաքցնել իր մեջ»:**

Գիտեմ, որ հոգնել ես, և խղճում եմ քեզ: Սակայն մինչև ե՞րբ պիտի ապրես հույսերի բովում: Այս աշխարհիկ ցանկությունների հետ կապված զարմանալին այն է, որ դրանք քեզ դժբախտացնում են, նույնիսկ, երբ իրագործվում են: Որովհետև, երբ ուզածդ ձեռք ես բերում, գոհ ես լինում, և այդ գոհությունն առաջնորդում է քեզ ավելի փնտրելու, ինչպես Տեր Հիսուս Քրիստոսն է ասում. **«Ով որ այս ջրից խմի, նորից կծարավի»** (Հովհ. 4.13): Երբ մեկը ծարավ է ջուր է փնտրում իր ծարավը հագեցնելու համար, և որքան խմում է, այնքան ավելի է ծարավում ու ջուր ցանկանում: Ուստի, իմ սիրելի եղբայր, ուզում եմ քեզ հետ հանգիստ քննել այս հարցը: Ինչո՞ւ ես ամուր կառչում որոշ աշխարհային ցանկություններից, երբ գիտես, որ. **«Թե այս աշխարհն է անցնում, թե ցանկությունը»** (Ա Հովհ. 2.17): Դու էլ ինձ պես պանդուխտ ես երկրի վրա, և պիտի գա ժամը, երբ պիտի թողնես աշխարհն ու նրա ունեցվածքը: Ինչպես որ մերկ դուրս եկար մորդ որովայնից, այնպես մերկ էլ կվերադառնաս (Հոբ 1.21): Ստիպված կլինես թողնել աշխարհն իր փառքով, հարստությամբ ու հոշակով և բոլոր մարդկանց պես իջնել երկրի գուբը: Ինչ հեղինակություն, հոշակ ու վայելքներ էլ որ ձեռք բերած լինես այս աշխարհում, դրանք քո մահկանացու մարմինը չեն պաշտպանի քայքայումից, ոչ էլ կարգելեն որդերին մարմնովդ կերակրվել: Դատաստանի օրը Աստծու առջև երկրային ամեն ունեցվածքից զուրկ պիտի կանգնես: Աշխարհից ոչինչ չես տանի, բացի գործերիցդ՝ լինեն դրանք բարի կամ չար:

Ուստի, սիրելի եղբայրս, պետք է Հետաքրքրություններն ու հույսերը կապել այս աշխարհի հետ: Չե՞ս հիշում, որ այս երկիրը քեզ համար փուռ ու տատասկ բուսեցրեց: Այն ար-

դար Աբելի արյունն է ընդունել, և նրա մեջ փորված ծակ փոսերը ջուր չեն կարող պահել (Եր. 2.13):

Սուրբ Հայրերից օրինակ վերցրու, ովքեր մեզանից առաջ ապրեցին երկրի վրա, և որոնց այս աշխարհն արժանի չէր: Այդ սուրբ Հայրերը սրբություն ձեռք բերեցին միայն այն ժամանակ, երբ իրենց սրտերը դատարկեցին աշխարհի և աշխարհային բաների սիրուց: Նրանք այլևս ցանկություն կամ կիրք, ոչ էլ այս աշխարհում ունեցվածք չունեցան: Եվ քանի որ նրանք աշխարհում ոչնչի հետ չկապվեցին, նրանց համար հեշտ եղավ թողնել այն, նրանք նույնիսկ փափագում էին դա: Ինչ վերաբերում է քեզ, իմ սիրելի եղբայր, դու դեռ աշխարհային ցանկություններ ունես, իսկ. «Ուր ձեր գանձերն են, այնտեղ էլ ձեր սրտերը կլինեն» (Մատթ. 6.21): Սիրող կառչում է հողից և դրա փառքից, այնպես որ, հոգևոր բաներն իրենց արժեքը կորցնում են աչքիդ: Սա այն նույն փորձությունն է, որով սատանան ուզեց փորձել փառաց Տիրոջը. «Սատանան նորից նրան առավ-տարավ մի շատ բարձր լեռան վրա և ցույց տվեց նրան աշխարհի բոլոր թագավորություններն ու դրանց փառքը և նրան ասաց. «Այս բոլորը Քեզ կտամ, եթե դեռնին ընկնելով ինձ պաշտես» (Մատթ. 4.8,9):

Այժմ մտածիր. եթե ունենաս այս ամենը, բայց կորցնես հոգիդ, որին բանտարկել ես ցանկություններիդ ոսկե վանդակում, ի՞նչ կշահես:

Քո հոգին ուզում է ազատ արձակվել:

Ազատագրվել զգայարանների գերությունից

Հինգ զգայարանների չափազանց շատ են վստահում, և եթե հոգիդ ընդգրկմանում է, հոգիդ ես մերժում: Ե՞րբ պիտի դադարես միայն զգայարաններով առաջնորդվելուց ու հասնես հոգու ազատագրմանը:

Հավատում ես միայն նրան, ինչը տեսնում ես աչքերովդ, լսում ականջներով կամ շոշափում ձեռքերով: Մնացած ամեն ինչը կասկածի տակ ես առնում: Ի՞նչն է սրա պատճառը... Պատճառը պարզապես այն է, որ դեռ ապրում ես մարմնի մեջ և վստահում մարմնին ու նրա զգայարաններին:

Երբ շուրջդ նայելով տեսնում ես, որ ականատես չկա, անում ես բաներ, ինչը կխուսափելիք անել ուրիշների ներկայությամբ: Բայց իսկապե՞ս կարծում ես, թե քեզ ոչ ոք չի տեսնում: Կան աչքեր, որոնք կարեկցանքով ու դատապարտությամբ քեզ են նայում: Դու այդ աչքերը չես տեսնում, քանի որ դեռ ապրում ես մարմնի մեջ: Այդ աչքերը, որ միշտ հետևում են քեզ, Աստծուն են: Եթե Հոգու մեջ լինես, քո թերի զգայարանների գերությունից ազատագրված, այնժամ Եղիա մարգարեի հետ միասին կկարողանաս ասել. **«Կենդանի է գորությունների Տերը, որի առջև կանգնած եմ...»** (Գ Թագ. 18.15):

Երբ շրջապատված ես լինում վտանգներով և աջ ու ձախ նայելով համոզվում ես, որ մենակ ես, սարսափում ես... Իրականում Աստված քո աջ կողմում է, որպեսզի չսասանվես (Գործք 2.25): Դու Նրան չես տեսնում, քանի որ աչքով ամեն ինչ չես տեսնի, աչքերդ նյութական լինելով, չեն կարող տեսնել հոգևորը: Թանկագին եղբայր, ես ցանկանում եմ, որ դու ազատագրես քո հոգին այս մարմնավոր զգայարանների գերությունից: Հոգիդ **«...քննում է ամեն ինչ, նույնիսկ՝ Աստծու խորունկ ծրագրերը»** (Ա Կոր. 2.10):

Ուրեմն, ճախրիր դրանցից ազատագրված, որպեսզի Աստծուն տեսնես քո աջ կողմում և ուրախությամբ շնչաս. **«Եթե**

նույնիսկ անցնեմ մահվան ստվերների միջով, չեմ վախենա չարից, քանզի Դու, Տեր, ինձ հետ ես» (Սաղմ. 2.5):

Խեղճ Գեեզին, Եղիսեի ծառան, տեսնելով մոտակայքում թշնամու անթիվ-անհամար զորքը, շատ վախեցավ: Իրադրությունն անհույս էր: Բայց Եղիսեն, որ հոգով էր ապրում, հաստատ էր: Նա հոգով տեսնում և լսում էր այնպիսի բաներ, որոնք ոչ մի աչք չէր կարող տեսնել և ոչ մի ականջ չէր կարող լսել: Եվ խղճալով երիտասարդին, աղոթեց, որ Տերը բացի նրա **աչքերը: «Տերը բացեց նրա աչքերը, և նա տեսավ, որ Եղիսեի շուրջը լեռը լի էր ձիերով ու հրեղեն մարտականքերով»** (Դ Թագ. 6.17): Այսպես ծառան քաջալերվեց:

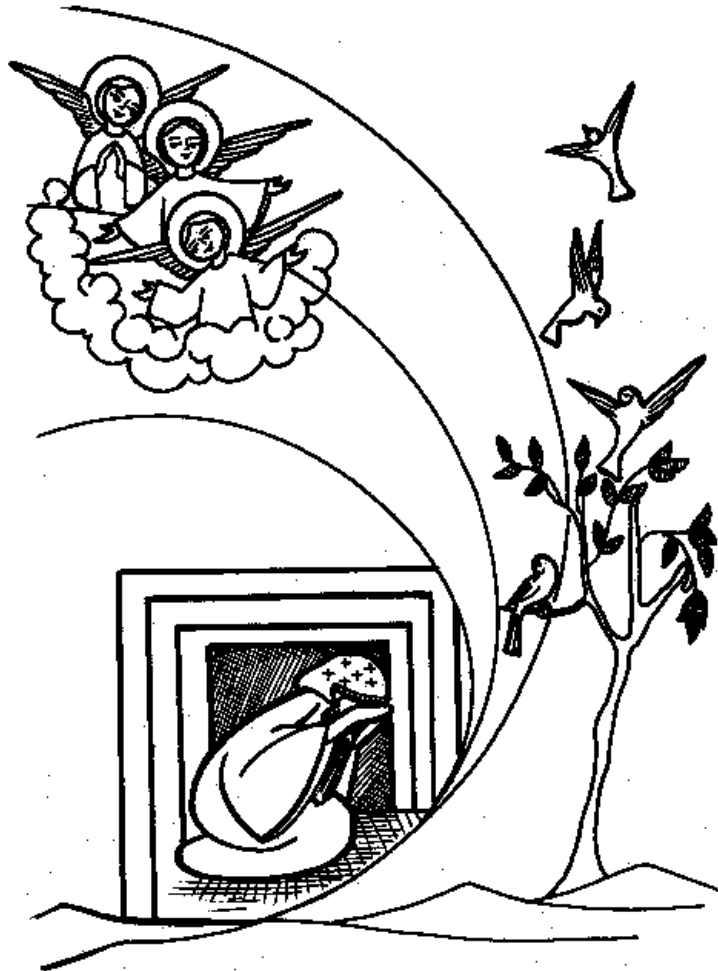
Մի վստահիր քո զգայարաններին, քանի որ նրանք ի գորու չեն ընկալել հոգևորը: Միգոնի Սարեփիթա քաղաքի այրին մարմնավոր աչքերով միայն մի բուռ ալյուր էր տեսնում սափորում և մի քիչ յուղ՝ կփի մեջ: Նա կարծում էր, որ դրանք որդու և իր համար միայն մեկ հաց թխելու կբավարարեն, որից հետո իրենք սովամահ կլինեն: Բայց Աստծո մարդը՝ Եղիան, հոգով ավելին էր տեսնում. նա տեսնում էր, որ ոչ սափորի ալյուրը և ոչ էլ կփի յուղը չեն վերջանա, ինչքան էլ որ օգտագործվեն: Իրականում այսպես էլ եղավ, ինչպես տեսնում ենք Գ Թագ. 17.14-16 տներում:

Եղիսեն կանգնած էր Հորդանան գետի ափին: Նրա մարմնավոր աչքերը տեսնում էին սովորական մի գետ, որը եթե փորձես քայլելով անցնել՝ կխեղդվես: Բայց իր հոգու աչքով ավելին տեսավ. տեսավ, որ Հորդանանի վրայով կարելի է անցնել, ինչպես գետնի վրայով: Եվ Եղիսեն վերցրեց Եղիայի վերարկուն, որն ընկել էր նրա վրայից հրեղեն կառքով երկինք վերանալու ժամանակ, ու հարվածեց ջրին: Ջրերն իրարից հեռացան, և Եղիսեն անցավ գետը (Գ Թագ. 2.14): Մարմնավոր աչքը Եղիայի վերարկուն կրնկալեր որպես սովորական մի վերարկու, սակայն Եղիսեն հոգով տեսավ, որ այն ոչ թե լոկ հասարակ հագուստ է, այլ Աստծուց տրված մեծ գորություն:

Թանկագին բարեկամ, քո աչքերը բավական չեն նույնիսկ նյութականը տեսնելու համար, որովհետև կան բաներ, որոնք չես տեսնում: Աչքն անկարող է տեսնել դրանք, թեև նյութեղեն են և երևում են մանրադիտակի օգնությամբ:

Եթե ձեռքդ տակ մանրադիտակ չկա, կփխտե՞ս դրանց գոյությունը միայն այն պատճառով, որ անգն աչքով չես տեսնում: Եվ եթե նյութականը տեսնելն է այսպես դժվար, էլ ո՞ւր մնաց հոգևորը: Ուրեմն, հոգևորին նախապատվություն տուր, թող հոգիդ քեզ առաջնորդի, և մի ստիպիր, որ այն ընկրկի մարմնի առաջ:

Թող Հոգիդ ճախրի ազատորեն և թեւածի աստվածայինի աշխարհում, ինչպես ասված է. «Երանի նրանց, որոնք չեն տեսել և սահայն կհավատան» (Հովհ. 20.29):

Անշուշտ, սիրելի եղբայր, լսել ես տեսիլքների մասին, երբ Հոգին թեւածում է հրեշտակների և սրբերի աշխարհում ու տեսնում է այն, ինչ ոչ մի մահկանացու չի կարող տեսնել: Նման դեպքերում Հոգին ազատագրվում է մարմնի ազդեցությունից և մարմնի անդամներն օգտագործում միայն Հոգևոր վերելքի համար: Հետևաբար զգայարաններն են ենթարկվում Հոգուն և ոչ թե Հոգին՝ զգայարաններին: Մի օր մեկն ինձ ասաց, որ լսել է, թե ինչ-որ եկեղեցում Ս. Գևորգն է հայտնվել, բայց ինքը դրան չի հավատացել: Գնացել է, որպեսզի անձամբ տեսնի և փաստի, որ դա պարզապես կեղծ անահավատություն է: Գնացել է և ոչինչ չի տեսել:

Չեմ ուզում որևէ մեկնաբանություն տալ այս պատմությանը, բայց իմ կարծիքով նա և իր նմանները չեն կարող որևէ տեսիլք տեսնել իրենց տկար հավատքի պատճառով: Նրանք ցանկանում են Հոգևորը ենթարկել մարմնի զգայարաններին, մինչդեռ Աստված միայն Հոգևորներին է հայտնում Իր Արքայության խորհուրդները:

Աշխարհից ոչինչ չեմ ուզում

Սա է առաջին խոսքը, որն անհատը պետք է ասի, եթե ցանկանում է հասնել հոգու ազատագրմանը:

Աշխարհից ոչինչ չեմ ուզում, քանի որ ոչ մի ցանկալի բան չունի աշխարհը, այլ միայն փորձություններ՝ դարձի ճանապարհը բռնողների համար: Աշխարհից ոչինչ չեմ ուզում, քանի որ աշխարհը չափազանց աղքատ է ինձ ինչ-որ բան տալու համար: Եթե այն, ինչ ուզում եմ, հնարավոր լիներ ձեռք բերել աշխարհում, ապա աշխարհը կվերածվեր երկնքի: Բայց ինչպես տեսնում եմ, այն դեռ երկիր է, իսկ ես երկնավորն եմ փնտրում, Հոգունը, Աստծունը:

Աշխարհից ոչինչ չեմ ուզում, քանի որ ես աշխարհից չեմ: Ես հոգ չեմ, ինչպես կարծում են ոմանք. ես Աստծու շունչն եմ: Հավիտենականության մեջ ես Աստծու հետ էի, և Աստված ինձ դրեց երկրում: Բայց շուտով այն պիտի լքեմ և վերադառնամ Աստծու մոտ: Եվ, ուրեմն, այս աշխարհից ոչինչ չեմ ուզում. «Ելա Հորից ու եկա աշխարհ. դարձյալ թողնում եմ աշխարհը և գնում Հոր մոտ» (Հովհ. 16:28):

Աշխարհից ոչինչ չեմ ուզում, քանի որ իմ ուզածը դրանից գլուխս պրծացնելն է, ազատագրվելը մարմնից ու երկրից: Ուզում եմ վերադառնալ Աստծու մոտ, ուր և էի առաջ, նորից լինել սուրբ շունչ, որն աշխարհայինով պղծված չէ: Աշխարհից ոչինչ չեմ ուզում, որովհետև հավերժական, անմահ բաներն եմ փնտրում, իսկ աշխարհը ոչ մի անմահ բան չունի: Այն ամենը, ինչ կա աշխարհում, անցողիկ է, նույնիսկ աշխարհն ինքը պիտի անցնի և վերանա: Ես անցողիկ բաներ չեմ, որ փնտրում եմ:

Աշխարհից ոչինչ չեմ ուզում, քանի որ կա Նա, Ումից խնդրում եմ, Նա, Ով հարուստ է և զորեղ, Ում մեջ ես գոհացում եմ գտել և Ում շնորհիվ ոչնչի կարիք չունեմ: Նա տալիս է նախքան իմ խնդրելը, տալիս է այն, ինչը բարի և օգտակար է ինձ

համար: Ինչ ինձ Իր ձեռքն եմ հանձնել, աշխարհի կարիքը չեմ ունեցել:

Աշխարհից ոչինչ չեմ ուզում, քանի որ ոչ թե իմ շահի համար է աշխարհն ինձ որևէ բան տալիս, այլ իրեն հպատակեցնելու: Նրանք, ովքեր աշխարհի տվածը վերցրել են, դարձել են աշխարհի ստրուկները: Տվել է նրանց մարմնի հաճույքներ՝ զրկելով հոգու անբիծությունից: Տվել է աշխարհիկ վայելքներ՝ զրկելով երկնային Արքայության օրհնություններից: Սատանան նրանց տվել է աշխարհի բոլոր թագավորությունները և դրանց փառքը, որպեսզի իր առջև խոնարհեցնի ու երկրպագել տա իրեն: Նա ամեն միջոցի դիմում է, որպեսզի կորստյան մատնի մարդկանց հոգիները: Ինչ վերաբերում է ինձ. «Ամեն ինչից զրկվեցի, և այդ բոլորը աղբ եմ համարում, որպեսզի շահեմ Քրիստոսին» (Փիլ. 3:8):

Այս աշխարհն ավելի շատն ու ավելի լավն է վերցնում, քան տալիս է: Իրեն տենչացողներին նա իրեն է ենթարկում: Ուրեմն, ես ոչինչ չեմ ուզում նրանից:

Աշխարհից ոչինչ չեմ ուզում, քանի որ վեր եմ նրանից: Ես Աստծու որդի եմ, Աստծու նմանությունամբ և պատկերով, ես Սուրբ Հոգու տաճար եմ և Աստծու բնակարան: Ես միակ արարածն եմ, ով ճաշակում է Նրա Սուրբ Մարմինն ու Արյունը: Ես ավելի վեր եմ կանգնած, քան աշխարհը, և ավելի ճիշտ կլինի ասել, որ աշխարհն ինձնից սպասելիք ունի, քանի որ ես ունեմ երկնքի և երկրի բանալիները: Ես, ում Աստված Իր անսահման ողորմածությունամբ կամեցավ դարձնել աշխարհի լույսը և երկրի աղը (Մատթ. 5:13,14): Աշխարհից ոչինչ չեմ ուզում, որովհետև միայն Քեզ եմ ուզում: Քեզ, որ մինչև վերջ ինձ սիրեցիր և Քո անձը տվեցիր ինձ համար, որ ինձ ոչնչից ստեղծեցիր և փոխարենը չպահանջեցիր Քեզ ծառայել, այլ ավելի շուտ, ես Քեզանով ղեկավարվելու կարիքն ունեմ:

Դրա համար է, որ ուզում եմ ազատագրվել աշխարհից և միանալ Քեզ, որ Քեզ ճանաչելու շնորհն ես տվել ինձ:

Սովորել Աստծուց

Կան մարդիկ, որոնք ոչ մի կրթություն չեն ստացել, մյուսները, թեկուզև ուսանել են մարդկանցից, բայց նույնպես անգետ են... Սակայն իսկապես կիրթ մարդիկ նրանք են, ում սովորեցնում է Աստված Ինքը:

Աստված մարդուն ստեղծելիս նրան շատ գիտելիքներ տվեց, իսկ երբ վերջինս կարիք էր ունենում ավելին իմանալու, Աստված Ինքն էր սովորեցնում նրան: Եթե մարդն այս ճանապարհով ընթանար, ավելի կիմաստնանար և կարժանանար կենաց ծառի պտղից ճաշակելուն ու հավերժական կյանքին: Սակայն մարդը նախընտրեց ոչ թե Աստծուց, այլ ուրիշ աղբյուրից գիտելիք ստանալ: Առաջին դասն ստացավ օձից, որի արդյունքում ճաշակեց գիտություն ծառից և վտարվեց դրախտից... Սակայն, Աստծուց հեռու, մարդը ձգտում է գիտելիքի, և միայն տգիտություն է ավելացնում տգիտության վրա:

Մարդն Աստծու տաճար է և Աստծու Հոգին բնակվում է նրա մեջ, այն Հոգին, Ում մասին Տեր Հիսուս Քրիստոս ասում է. «Նա ամենայն ճշմարտությանը կառաջնորդի ձեզ» (Հովհ. 16:3), իսկ Ս. Պողոսը, թե. «Հոգին քննում է ամեն ինչ. նույնիսկ Աստծու խորունկ ծրագրերը» (Ա. Կոր. 2:10): Սակայն մարդն իր մեծ թշվառության և տգիտության պատճառով, ոչ թե իր ներսում է փնտրում գիտությունը, իր մեջ բնակվող Աստծու Հոգուց, այլ իրենից դուրս, մարդկանց և գրքերի մեջ՝ կարծելով, թե դրանք իրեն կյանք կպարգևեն...

Այսպիսով, մարդկանց մեջ շատ գիտնականներ ու իմաստուններ կան, այնինչ Աստծու տեսանկյունից այս աշխարհի իմաստությունը հիմարություն է: Ս. Օգոստինոսը երկար ժամանակ բռնել էր իրենից դուրս Աստծուն փնտրելու ճամփան, իսկ երբ գտավ Աստծուն, երգեց այս անմահական երգը. «Որքան ուշ եմ

Քեզ սիրել, ով այսքան հին ու այսքան նոր Արդարություն: Որքան ուշ եմ Քեզ սիրել: Քանի որ, ահա Դու ներսում էիր, իսկ ես՝ դրսում, և այնտեղ էի Քեզ որոնում: Ես՝ եղկելիս, գլուխս կորցրած վազում էի Քո ստեղծած հրաշալիքների ետևից: Դու ինձ հետ էիր, բայց ես Քեզ հետ չէի»*:

Երբ Օգոստինոսն իր ներսում գտավ Աստծուն, դարձավ սուրբ... Դու նույնպես, իմ սիրելի եղբայր, կշեղվես ճանապարհից, եթե Աստծուն փնտրես քեզանից դուրս: Առանձնացիր, խորհիր, քննիր քո ներսը: Դու Նրան կգտնես այնտեղ, հոգուդ ամենախորունկ անկյուններում: Դու Նրան կտեսնես դեմ առ դեմ, և հորդացող ու լեցող սիրո հոսքի պես կզգաս Նրան: Միայն այն ժամանակ լուռ ուրախությամբ, մեծ զարմանքով կաղաղակես՝ ես տեսել եմ Աստծուն: Այս միջոցին են դիմել մեր սուրբ հայրերը: Նրանք դուրս են եկել աշխարհից, իրենց ետևում թողնելով ամբոխը, իրարանցումն ու աղմուկը: Ամեն ինչ թողնելով, նրանք իրենց մեջ են փնտրել Աստծուն և անդադար գովերգելով ու խոկումով են կարողացել տեսնել Նրան: Դրան հակառակ, գաղափարախոսները, փիլիսոփաները, հետազոտողներն ու գիտնականները Աստծուն փնտրում են գրքերում ու մարդկանց մեջ և միայն տառապանք են գտնում:

Նրանց մասին խոսելիս ես ցավ եմ զգում, ինչպես նաև որոշ հայրերի համար, ովքեր աշխարհը թողնելով՝ անապատ հեռացան, սակայն այնտեղ Աստծուն սկսեցին փնտրել գրքերում կամ ծառայության մեջ: Իրականում, Աստված իրենց սրտերի մեջ էր և ցանկանում էր, որ նրանք, բոլոր այս զբաղմունքները թողած, Իր հետ լինեն: Ուզում էր նրանց հայտնել գաղտնիքներ, որոնք ոչ ոք չգիտի և ցույց տա բաներ, որ ոչ մի աչք երբևէ չի տեսել:

Սա ոչ միայն վանականներին, այլև բոլոր մարդկանց է վերաբերում: Գիտե՞ս արդյոք, թանկագին եղբայր, հոգևոր կրթության ճշմարիտ ուղին: Դե, իհարկե, դա ինչ-որ մեկին ինչ-որ բան սովորեցնելը չէ, քանի որ նրա մեջ բնակվող Հոգին շատ ավելին գիտի, քան քո սովորեցնելիքն է: Ծձմարիտ կրթությունն անհատին իր ունեցած սխալ գիտելիքներից ազատելն է, այն գիտելիքներից, որոնք նա ստացել է աշխարհից ու մարդկանցից:

Երեխան ծնվում է՝ իր սրտում, մտքում ու պատկերացման մեջ ունենալով Աստծու մասին գեղեցիկ գաղափարը: Հետո հասարակությունն սկսում է խեղճ երեխային սովորեցնել ու մատուցել Աստծո մասին նրա իմացածից տարբեր գաղափարներ:

Այսպիսով, Աստծու և սրբության մասին երեխայի ունեցած գաղափարը փոխարինվում է բարու և չարի վերաբերյալ մարդկանց ունեցած սովորական պատկերացումներով: Եվ երեխան ճաշակում է բարու և չարի գիտություն ծառից, որից կերան Ադամն ու Եվան, ու դառնում նրանց պես սոգետ: Ահա այստեղ է երևում ճշմարիտ հոգևոր առաջնորդի դերը, ով ոչ թե պետք է երեխայի գլուխը լցնի ավելի շատ գիտելիքով, այլ պետք է ցրի սխալ գիտելիքը, որը նա ձեռք է բերել կյանքի ընթացքում: Երբ նրա հոգին ազատվի այս ամենից, նա Աստծուն կճանաչի ճշմարիտ գիտությունը, որովհետև Աստված իրենից հեռու չէ, այլ բնակվում է իր մեջ:

Ազատագրվել ուսուցանելու ցանկությունից

Ուսուցանելու ցանկությունն իր մեջ մեծ վտանգ է պարունակում: Այնպես որ, սիրելի եղբայր, խուսափիր և հնարավորին չափ հեռու մնա դրանից:

Ուզում ես մարդկանց սովորեցնել: Լավ, իսկ ի՞նչ ես ուզում սովորեցնել: Համաձայն չե՞ս, արդյոք, թանկագին իմ եղբայր, որ մենք ինքներս դեռ բավականաչափ հասունություն չունենք և ոչ էլ՝ ամեն ինչի մասին լրիվ գիտելիքներ: Շատ բաներ մենք մեր նեղ տեսանկյունից ենք դիտում և սխալ ենք հասկանում: Օրինակ, երբ ուրիշներին սկսում ենք կրոն սովորեցնել, դրա ճշմարիտ գաղափարը չէ, որ սովորեցնում ենք, այլ՝ ինչպես որ մենք ենք այն հասկանում մեր տարիքում, մեր հոգևոր ու մտավոր մակարդակով: Բայց հասունանալով, հնարավոր է, որ մեր հոգևոր մակարդակն ու մտածելակերպը զարգանան և կրոնի մեր ըմբռնումը տարբերվի այս օրվա մեր ըմբռնումից. ի՞նչ կլինի այնժամ մեզանից սովորածների վիճակը: Սրա և այլ բաների համար է, որ Ս. Հակոբոս առաքյալն ասում է. «...շատերդ ուսուցանողներ լինելու չձգտեք: Իմացեք, որ մեծ դատաստան եք ընդունելու, քանի որ բոլորս էլ շատ ենք մեղանչում»: (Հակոբ. 3.1-2): Երեմիա մարգարեն նույնպես Աստծուն դիմելով ասում է. «Ահա ես նույնիսկ խոսել չգիտեմ, քանզի մանուկ եմ»: Իսկ Եսայի մարգարեն իր մասին խոսելիս ասում է. «Ես պիղծ շուրթեր ունեցող մարդ եմ»: Որպես ուրիշ օրինակ ունենք Ս. Պախոմին. երբ մարդիկ օգտակար խոսք լսելու համար իր մոտ էին գալիս, նա հրաժարվում էր խոսելուց և նրանց ներկայացնում էր իր Թագրոս աշակերտին: Եվ Աստծու Հոգին խոսում էր այս սուրբ աշակերտի բերանով:

Երբ երիտասարդ վանականներից մեկը գնաց մի ծեր հոր մոտ՝ նրանից բան սովորելու համար, հայրը նրան ասաց. «Մնա քո խցում և այն քեզ ամեն ինչ կսովորեցնի»: Եվ երի-

տասարդ վանականն այս խոսքերից օգուտ քաղելով, վերադարձավ իր խուցը:

Շատ ուրիշ պատմություններ էլ կան, որոնք թողնում են, որ ինքդ կարդաս: Այստեղ, մինչև մյուս կետին անցնելը, կուզեմ նշել, որ սուրբ Հայրերի սովորեցրածներից շատերը մեզ հասել են երկու ճանապարհով. կամ վանականներից մեկն է գրի առել ծերի խոսքերը՝ ասված մյուս եղբայր վանականներին, կամ էլ հայրն ինքն է գրի առել իր մտքերը՝ իր իսկ օգուտի համար, և իրենից հետո են միայն դրանք գտնվել իր խցում:

Միրելի եղբայր, շատ մեծ տարբերություն կա ուսուցանելու առաքելության, որն Աստվածաշունչը վերապահում է միայն որոշակի անձանց, և ուսուցանել սիրելու միջև: Վերջինը շատ վտանգավոր է: Երբեմն այն դառնում է ծպտյալ դև: Սովորեցնել սիրելու մեջ հաճախ թաքնված է ինքն իրեն արժանի համարելու և մյուսներից բարձր դասելու ակնհայտ միտումը: Երբ սովորեցնել սիրող այսպիսի մեկը սովորեցնելու ավելի շատ հնարավորություն է ստանում, այս զգացումը մեծանում է իր մեջ: Նույնիսկ եկեղեցի նա մտնում է ոչ թե օգուտ քաղելու, այլ քննադատելու և նույնիսկ ուսուցիչներին սովորեցնելու համար: Նա ստանալու կարիք երբեք չի գգում, միայն տալիս է: Ժամանակ կգա, երբ այս մարդը տալու էլ ոչինչ չի ունենա, քանի որ իր ունեցածը պիտի վերջանա: Այսպիսիներին նման չէին սուրբ Հայրերը, ովքեր անդադար սովորում էին և անմեն ինչից օգուտ քաղում:

Ս. Անտոն Մեծը կարողանում էր օգուտ քաղել մի կնոջ խոսքից, ով չէր ամաչում վանականի առջև հանել իր զգեստներն ու լողանալ:

Ս. Մակարը նույնպես, Շիհիթի անապատի հայրը, դաս է առել մի երիտասարդ տղայից:

Ս. Արսենը, ով սովորել և ուսումնասիրել էր հույների ու հռոմեացիների իմաստությունը, սովորել է նաև մի տգետ եգիպտացուց: Բոլոր այդ հայրերն ունեին աշխույժ մեղվի նման թռչող հոգիներ, որոնք ամեն ծաղկից նեկտար են հավաքում:

Սովորեցնել սիրելու ետևում թաքնված մյուս վտանգն այն է, որ ինքդ քեզ մոռանալու չափ կարող ես ընկղմվել դրա մեջ: Այս առումով Հիշում եմ մի փութաշան մարդու, ով Սուրբ Գիրքը կարդում էր ոչ թե օգտվելու, այլ դաս պատրաստելու համար: Ողորմություն էր տալիս ոչ թե աղքատների հանդեպ սիրուց դուրս, այլ մարդկանց օրինակ լինելու նպատակով:

Նա գգույշ էր իր արարքների մեջ ոչ թե նրա համար, որ դա իր համոզմունքն էր, այլ չէր ուզում վատ օրինակ ծառայել: Նույնիսկ մարդկանց հետ զրուցելիս ոչ թե նրանցից բան էր սովորում, այլ իր ամբողջ ուշքն ու միտքն ուրիշների ասածը վարպետորեն քննելն էր և հետո ճիշտ իրավիճակն իմաստուն կերպով բացատրելը: Մի անգամ նա ասաց, որ երբ աղոթքի է կանգնում, և Աստծու Հոգին իր ներսում իրեն ինչ-որ զգացողություն է տալիս կամ էլ ինչ-որ միտք հայտնում, անվարան դադարեցնում է աղոթքը և նստում է դրանք գրի առնելու, որպեսզի մարդկանց սովորեցնի: Այսպիսով, շնորհներն այսպիսի մարդու կյանքում կորցրել են իրենց իմաստը, իսկ սովորեցնելը նրա համար դարձել է ամեն ինչ: Մի բան էլ եմ ուզում շնջալ քո ականջին, իմ սրտի համար շատ սիրելի այս ականջիդ. ի՞նչ ես ուզում սովորեցնել մարդկանց: Կրո՞ն: Արդյո՞ք կարծում ես, թե կրոնը զուտ գիտելիք է, որով կարելի է գլուխը լցնել: Իմ մտավախությունն այն է, ով իմ սիրելի ջանասերդ, որ նման ձևով կրոն ուսուցանելն այն կվերածի զուտ ուսումնական առարկայի, և մարդիկ կսկսեն քննել այն գիտության որևէ այլ ճյուղի նման: Իրականում, ինչպես շատ լավ գիտես, կրոնը հոգի է և կյանք: Ապա փութաշան մարդն ինձ հարցրեց. «Բայց ես ուսուցիչ եմ եկեղեցում, ի՞նչ կարող եմ անել ուրեմն»: Ես պատասխանեցի նրան. «Ես կուզեի, որ դու հոգով կենդանի լինես, սիրելի եղբայր: Ես քեզ կասեմ ճշմարտությունը. իրականում քեզ վստահված հոգիներին դու չես սովորեցնում, այլ սիրում ես նրանց: Քեզ չըջապատող հոգիներին գրավում է ոչ թե քո սովորեցնելը, այլ քո սերը, «սերը», որը երբեք ամոթով չի թողնում, քանի որ այն Աստված ինքն է»:

Ագատագրվել ունենալու զգացումից

Շատերը կարծում են, թե իրենք Հարուստ են, բազում իրերի տեր: Բայց ինչ քեզ է վերաբերում, սիրելի եղբայր, դու ազատվել ես այս ունենալու զգացումից՝ սկսած այն պահից, երբ հասկացել ես, որ ունեցվածքը սահմանների մեջ է դնում հոգիդ:

Իհարկե, դու էլ ինձ պես աղքատ ես եկել աշխարհ՝ ոչինչ չունենալով այստեղ: Մերկ ես դուրս եկել մորդ արգանդից, նույնիսկ խանձարուր չես ունեցել: Այն ամենը, ինչ հետո ունեցել ես, Աստծուց քեզ տրված նվերներ են լոկ: Սա ունեցվածք չէ, այլ՝ սահմանափակ ժամանակով, այսինքն՝ կյանքիդ ընթացքում քո հսկողությունը հանձնված տնտեսություն: Երբ լքես այս աշխարհը՝ կհեռանաս նույնքան աղքատ, ինչպես եկել ես, մերկ՝ ինչպես ծնվել ես: Այն ամենը, ինչը քոնն էիր համարում այս կյանքում, ստիպված կլինես թողնել այստեղ. շուտով դրան կտիրանա մեկ ուրիշը, որպեսզի ինքն էլ իր հերթին թողնի այլոց:

Ուրեմն, պետք է իմանաս, որ դու ոչնչի տերը չես և ոչ էլ՝ քո, քանի որ առաջ դու գոյություն չես ունեցել: Մինչև քո գոյությունը դու ոչինչ էիր, ապա Աստված քեզ ստեղծեց: Աստված նաև մահվան ու կործանման տիրապետությունից փրկեց ու դնեց քեզ՝ Իր Արյամբ, ու դարձար Իր սեփականը...

Այսպիսով, սեփական անձի դեմ մեղանշող մարդը փաստորեն մեղանշում է Աստծու դեմ, քանի որ վնասում է իր հոգուն, որն Աստծու սեփականությունն է և փչացնում է մարմինը, որը փրկագնելուց հետո Աստված ցանկանում է Սուրբ Հոգու տաճար դարձնել: Նույնը կարելի է ասել ուրիշների դեմ մեղանշելու մասին: Սա ուղղակի կամ անուղղակի մեղք է Աստծու դեմ: Դավիթը մեղանշել էր քեռացի Ուրիայի և նրա կնոջ՝ Բերսաբեի դեմ, սակայն Աստծուն դիմում է՝ ասելով. «**Քո դեմ միայն մեղանշեցի, Տեր»** (Սաղմ. 50.6): Նա այսպես է ասում ոչ միայն Աստ-

ծու դեմ մեղանշած լինելու պատճառով, այլ նաև Աստծուն պատկանող երկու մարդկանց դեմ մեղք գործելու համար: Երբ սա ընկալես, սիրելի եղբայր, կհասկանաս, թե որքան վտանգավոր է մեղքը... Դու ինքդ քեզ չես պատկանում, որ կարողանաս ուզածիդ պես քեզ տնօրինել: Մենք ոչնչի տերը չենք, այն ամենը, ինչ ունենք, նվեր է Աստծուց և պարզապես հանձնված է մեզ, որպեսզի բարի տնտեսի պես ձգնվորեն այն տնօրինենք: Դրա համար պատասխան պիտի տանք, երբ Աստված մեզ ասի. «**Տուր քո տնտեսության հաշիվը**» (Ղուկ. 16.2):

Սա է պատճառը, որ Դավիթ թագավորի պես շատ Հարուստ մեկն ասում է. «**Ես աղքատ և տնանկ եմ**» (Սաղմ. 69.6): Մարդկային չափանիշներով Դավիթ թագավորն աղքատ չէր, բայց իրականում, հոգևոր տեսանկյունից, նա ոչինչ չուներ: Դրա համար էին սուրբ հայրերն ուխտում ապրել կամավոր աղքատություն մեջ և համարում դա վանական կյանքի հիմնական պայմաններից մեկը:

Ահա բարեգործության բուն իմաստը. քո ունեցածից չէ, որ տալիս ես, այլ Աստծու արարածին տալիս ես Աստծու ունեցածից: Եթե սա ըմբռնես, ինքնահիացմունքի ու հպարտանալու պատճառ չես ունենա: Նաև գովեստից խուսափելու պատճառ չես ունենա, եթե գովելի արարքն անես ծածուկ. օրինակ՝ ինչ-որ գումար տրամադրելով՝ որպես անհայտ բարերար: Մի անգամ տեսա, որ մի նվիրատու իր անվան փոխարեն գրել էր. «Մի չարագործ, որ խնդրում է ձեր աղոթքներն իր համար»: Ես հիացա այսպիսի անհատով:

Միակը, ով կարող է Իր սեփական դրամը տալ մարդկանց՝ Աստված է: Այսպիսով, պետք չէ բարեգործական արարքն արժանիք համարել, քանի որ դա տվողի շնորհը չէ: Նա միայն Աստծու շնորհը ուրիշներին փոխանցելու միջոց է: Ինչ որ ասվեց նվիրատվության մասին, վերաբերում է նաև մյուս բարի գործերին, որոնք չեն կարող համարվել որևէ մեկի շնորհ: Բարեգործությանը վերաբերող կետերից է նաև այն, որ դրա համար շնորհակալություն ենք ընդունում: Թույլ տուր Հարցնել, եղբայրս, ինչպե՞ս կհանդուրժես մարդկանց շնորհակալությունը մի բանի համար, որ դու քո սեփական դրամից չես տվել: Դա Աստծու սեփականությունն է, ինչպե՞ս կարող ես դու դրա համար շնորհակալություն ստանալ: Ինչպե՞ս կարող ես շնորհակալություն ընդունել: Փառք տուր Աստծուն, իսկ ինքդ խոնարհվիր, որ ամենակարող Աստված գործի:

Ունենալու զգացումը սահմանափակում է հոգիդ, և

ինչը որ չունես, թվում է, թե՛ ունես: Ուրեմն, այս զգացումից խուսափելը չի նշանակում ուրանալ սեփական անձը, այլ՝ իմանալ ճշմարտությունը քո մասին: Ազդեցում եմ, որ Աստված քեզ հետ լինի:

Ազատագրվել սեփական անձի ազդեցությունից

Ազատագրվիր, եղբայր իմ, անձիդ կապանքներից: Եվ իմացիր, որ եթե ինքդ քո մեջ համաձայնության դաս ու ներսումդ ազատ լինես, շրջապատող հանգամանքները չեն կարող ազդել քեզ վրա... Միայն այդ դեպքում կարող ես ասել, որ ձեռք ես բերել հոգու ազատագրում:

Թանկագին եղբայր, արդյո՞ք կարծում ես, թե աշխարհն իշխանություն ունի քեզ վրա: Կամ էլ, թե վիրավորանքներն ու փորձությունները կարող են քո անկման պատճառ հանդիսանալ: Եթե այսպես ես կարծում՝ սխալվում ես: Աշխարհը և իր փորձությունները կարող են որոշ ազդեցություն ունենալ, բայց ընկնելուդ իրական պատճառը քո ներսում է:

Ձեռ ընկնի, մինչև որ չընդունես, չողջունես ու չսիրես մեղքը:

Արդար Հովսեփն ապրում էր մեղսալից միջավայրում և ամբողջովին շրջապատված էր մեղքով, սակայն չընկավ, որովհետև թույլ չտվեց, որ փորձությունները թափանցեն իր սիրտը: Իր համար հեշտ էր դիմակայել արտաքին ազդակներին, քանի որ հաղթել էր ինքն իրեն:

Մի՛ սաս, թե ընկել ես, որովհետև աշխարհը լի է փորձություններով, այլ՝ որ դրանք սրտիդ հաճելի էին, և ընդունեցիր: Օրինակ՝ մարդ կա, անցնելով գինետան մոտով, չի դիմանում գինու շերի տեսքին, մտնում է, խմում մինչև արբելը: Մեկ ուրիշը գինետան մոտով անցնում է նույնիսկ անտեղյակ դրա գոյությունը: Գինին նրան չի վնասում, այն ազդեցություն չունի նրա վրա և ոչ էլ փորձություն է նրա համար: Պատճառը մեկն է՝ նրա սիրտը չի փափագում գինի և լցված չէ գինու հանդեպ սիրով: Նրա սիրտը մաքուր է ներսից, և դրսից ոչինչ չի կարող ազդել նրա վրա: Հոգևոր կյանքումդ հաղթանակն էսպես կախված է քո և անձիդ ներքին պայքարի արդյունքից: Եթե քո մեջ կարողանաս

խաչել անձը, ապա արտաքին աշխարհին կնայես պարզ աչքով, որն ամեն ինչ բարի ու գեղեցիկ է տեսնում: Ինչպես առաքյալն է ասում. «Ամեն ինչ մաքուր է խղճմտանքով մաքուր եղողների համար» (Տիտ. 1.15): Շատերը խուսափում են վատ շրջապատից: Դա լավ է, քանի որ Աստված է մեզ արգելում ոտք դնել մեղավորների ճանապարհին և համախոհ լինել չարագործների հետ (Սաղմ. 121): Բայց կան մարդիկ, ովքեր խուսափելով հանդերձ նման շրջապատից, իրենց ներսում հանդուրժում են աշխարհիկ կրթերով ու ցանկություններով լի գազանին: Այսպիսիները գուցեև որոշ ժամանակ հաջողություն ունենան, բայց իրենց դարանակալող բազում փորձությունների ու գայթակղությունների ճնշման տակ, ի վերջո, պիտի ընկնեն: Նրանք, թեև մեղք չեն գործում, սիրում են մեղքը, իսկ մեղքը սիրող անձը կընկնի զրա մեջ, նույնիսկ եթե որոշ ժամանակ փորձել է խուսափել դրանից:

Նման անձիք խուսափում են չարիք գործելուց, կարծելով, թե դրանով Աստծուն զոհաբերություն են մատուցում: Իրականում նրանք նույն մեղավորների պես են, քանի որ չարը հաճելի են համարում, իսկ մեղքը՝ ցանկալի: Նրանց համար դեռևս ծառը լավ է ուտելու համար, ակնահաճո և գրավիչ (Ծնն. 3.6): Թեև պտուղը չեն ճաշակում: Նրանք չեն հաղթում իրենց ներքինը: Աստված դեռ չի բնակվել նրանց սրտերում:

Կարելի է ասել, որ գործնականում այսպիսի մարդիկ հնազանդվում են Աստծու պատվիրաններին, սակայն չեն սիրում այս պատվիրանները, ավելին, չեն սիրում Աստծուն: Այսպիսիները, եթե հաստատուն մնան, կարող են և փրկվել, բայց նման մեկին, որ կարծես կրակի միջով անցած լիներ (Ա. Կոր. 3.15): Բայց հնարավոր է, որ չկարողանան շարունակել պայքարը և ընկնեն մեծ անկումով, քանի որ իրենց տունը վեմի վրա չի շինված: Ուրեմն, ամենաճիշտը հոգին մեղքից և մեղքը սիրելու կապանքներից ձեռքազատելն է ու չարի ազդեցությունից զերծ պահելը: Երբ մարդ հասնում է այս վիճակին, շատ փորձությունների այլևս ենթակա չէ: Իր սուրբ բնությունը չի ընդունում մեղքը, հետևաբար նա չի էլ արձագանքի դրան: Նա հեշտությամբ կհրաժարվի մեղքից, առանց իր կողմից ճիգ գործադրելու:

Ամեն դեպքում, ինչպես նախորդ ասացինք, մարդ չի կարող հասնել այս վիճակին, մինչև ներքուստ չմաքրվի և մինչև պայքարում չհաղթի սեփական անձին, որը հոգու հակառակն է ցանկանում: Նա պետք է բացարձակապես համոզված

լինի, որ մեղքը դառն է և զզվելի, այնինչ Աստված բարի է և Նրա հետ կյանքը՝ բերկրանք:

Այս ներքին պատերազմում մարդ պետք է ճնշի իր մարմինը և հնազանդեցնի այն (Ա. Կոր. 9.27): Պետք է իր անձի հետաքրքրություններն ու ցանկությունները խաչը հանի, որպեսզի դրանք և իր սիրտը չչեղեն, առաքյալի հետ ասելով. «Քրիստոսի հետ խաչը ելա. կենդանի եմ այսուհետև, բայց ոչ թե ես, այլ իմ մեջ ապրում է Քրիստոս» (Գաղ. 2.20): Սա է Քրիստոս պահանջում մեզանից: Նա ասում է. «Ով կամենում է ազատել իր անձը, պիտի այն կորցնի, իսկ ով կորցնի իր անձն Ինձ համար և Ավետարանի համար, պիտի ազատի այն» (Մարկ. 8.35): Սակայն սա անհնար է առանց Աստծու կողմից հատուկ օգնության: Այսինքն, անձի դեմ պայքարը պիտի զուգորդվի Աստծու հետ գոտեմարտելով: Խոնարհաբար գոտեմարտիր, ուրեմն, եղբայր, Նրա հետ արդար Իսրայելի պես ասելով. «Թույլ չեմ տա, որ դնաս, մինչև ինձ չօրհնես» (Ծնն. 32.26): Ասա նաև. «Յողիր ինձ սպունգով, և ես կմաքրվեմ, լվա՛ ու ձյունից ձերմակ կլինեմ» (Սաղմ. 50.9): Եվ համոզված եղիր, եթե հաղթես այս պատերազմում, ոչ մի չար ուժ քեզ չի կարող ընկնել:

Այս ամենն անելու համար, սիրելիս, պետք է որոշ ժամանակ առանձնանաս, մի բան, որն էական է եղել Աստծու շատ զավակների կյանքում: Առանձնություն մեջ նրանք կարողանում էին մենակ մնալ իրենք իրենց և իրենց Արարչի հետ և սպառազինվել հոգևոր կյանքի համար: Քննիր, ուրեմն, կյանքդ և տես, գուցե ընկնելուդ պատճառը այսպիսի մեկուսացման շրջանի բացակայությունն է: Այն մարդը, ով չի առանձնանում, չի ճանաչում իր իսկական անձը: Նա հաճախ ընթանում է հոսանքի հետ՝ չիմանալով, թե ուր է գնում, չգիտակցելով իր անկումը:

Ինչ քեզ է վերաբերում, դու մի եղիր այդ մարդը, այլ քեզ որոշակի ժամանակ տրամադրիր, որպեսզի կարողանաս վարքդ քննել ու անդրադառնալ այն վե՛հ սկզբունքներին, որոնցում համոզվել ես շատ վաղուց: Հիշիր նաև սուրբ մարդկանց կյանքը, ովքեր հաղթանակեցին, և սնվիր Աստծու խոսքով, հայրերի վարքով ու նրանց խրատներով: Թող Աստված քեզ հետ լինի, սրբություն տա ի վերուստ ու ների մեր մեղքերը:

Թշվառները

«Ի՞նչ է, քեզ թվում է միայն ե՞ս պիտի իմ մեղքերի համար դատապարտվեմ: Ոչ, այլ դու էլ պիտի դատապարտվես ինձ հետ, որովհետև եթե եկեղեցին հոգ տաներ ինձ համար, ես այս վիճակին չէի հասնի»:

Միախոտի ծուխը երեսիս փչելով՝ ասաց. «Երևի ցնցված ես իմ այս վիճակը տեսնելով»: Ես նայեցի նրա շեկ, երկար, հարդարված մազերին, փոս ընկած աչքերին, դեղին ատամներին ու նյարդայնորեն դողացող ձեռքերին և մեծ կարեկցանք զգացի նրա հանդեպ... Չէ՞ որ նա էլ Տեր Հիսուս Քրիստոսի արյամբ գնվածներից մեկն է:

Մինչև իմ պատասխան գտնելը, նա շարունակեց դառնորեն. «Ինչպես գիտես, առաջ ես այսպիսին չէի. ես հոգով ուժեղ էի, մեղմ բնավորությամբ, կանոնավոր հաճախում էի եկեղեցի... Հետո աստիճանաբար ծուլացա ու դադարեցի հաճախել: Բայց եկեղեցուց ոչ ոք չեկավ ինձ այցելելու կամ չփորձեց վերադարձնել... Բացակայություններս շարունակվեցին, ու դարձա ավելի ալարկոտ, կամքս գնալով ավելի թուլացավ, և քայլ առ քայլ սկսեցի իջնել իմ բարձունքից... Եվ նորից ոչ ոք չեկավ ինձ այցի... Այդ պահին սատանան այցելեց ինձ... Երբ նա եկավ, իմ սիրտը դատարկ գտավ, մաքրեց ու կարգի գցեց (Մատթ. 12.44) և կամքս թուլացրեց: Նա Աստվածաշունչ չգտավ իմ կողքին, ոչ՝ աղոթագիրք, ոչ էլ՝ հոգևոր հայրերի գրվածքներ... Այսպիսով, նրա համար հեշտ որս եղա ու սկսեցի քայլել խավարի մեջ, խավարի, որը մարդիկ ավելի սիրեցին, քան լույսը (Հովհ. 3.19)»:

Այստեղ նա գլուխը տարուբերեց և հանդարտորեն ասաց. «Հիմա ես օրական չորս տուփ ծխախոտ եմ գնում»: Զարմանքից ու ցավից ճչացի, իսկ նա շարունակեց. «Շաբաթը երեք անգամ կինոթատրոն եմ գնում, ընթերցում անվայել պատմու-

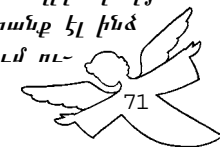
թյուններ, ինքս ինձ զվարճացնում կոպիտ երգերով, իսկ իմ ընկերները դժոխքի դևերի նմաններն են: Անկմանս սկզբում ես դիմադրում էի, սակայն պարտվեցի, քանի որ թուլակամ էի... Իսկ այժմ չեմ էլ հակառակվում»: Հետո նա ծիծաղեց և հեղնանքով ասաց. «Նույնիսկ կասեի, որ հիմա մեղքն է ինձ հակառակվում, բայց չի հաջողում, քանի որ ինքն է թույլ»:

Նրա խոսելու ամբողջ ընթացքում ես շատ տխուր էի, իսկ նա՝ դաժանորեն ինձ նայելով, կտրուկ ասաց. «Ի՞նչ է, քեզ թվում է՝ միայն ե՞ս պիտի իմ մեղքերի համար դատապարտվեմ: Ոչ, այլ դու էլ պիտի դատապարտվես ինձ հետ, որովհետև եթե եկեղեցին հոգ տաներ ինձ համար, ես այս վիճակին չէի հասնի»:

Անիմաստ է, թանկագին եղբայր, պատմել քեզ այս երիտասարդի պատմության շարունակությունը, քանի որ այն նման է ուրիշ շատ պատմությունների: Բայց ուզում եմ ասել, որ այդ գիշեր, տուն վերադառնալով, ես կեղեքող ցավով էի լցված և՛ իր, և՛ իմ հանդեպ: Ես ինքս ինձ հարց էի տալիս, թե քանի՞սն են նրա պես գլորվել իմ արհամարհանքի, այցի չգնալու ու հոգ չտանելու պատճառով: Սկսեցի անուն առ անուն հիշել նրանց, ում երկար ժամանակ չէի այցելել և մեծ վախ ու սարսափ ապրեցի: Ես ինձ շատ մեղավոր զգացի նրանց առաջ: Եվ ինձ հարց տվեցի, թե արդյո՞ք իմ ծառայություններս իսկապես Աստծուն եմ ծառայում: Այդ երիտասարդի խոսքերը շարունակում էին հնչել ականջներումս. «Դու էլ պիտի դատապարտվես ինձ հետ»: Հիշեցի նաև Ս. Հակոբոս առաքյալի խոսքը. «**Նղբայրներ իմ, շատերդ ուսուցանողներ լինելու չձգտեք: Իմացեք, որ մեծ դատաստան ենք ընդունելու, քանի որ բոլորս էլ շատ ենք մեղանչում**» (Հակոբ. 3.1-2):

Քանի որ այս բանը շարունակ մտահոգում էր ինձ, դիմեցի հոգևորականներին՝ ներում գտնելու համար և, մերժում ստանալով, երեսն ի վայր ընկա Աստծու առաջ ու դառնագին ողբացի, հասկանալով, թե որքան թշվառ եմ ես: Թշվառ եմ, որովհետև համաձայնվել եմ սպասավոր լինել ու Երեմիա մարգարեի նման չեմ ասել. «**Տեր, ով Դու Տեր, ահա ես նույնիսկ խոսել չգիտեմ, քանզի մանուկ եմ**» (Երեմ. 1.6): Թշվառ եմ, որովհետև կիրակնօրյա դրպրոցներում իմ դասավանդածը լոկ դասախոսություն էր, որն ավարտելով՝ հանգիստ հեռանում էի:

Թանկագին ընթերցողներ, աղոթեք ինձ համար ու կիրակնօրյա դպրոցի բոլոր ուսուցիչների համար, քանի որ նրանք էլ ինձ պես թշվառ են ու խեղճ: Եթե այսպես ենք խոսում ու-

սուցիչներին պատասխանատվության մասին, ապա առավել ևս, եղբայրներ, ի՞նչ ասենք քահանաների վերաբերյալ: Նրանք շատ ավելի թշվառ չե՞ն արդյոք, քան ես: Ի՞նչ կարող է անել քահանան Հինգ կամ տասը հազարանոց համայնքի համար: Ի՞նչ պատասխան կարող է տալ, երբ Աստված կանչի նրան՝ ասելով. «Տուր քո տնտեսության հաշիվը» (Ղուկ. 16.2):

Հայրերի նախնի եկեղեցում քահանային սպասավորում էր սարկավազների մի խումբ, ովքեր աշխատում էին իր հետ, ծառայության մեջ օգնում էին իրեն և իր հետ սնվում էին եկեղեցու նվիրաբերություններից: Բայց այսօր քահանան մենակ է աշխատում: Նա կարիք ունի, որ դուք ձեր աղոթքներում Աստծուց իր համար օգնություն խնդրեք՝ իր պարտականությունները կատարելու համար:

Իսկ քեզ, տեր Հայր, ի՞նչը դրդեց քահանա դառնալ: Արդյոք ձգտում էիր ավագություն, առավելություն, թե՞ պատասխանատվություն ստանձնելու: Ի՞նչ է, չգիտե՞ս, տեր Հայր, որ պատասխանատու ես քո ամբողջ հոտի համար՝ ահեղների ու ջահելների, կանանց ու տղամարդկանց, երիտասարդների ու երիտասարդուհիների համար: Միայն եկեղեցի հաճախողների համար չէ, որ պատասխանատու ես, այլ նաև նրանց համար, ովքեր գտնվում են զվարճությունների ու այլասերության վայրերում, փողոցում գտնվող յուրաքանչյուր անխոհեմ երիտասարդի համար, պանդոկում նստած յուրաքանչյուր հարբածի ու յուրաքանչյուր ընտանիքի ներսում ծագած վեճի համար:

Այո, տեր Հայր, եթե չգիտեիր, որ թշվառ ես, հիմա ստիպված ես այդ ընդունել: Մտիր քո սենյակ ու դառնորեն ողբա: Ամենը հանձնիր Աստծու ձեռքն ու ասա Իրեն, որ դու տկար ես, իսկ բեռդ՝ ծանր: Պայքարիր և արթուն կաց. «Գուցե հանկարծակի դալով՝ ձեզ քնի մեջ գտնի» (Մարկ. 13.36):

Եթե սա վերաբերում է քահանաներին, ապա ինչ կարելի է ասել եպիսկոպոսների մասին, որոնցից յուրաքանչյուրից Աստված հաշիվ պիտի պահանջի մոտավորապես երկու հարյուր հազար կամ ավելի հոգու համար՝ քահանա, թե աշխարհական: Նրանք արդյո՞ք շատ թշվառ չեն: Կարո՞ղ եք անկեղծորեն աղոթել Աստծուն, որ օգնի նրանց իրենց պարտականությունները կատարել:

Իսկ քեզ համար, սրբազան Հայր, ի՞նչը ցանկալի դարձրեց այս դիրքը՝ հեղինակությունը, թե՞ պարտականությունը: Դիրք ու հեղինակություն, հոգևոր խորհրդի անդամ լինել, «Իր

փառքից» մի փոքր ունենա՞լ ես երազել, թե՞ հոգիներ փրկել ես ցանկացել: Թույլ տուր հիմա հարցնել քո պարտականությունների մասին: Ինչպիսի՞ն է քո թեմի ներկայիս վիճակը համեմատած այն օրվա հետ, երբ նոր էիր ստանձնել զրա առաջնորդությունը, կա՞ն բարենորոգություններ, թե՞ դեռ ամեն ինչ նույնն է: Պիտի առանձնանաս քո խցում և դառնազին ողբաս, սրբազան Հայր: Հիշիր, թե ինչպես էին վանական սրբերը փախչում այդ դիրքից, քանի որ սարսափելի է զրա պատասխանատվությունը:

Երբ նրանցից մեկը բռնի ուժով եպիսկոպոս օծվեց, Աստծուն ողբաձայն աղաղակելով ասաց. «Ով Տեր, գիտես, որ աշխարհը թողնելով, վանք գնացի՞ իմ սեփական փրկության համար: Բայց հիմա վերադարձա աշխարհ, թեկուզ փրկությունը դեռ չեմ ստացել, և դեռ ինձանից պահանջվում է փրկել մյուսներին ևս: Ով Տեր, ես անզոր եմ, Քո գործյամբ գործիր»: Եվ Աստված գործեց...

Իսկ պատրիարքները, որոնցից յուրաքանչյուրից Աստված պիտի պատասխան պահանջի մոտ տասը միլիոն հոգու համար՝ Եգիպտոսում և շատ ավելի՞ Եթովպիայում, Սուդանում ու Հինգ արևմտյան քաղաքներում, որոնք հիշատակվում են Ս. Պատարագի ընթացքում*... Ի՞նչ կարելի է ասել նրանց ու նրանց լուրջ պարտականությունների մասին: Նրանք էլ արդյոք թշվառ չե՞ն: Եղբայրներ, դուք պարտավոր եք աղոթել ձեր հայրապետի համար, որ նա ի վիճակի լինի կատարելու իր պարտականությունները և պատասխան տալու Աստծուն, երբ իրենից պահանջվի իր հոգին, նաև եպիսկոպոսների, քահանաների, սարկավազների, վանականների ու աշխարհականների հոգիները... Աղոթեք, որ պահի եկեղեցական օրենքներն ու տարածի ուղղափառ հավատն ամբողջ աշխարհում:

Դուք ևս, ովքեր մի օր գուցե հայրապետ դառնալու թեկնածու լինեք, պիտի մերժեք ու խուսափեք դրանից՝ ձեր կյանքը փրկելու համար: Իսկ եթե Աստծու կողմից կանչվեք, հիշեք զրա պատասխանատվությունը և, գնալով ձեր խուցը, դառնորեն ողբացեք Աստծու առաջ: Եվ դուք, իմ ընթերցող եղբայրներ, Աստծու սպասվորներին մի նայեք զուտ իբրև կողմնակի դիտորդի՝ գովելով նրանց, երբ բարիք են գործում ու դատապարտելով, երբ սխալվում են... Դուք պարզապես պարտավոր եք աղոթել նրանց համար, որպեսզի նրանց միջոցով Աստծու գործը հաճողի:

Իսկ դու, Աստծու ծառա, մտածիր քո պարտականության մասին և ոչ թե դիրքիդ... Իսկ երբ գգաս, որ այդ բեռը

* Խոսքը վերաբերվում է Ղպտի եկեղեցու Պատարագի տեքստին

ծանր է քեզ համար, «Հոգսդ դիր Տիրոջ վրա, ու Նա քեզ կկերակրի» (Սաղմ. 54.23):

Փակիր դուռդ, արտասվիր
Ու սիրտդ բաց Հիսուսին.
Լցրու գիշերն աղոթքով,
Ցրիր խավարը մթին
Մաքառմամբ ու զղջումով:

Դա պատահեց այն գիշեր

«Նրանք իրենց կյանքն ամբողջովին նվիրել են Աստծուն: Իրենց ժամանակի յուրաքանչյուր պահն անցկացրել են Նրան ծառայելով: Հոգևոր ծառայությունը համարել են իրենց հիմնական գործը, իսկ աշխարհիկ գործերը՝ երկրորդական»:

Դա պատահեց այն գիշեր, երբ ես մենակ էի իմ առանձնասենյակում, փռված աթոռիս, հայացքս մի կետի հառած, դեմքիս՝ ինքնագոհ ծպիտ. գուցե այդ պահին իմ սպասավոր լինելու մասին էի մտածում: Հետո գլուխս ծանրացավ, ու քնեցի, չգիտեմ, մտքերս երազի՞ փոխվեցին, թե՞ Աստված ինձ տեսիլք ուղարկեց: Գիտեմ միայն, որ առջև տեսա մի խումբ լուսեղեն հրեշտակներ, որոնք ինձ իրենց թևերի վրա առած՝ վեր բարձրացան:

Ես ներքև նայեցի՝ ցածում մնացած երկրին, որը հետզհետե փոքրանում էր, մինչև որ դարձավ մի փոքրիկ լուսավոր կետ՝ անսահման տարածության մեջ... Որոշ ժամանակ ես դեռ լսում էի աշխարհի աղմուկը, բայց այն գնալով թուլացավ ու փոխվեց լուսթյան: Թվում էր, թե մարմինս ավելի ու ավելի թեթև է դառնում, մինչև զգացի, որ ես հոգի եմ՝ առանց մարմնի: Շփոթված շուրջս նայեցի և ինձ պես շատ հոգիներ տեսա, որոնք լողում էին անսահման տարածության մեջ: Տեսա հազարավոր և տասնյակ հազարավոր հրեշտակներ, վեցթևյան քերովբեներ և բազմաչյա սերովբեներ: Նրանք բոլորը հրաշալի ներդաշնակությամբ երգում էին՝ ասելով. «Սուրբ, Սուրբ»: Հայտնաբերեցի, որ ես էլ անգիտակցաբար օրհնեբարում եմ նրանց հետ. «Սուրբ է Հայր Աստված... Սուրբ է Միածին Որդին... Սուրբ է Սուրբ Հոգին»:

Դադարեցի օրհնեբարելուց, լսելով մի սուրբ, մեղմ մեղեդի, որը ոչ մի ականջ դեռ չէր լսել: Ես գնացի դեպի ձայնի աղբյուրը՝ ու գենալով տեսնել, թե ինչ կա այնտեղ:

Որոշ հեռավորության վրա իմ առջև խոյացավ երկըն-

քից կախված մի գեղեցիկ լուսաշող քաղաք, որտեղից շարականներ ու երգեր էին լավում: Այդ մեղեդիները սիրտս լցնում էին ուրախությամբ, հոգին՝ փափազով: Քաղաքի ներսում էակներ կային, որոնք շատ ավելի գեղեցիկ էին, քան հրեշտակները: Դրանք Մովսեսը, Նոյնը ու մյուս մարգարեներն էին: Այնտեղ էին Ս. Անտոնը, Ս. Ալֆանսարը և բոլոր սրբերը: Տեսա նաև իմ քահանա ու եպիսկոպոս հայրերին և իմ խոստովանահորը: Այնտեղ էին նաև իմ գործընկերներից՝ կիրակնօրյայի ուսուցիչներից ոմանք: Էլ չէի կարող սպասել՝ ավելին տեսնելու համար. վազեցի այդ լուսաշող քաղաքի կողմը: Սակայն, ի գարմանս ինձ, չկարողացա առաջանալ, քանի որ մի անվեհեր, սոսկալի, պատկառազու ու վեհապանծ հրեշտակ կանգնեց ճանապարհիս՝ ասելով. «Տեղումդ կանգնիր»: Պատասխանեցի. «Գնում եմ այս մեծ քաղաքը, տեր իմ հրեշտակ, որտեղ տեսա իմ գործընկերներին, եղբայրներին ու սուրբ հայրերին»: Իսկ հրեշտակը գարմանքով նայեց ինձ ու ասաց. «Բայց սա սպասավորների քաղաքն է, դու նրանցի՞ց ես»: Երբ ես դրական պատասխան տվեցի, նա ասաց. «Սխալվում ես, բարեկամս, քո անունը չկա սպասավորների ցուցակում»:

Ջարմանքով համակվեցի ու բզովեցի հրեշտակի երեսին, որը պահպանում էր քաղաքը. «Ինչպե՞ս թե: Հավանաբար դուք ինձ չեք ճանաչում, տեր իմ հրեշտակ: Հարցրեք իմ մասին կիրակնօրյա դպրոցներում, երիտասարդական ժողովներում, եկեղեցիներում ու հավաքներում: Հարցրեք իմ մասին թեկուզ հենց սպասավորների քաղաքում, քանի որ կիրակնօրյայի իմ գործընկեր ուսուցիչներից շատերն ինձ լավ գիտեն»:

Նա ինձ պատասխանեց. «Քեզ լավ գիտեմ, և իրենք՝ նույնպես: Բայց Աստծու դատաստանով դու սպասավոր չես»:

Չէի կարող տանել այս խոսքերը և ծնկներիս վրա ընկնելով՝ դառնազին ողբացի, երբ մի ուրիշ հրեշտակ եկավ, սրբեց արցունքներս ու քնքշությամբ ասաց. «Նղբայրս, դու այնպիսի վայրում ես, որտեղից վերացել են թախիծն ու հառաչանքը: Ինչո՞ւ ես, ուրեմն, տրտմում: Եկ խորհենք իրար հետ»: Եվ մենք առանձնացանք՝ իրար հետ խորհելու: Նա ասաց. «Նրանք, ում տեսնում ես սպասավորների քաղաքում, իրենց կյանքն ամբողջովին նվիրել են Աստծուն: Իրենց ժամանակի յուրաքանչյուր պահն անց են կացրել Նրան ծառայելով: Արդյո՞ք համամիտ չես ինձ հետ, որ Ս. Պողոսի և մյուս առաքյալների, եպիսկոպոսների, քահանաների, սարկավազների ու սրբերի կյանքն այսպիսին էր: Իսկ դու, բարեկամս,

դու ծառայությունը չնվիրվեցիր, այլ ծառայեցիր աշխարհին: Քո ողջ հոգևոր ծառայությունը շաբաթը միայն մեկ ժամ էր՝ կիրակնօրյա դպրոցում: Երբեմն էլ ուրիշ առիթներ քեզ ստիպում էին ևս մի ժամ տրամադրել Աստծուն: Այդ երկու ժամվա համար, ուրեմն, ուզում ես առաքյալների, մարգարեների ու քահանաների հետ լինել սպասավորների քաղաքում»: Այս ամբողջ գրույցի ժամանակ ամոթից խոնարհել էի գլուխս, բայց փորձելով հաղթահարել ամոթը, համարձակվեցի հրեշտակին հարցնել.

«Բայց քաղաքում իմ գործընկերներից՝ կիրակնօրյա դպրոցների ուսուցիչներից մի քանիսին էլ եմ տեսնում, որոնք ինձ պես նույն ծառայությունն են մատուցել:

Այդ ժամանակ հրեշտակը պատասխանեց.

«Ոչ, նրանք քեզ պես չեն: Թեկուզ և մի ժամ են ծառայել կիրակնօրյա դպրոցում, բայց ամբողջ շաբաթ պատրաստվել են այդ ժամին: Նրանք ամբողջ ժամանակը տրամադրել են դասին պատրաստվելուն և դրա համար աղոթքին: Նաև հոգ են տարել յուրաքանչյուր աշակերտի համար, ձգտելով նպաստել նրանց կյանքի վերափոխմանը: Սրան ավելացրու այն մեծ նվիրումը, որով այցելում էին աշակերտներին, ուղղորդում նրանց հոգևոր ընթացքը: Դրանից բացի ուրիշ գաղտնի ծառայություններ էլ են արել, որոնք դու չգիտես: Հոգևոր ծառայությունը համարել են իրենց հիմնական գործը, իսկ աշխարհիկ գործերը՝ երկրորդական:

Սա չի նշանակում, թե նրանք անտեսել են իրենց աշխարհիկ պարտականությունները: Դրանք էլ են հավատարմութայամբ ու հաջողությամբ կատարել: Նույնիսկ սրանցով են ծառայել: Դրա համար Աստված նրանց սրբացած է համարում:

Ջարմացա այս բառերից ու հարցրեցի.

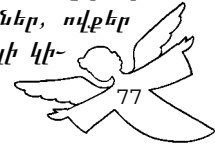
«Երբ զբաղված եմ աշխարհիկ հոգսերով, ինչպե՞ս կարող եմ միաժամանակ ծառայել Աստծուն:

Հրեշտակը պատասխանեց.

«Հավանաբար, եղբայր իմ, մոռացել ես ծառայության իսկական նշանակության մասին:

Պարտավոր ես ծառայել Աստծուն ամեն ժամ և ամեն տեղ, եկեղեցում թե փողոցում, ընտանիքումդ թե աշխատանքիդ վայրում, և ուր էլ գնաս կամ լինես:

Աշխատանքի ու ծառայության միջև տարանջատում չպետք է լինի: Սպասավորների քաղաքում կան ուսուցիչներ, ովքեր կարողացել են իրենց աշակերտներին գրավել ղեպի կի-

րակնօրյա դպրոցներ, վերափոխել նրանց և շարունակական խնամք տանել: Քաղաքում կան բժիշկներ, ովքեր աշխատել են ոչ թե գուտ իրենց շահի համար, այլ առաջին հերթին՝ հանուն հիվանդների առողջության: Նրանք չեն զլացել ձրի դեղորայք տալ ու անվարձահատույց բժշկել հիվանդներին: Նույնիսկ հիվանդանոցներ են հիմնել ձրի բժշկական օգնություն ցույց տալու համար: Պաշտոնյաներ կան, ովքեր իրենց աշխատակիցներին եկեղեցի են բերել, առաջնորդել են խոստովանության և հաղորդակից դարձրել սուրբ խորհուրդներին: Կան ինժեներներ, իրավաբաններ, վաճառականներ ու ձեռներեցներ, ովքեր ծառայել են Աստծուն՝ իրենց գործի միջոցով: Դու արդյո՞ք այդպես ես վարվել: Ես ամոթից գետինն էի մտնում և պատասխան չտվեցի: Հրեշտակը շարունակեց.

-Դա աշխատանքի մեջ ծառայություն մատուցելու մասին: Իսկ ընտանիքիդ ծառայե՞լը: Հեսուն, ում տեսար քաղաքում, ասել է. «**Ես և իմ տունը Տիրոջն ենք պաշտում**» (Հեսու 24.15): Իսկ դո՞ւ: Դու չես ծառայել ընտանիքիդ անդամներին, այլ ավելի շուտ շարունակ վիճել ես նրանց հետ: Դու նրանց համար օրինակ չես հանդիսացել: Ի՞նչ ես արել ընկերներիդ, հարևաններիդ ու ծանոթներիդ համար: Միայն այցելել ես նրանց Մոնդյան տոներին ու Ջատկին, բայց երբեք չես խոսել դրանց խորհրդի մասին, վերստին ծնվելու ու մեղքերից սրբվելու մասին: Դու մասնակցել ես նրանց աշխարհիկ ուրախություններին, իսկ նրանց Աստծուն մոտեցնելու բազում առիթները կորցրել ես: Այսքանով հանդերձ, քեզ սպասավոր ես համարում:

Երրորդ անգամ ամոթից խոնարհեցի գլուխս, բայց փորձեցի արդարանալ՝ ասելով.

-Բայց, տեր իմ հրեշտակ, գիտես որ քիչ տաղանդներ ունեմ և այդ ամենը չէի կարող անել:

Թվաց, թե հրեշտակը գարմացավ իմ խոսքերի վրա, կարծես նման տեսակետ առաջին անգամ լսելիս լիներ: Հետո կտրուկ ասաց.

-Տաղանդներ՞: Ո՞վ ասաց, թե առանց տաղանդի չես կարող ծառայել: Եղբայր իմ, գոյություն ունի, այսպես կոչված, լուռ քարոզչություն: Քեզանից ոչ թե քարոզել էր պահանջվում, այլ՝ օրինակ ծառայել: Երբ մարդիկ դեմքիդ են նայում, սովորում են հեղուկություն, ուրախություն և պարզություն... Երբ քո խոսքն են լսում, սովորում են ողջախոհություն, ճշմարտություն և ազնվություն, և երբ քեզ հետ հարաբերվում են՝ տեսնում են

համբերություն, հավատարմություն, զոհաբերում և սեր իրենց հանդեպ: Հետևաբար, սիրում են քեզ, նմանվում են քեզ և դառնում են աստվածանման, թեև դու նրանց ոչ ուսուցանել ես, ոչ էլ քարոզ կարդացել ամբիոնից: Կարող էիր աղոթել նրանց համար, և աղոթքը քարոզիցը ավելի օգտակար կլիներ նրանց:

Չորրորդ անգամ ես ամոթ զգացի, շփոթվեցի և չկարողացա պատասխանել: Հրեշտակը նորից շարունակեց.

-Դու պարտավոր էիր չպատասխանել վիրավորանքներին: Պարտավոր էիր ետ կանգնել այն քայլերից, թեկուզ չափազանց անմեղ թվացող քայլերից, որոնք կարող էին սխալ ընկելավել կամ վիրավորել որևէ մեկին: Այսպիսով, Աստծու և մարդկանց առաջ անդատապարտելի կլինեիր, ինչպես ասում է Ս. Պողոս առաքյալը Սուրբ Գրքում. «**Ամեն ինչ ինձ արտոնված է, բայց ոչ ամեն բան՝ օգտակար**» (Ա. Կոր. 6.12):

Կյանքս վերանայելով տեսա, որ շատ դեպքերում ես եմ տեղիք տվել, մեղք գործելու, թեկուզ և ոչ դիտավորյալ: Այստեղ հրեշտակն իմ մտածումներն ընդհատելով ասաց.

-Դեռ ամբողջը չէ... Բացի այդ, ուզում եմ ասել, որ քեզ շատ խղճում էի, թանկագին իմ բարեկամ... Հատկապես, խղճում էի, երբ համակվում էիր սեփական արդարություն զգացումով: Քո ծառայություններին նայելով՝ կարծում էիր, թե սպասավորության օրինակ ես, այնինչ բոլորովին էլ սպասավոր չէիր համարվում: Քոնը ձևական ծառայություն էր: Կիրակնօրյա դպրոց հաճախելը քեզ համար պարզապես սովորություն էր, դու ղեկավարում էիր աղոթքները, գրում ներկաների և բացակաների անունները, պարզևատրում կանոնավոր հաճախող աշակերտներին և արհամարհում՝ բացականերին, ասես նրանք քո հոտից չէին: Քո ծառայությունը գուրկ էր Հոգուց ու սիրուց և չէր կարող դիպչել երեսաների սրտերին: Քո խոսքերն ու գործերը սրտիցդ չէին բխում, օրհնեղությունդ գուրկ էր ուրախությունից, աղոթքներդ խոնարհ, ներհայեցողական կամ աղերսագին չէին, իսկ հրամաններդ սիրո ոգով չէին տրվում: Այսպիսով, ծառայությունդ արդյունավետ չէր: Եկեղեցում քարոզում էիր, քանի որ քահանան քեզ խնդրել էր, դու խոստացել էիր և պետք է խոստումդ կատարեիր: Հիմնական խնդիրդ նյութն այնպես կառուցելն էր, որ այն հավանություն գտներ, փոխանակ ուղղված լիներ հոգիներ փրկելուն: Չայնք թեև բարձր, ներդաշնակ ու մաքուր էր, սակայն սառն էր ու անկենդան: Երձանկանում էիր, երբ քեզ գովում

էին, թեև ցույց չէիր տալիս, և քեզ չէր հուզում՝ արդյո՞ք խոսքերդ կյանքի կոչեցին, թե՞ ոչ: Ձե՞ս տեսնում, բարեկամս, որ ավելի շատ քեզ ես ծառայել, քան Աստծուն ու մարդկանց: Մոռացե՞լ ես, որ ավելի սիրով էիր ծառայում մեծ, Հայտնի, մարդաշատ եկեղեցիներում, քան թե փոքր, անհայտ եկեղեցիներում: Սա ևս հանցանշան չէ՞ քո դեմ: Ավելին, քո ծառայությունը զուրկ էր երկու էական բանից՝ սեր ծառայության նկատմամբ և սեր նրանց հանդեպ, ում ծառայում ես:

Ծառայության հանդեպ սիրո մասին հստակ կերպով ասված է Տեր Հիսուս Քրիստոսի խոսքերում. «Երանի նրանց, որ քաղցն ու ծարավն ունեն արդարություն...» (Մատթ. 5.16): Հոգիների փրկություն քաղցն ու ծարավն ունենի՞ր: Արդյո՞ք ամբողջ շաբաթ սպասում էիր կիրակնօրյայում երեխաներիդ հետ անցկացնելիք այդ մեկ ժամին: Բացակայողների համար արդյո՞ք ցավում էիր, ցանկանո՞ւմ էիր տեսնել նրանց և արդյո՞ք չէիր հանգստանում մինչև չհանդիպելիք ու բաց թողած դասը չբացատրելիք: Դառնանք երկրորդ կետին. արդյո՞ք իսկապես սիրում ես նրանց, ում ծառայում ես, և սիրո՞ւմ ես անմնացորդ՝ ինչպես Տեր Հիսուս Քրիստոս իր աշակերտներին: Կարեկցե՞լ ես նրանց, բաշխե՞լ ես քո բարությունից: Իսկ աշակերտնե՞րդ, իրենք է՞լ էին քեզ սիրում փոխադարձաբար: Թե՞ դու նրանց միայն հանդիմանում ու պատժում էիր՝ առանց պարզևատրելու կամ գովելու: Ո՞վ ասաց, որ այսպես կարող էիր նրանց նորոգել: Սերը, թանկագին իմ մարդ արարած, ծառայության անհրաժեշտ հիմքն է: Մինչև չսիրես նրանց, ում ծառայում ես, չես կարող լիարժեք ծառայել, և մինչև նրանք քեզ չսիրեն, չեն կարող օգուտ քաղել քեզանից:

Այսպես, երբ իմ իսկական «եսը» բացահայտվեց ինձ համար, ես շատ ամաչեցի, սակայն հրեշտակը կարեկցանքով ու սիրալիք նայեց ինձ ու ասաց.

-Մի կարևոր բան եմ ուզում քեզ ասել. ծառայությունն սկսելուց առաջ պետք է երկար ժամանակ տրամադրելիք պատրաստվելուն ու լցվելուն: Բայց քանի որ շուտ ես սկսել, առանց բավականաչափ հոգևոր փորձառություն, շատ սխալներ ես գործել:

Հարցական իրեն նայեցի, կարծես ուզենալով ասել, թե դժվար սխալված լինեմ, քանի որ ուրիշների սխալներն ուղղելու համար էի պատասխանատու: Իմ հայացքը որսալով, հրեշտակն ասաց.

-Մի տղա կար, ում հեռացրել ես կիրակնօրյա դպրոցից անհնազանդության և կարգապահ չլինելու

պատճառով. դա նրան ավելի կարծրացրեց ու գցեց փողոց՝ չար շրջապատ: Դրանից հետո նա ավելի վատը դարձավ ու շատ լուրջ վնասներ կրեց, հատկապես երբ հսկողությունն իր վրա և հոգատարությունն իր հանդեպ կորավ: Անշուշտ, դու ես պատասխանատու նրա համար, որովհետև դա քո արարքի հետևանքն էր:

-Բայց չէ՞ որ նա խանգարում էր դասն ու վատ օրինակ հանդիսանում մյուսների համար:

-Ուրեմն ա՞յդ պատճառով ես նրան հեռացրել: Ով խեղճ: Տեր Հիսուս Քրիստոս քեզ ուղարկել է արդարներին, թե՞ մեղավորներին կանչելու ապաշխարության: Ծնորհալի աշակերտներդ, որոնցով հպարտանում էիր, իրենց շնորհն Աստծուց էին ստանում:

Նա էր գործում իրենց մեջ: Բայց այս կամակոր տղայի համար դո՛ւ պետք է հոգ տանելիք:

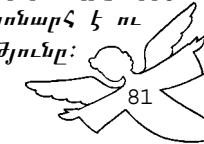
Այսպիսիների համար էր Աստված քեզ կանչել: Ես քեզ պարզ եմ ասում, եթե բոլոր ջանքերդ ի գործ դնելիք այդ տղային փոխելու համար և ուրիշ ոչ մի ծառայություն մատուցած չլինելիք, դա բավական կլինեք, որ քեզ թույլ տրվեր մտնելու սպասավորների քաղաքը: Պետք է գիտակցելիք այդ մեկ հոգու արժեքը և պետք է շատ ավելի երկար տառապելիք նրա համար:

Այս երկու հատկանիշներից զուրկ կիրակնօրյա դպրոցի ուսուցիչը չի կարող արժանանալ սպասավորների քաղաքում լինելուն: Ես աղաչանքով դիմեցի հրեշտակին.

-Ի՞նչ եք կարծում, ի՞նչ պետք է արած լինելի այդ տղայի համար:

Նա պատասխանեց.

-Կարեցածիդ չափ պետք է ծառայելիք նրան ու ճանաչելիք նրա ներաշխարհը՝ ճիշտ մոտեցում գտնելու համար: Պետք է շատ աղոթելիք իր համար, ու եթե այս ամենն ապարդյուն անցներ, ոչ թե պիտի հեռացնելիք, այլ ուրիշ դասարան տեղափոխելիք նրան, գուցե մեկ ուրիշ ուսուցիչ հաջողեցներ այն, ինչը դու չկարողացար: Եթե սա էլ օգուտ չտար, կարող էիր մեկ կամ ավելի դասարաններ առանձնացնել այսպիսի անկարգ երեխաների համար, որտեղ նրանց մասին հոգ կտանեին՝ իրենց հոգեվիճակը հաշվի առնելով: Նման երեխաներին պետք է հաճախ այցելել և անկեղծորեն հոգ տանել՝ նրանց ձեզ ավելի մոտեցնելով, այլ ոչ երբեք հեռացնելով: Նրանք Ձաքեոսից, սամարացի կնոջից կամ Նինվեի բնակիչներից ավելի վատը չեն: Ով Աստծուն է ծառայում, խոնարհ է ու սիրող սիրտ ունի, չգիտի, թե ինչ է հուսահատությունը:

Հրեշտակը շարունակեց.

-Մեկ ուրիշ տղա էլ կար քո դասարանում, ով մեկ-երկու շաբաթ բացակայեց, իսկ դու նրան չայցելեցիր: Միայն պաշտոնապես գրում էիր իր անունը բացակաների մեջ: Տղան, տեսնելով որ իրեն չես այցելում, այլևս չեկավ, իսկ դու, առիթից օգտվելով, ջնջեցիր նրա անունը ցուցակից:

Այս ասելով հրեշտակը շեշտակի ինձ նայեց.

-Ինչո՞ւ չայցելեցիր նրան,- ես նվաղեցի նրա սուր ձայնից և նրա համառ հայացքի ներքո վախից պապանձվեցի: Բայց նա կրկնեց հարցն ավելի խստորեն.

-Ինչո՞ւ չայցելեցիր նրան: -Ինձ թվաց, թե փոթորիկ պայթեց, չկարողացա պատասխանել, իսկ հրեշտակը հուզված շարունակեց.

-Նրա հոգևոր վիճակն այժմ խղճահարույց է, և եթե այսպես շարունակվի, նա պիտի... -այստեղ հրեշտակի ձայնը դողողաց, նա մի պահ լռեց, հետո ասաց.

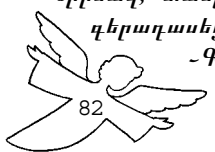
-Ես և շատ ուրիշ հրեշտակներ աղոթում ենք, որ Աստված փրկի նրան: Սակայն եթե նույնիսկ Աստված պատասխանի մեր աղոթքներին և մեկ ուրիշ՝ ավելի նվիրյալ սպասավոր ուղարկի, ու տղան փրկվի, միևնույն է, դու չես ներվի: Նրա ձայնը դողող էր ու ողբազին: Ես այլևս չկարողացա լսել, թվաց, թե ամեն ինչ պտտվում է աչքիս առաջ, ուշքս գնաց ու վայր ընկա:

Ուշքի գալով տեսա, որ հրեշտակը կարեկցանքով ինձ է նայում: Դա ինձ խոսելու ուժ տվեց: Ասացի. «Խնդրում եմ, ներեցեք ինձ, տեր իմ, իմ դասարանում երեսուն տղա կար, և ես ի վիճակի չէի նրանց բոլորին այցելել»:

Բայց նա ինձ պատասխանեց.

-Դու է՛լ ես ընկել քանակին զարկ տալու փորձություն մեջ: Աստված որևէ ծառայություն ընդհանուր թվաքանակով չի չափում, այլ ավելի շուտ նրանց թվով, ովքեր իրականում նորոգվել են ու փրկվել: Գիտեմ, որ քեզ համար դժվար էր երեսուն տղայի համար հոգ տանել, հսկել նրանց վարքը, այցելել ու սովորեցնել: Նույնիսկ դժվարանում էիր նրանց անուններն անգիր անել: Դու չէիր կարող ասել Տեր Հիսուս Քրիստոսի նման. «Ճանաչում եմ իմ ոչխարներին ու ճանաչվում նրանցից» (Հովհ. 10:14): Ինչո՞ւ, ուրեմն, քո ծառայությունը չսահմանափակեցիր, օրինակ, տասը հոգով: Պատասխան չգտնելով իր հարցումին՝ գերադասեցի լռել: Բայց նա շարունակեց.

-Գիտե՞ս քո ձախողվելու հիմնական պատճառը.

բացի իմ նշածներից, ինքը քեզ ապավինելն էր: Մոռանում էիր ծոմ պահել ու աղոթք անել ծառայությանդ համար: Կիրակնօրյա դպրոցի գործընկերներդ, ովքեր այժմ սպասավորների քաղաքում են, աղոթում էին ու ծոմ էին պահում իրենց աշակերտների համար: Ամեն օր Աստուծու առաջ հիշում էին նրանց՝ յուրաքանչյուրին առանձին: Խնդրում էին քահանաներին Պատարազի ժամանակ հատուկ նրանց համար աղոթք վեր առաքել: Իսկ դու այդ արե՞լ ես:

Սա հոգևոր ծառայությանդ մասին: Իսկ նյութականը: Դա երկրորդական էր համարում: Չէի՞ր հիշում. հարուստին, որը չզթաց աղքատ Ղազարոսին: Չէի՞ր լսել Տեր Հիսուս Քրիստոսի խոսքն՝ ուղղված իր ձախ կողմում գտնվողներին. «Քաղցած էի, Ինձ ուտելիք չտվիք, ծարավ էի...մերկ էի... հիվանդ էի...» (Մատթ. 25:40-43): Այս ամենից ի՞նչ ես արել: Մի՞թե հետամուտ չէիր վայելքներին, մինչդեռ եղբայրներդ անհրաժեշտ բաների խիստ կարիք ունեին: Մի՞թե չէիր...

Այլևս չգիմանալով, ցավից ճչացի. «Խնդրում եմ, վերջացրեք, տեր իմ: Հիմա հասկանում եմ, որ սպասավորների քաղաքը մտնելուն բացարձակապես արժանի չեմ: Ես չափազանց ինքնագոհ եմ եղել: Բայց այժմ ամեն բան իմանալուց հետո, խնդրում եմ ճշմարիտ, անկեղծ սպասավոր լինելու ևս մի հնարավորություն ընձեռեք»:

Հրեշտակն ինձ ասաց. «Քեզ տրված էր հնարավորություն, բայց դու դրանից չօգտվեցիր: Հիմա երկրային օրերդ վերջացել են...»:

Ես աղաչեցի նրան, ողբացի, խնդրեցի, իսկ նա նայեց ինձ գորովով ու սիրով, հետո ինձ մենակ թողեց և հեռացավ, մինչդեռ ես աղաղակում էի. «Եվս մի հնարավորություն եմ ուզում»: Բայց նա անհետացավ, իսկ ես ծնկներիս վրա ընկած դեռ աղաղակում էի.

«Եվս մի հնարավորություն եմ ուզում», շուրջս ամեն ինչ պտտվում էր, և ես նորից ուշաթափվեցի: Երկար ժամանակ անցավ մինչև ուշքի եկա: Ուշքի եկա: Բացեցի աչքերս և, ի մեծ զարմանս ինձ, գտա ինձ առանձնասենյակում մենակ՝ աթոռիս փուլած: Չհավատալով՝ շուրջս նայեցի: Դա իրականություն էր: Ախ, որքան ողորմած ես, Աստված: Իսկական սպասավոր դառնալու ևս մի հնարավորություն ունեմ: Վեր կացա և գոհություն աղոթք վեր առաքեցի՝ ի խորոց սրտի:

Որոշեցի ծառայակից եղբայրներիս պատմել այս ամենը, որպեսզի պայքարեն սպասավորների քաղաքը մտնելուն

արժանանալու համար: Թուղթ վերցրեցի ու սկսեցի գրել. «Ռա պատահեց այն գիշեր...»:

Եվ ինձ մենակ պիտի թողնեք

«Ահա պիտի գա ժամանակ և արդեն իսկ եկել է, երբ պիտի ցրվեք յուրաքանչյուրդ իր տեղը...» Հովհ. 16.32:

Նա միայնակ էր մնացել

Նա, ով սիրող ու բարի սիրտ ուներ, «չըջեց բարիք անելով» (Գործք 10.38): Գյուղից գյուղ էր անցնում, քաղաքից՝ քաղաք, «քարոզում էր արքայության Ավետարանը և բժշկում ժողովրդի մեջ եղած բոլոր հիվանդություններն ու ախտերը» (Մատթ. 4.23):

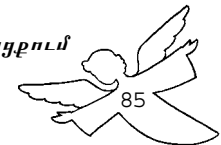
Սակայն Նա տառապալից կյանք ապրեց: Նրան բոլորը միայնակ թողեցին, թեև իր բարությունից ոչ ոքի չզրկեց: Նա մենակ էր իր տագնապանների ու ցավերի մեջ և մենակ էր դիմակայում ընկրծավաճուկայանն ու հալածանքին: Ոչ ոք Նրան չպաշտպանեց կամ չքաջալերեց: Նա մենակ ճմլեց հնձանը (Ես. 63.3):

Երբ Նա աղոթում էր Գեթսեմանիի պարտեզում, «Նրանից քրտինքը հոսում էր արյան կաթիլների նման՝ շիթ-շիթ գետին թափվելով» (Ղուկ. 24.44):

Նա տագնապի մեջ կանչեց. «Հայր, եթե կամենում ես, այս բաժակն ինձնից հեռացրու» (Ղուկ. 24.42): Իսկ աշակերտները՝ իր ընկերներն ու սիրելիները, Նրան միայնակ էին թողել և քնել էին: Երեք անգամ Նա վերադարձավ ու նրանց խնդրեց, որ հսկեն իր հետ, բայց նրանք մեկ ժամ իսկ չկարողացան Նրա հետ արթուն մնալ (Մատթ. 26. 38-45):

Երբ ձերբակալվեց, իր աշակերտները ցրվեցին, յուրաքանչյուրն՝ իր տեղը՝ Նրան միայնակ թողնելով, ինչպես Ինքը նախօրոք ասել էր (Հովհ. 16.32): Երբ հարցաքննում էին Նրան, ոչ ոք չկար պաշտպանող, թեև Ինքը պաշտպանել էր ամենաչարակամ մեղավորներին...

Ոչ միայն իր վշտերի մեջ, իր ողջ կյանքի ընթացքում

Նա միայնակ էր: Մի անգամ տաճարում խոսում էր հրեաների հետ Իր Մարմինն ու Արյունը տալու մասին, բայց Նրա աշակերտներից շատերը չկարողացան դա հասկանալ և, ինչպես ասում է Ս. Հովհաննեսը, «Դրա վրա՝ Նրա աշակերտներից շատերը քաշվեցին և այլևս Նրա հետ չէին շրջում: Հիսուս տասներկու աշակերտներին ասաց. «Մի՞թե դուք էլ ուզում եք գնալ» (Հովհ. 6.67-68):

Մեկ այլ անգամ Նա հրավիրեց շատերին, բայց նրանք հրաժարվեցին, մեկը՝ քանի որ ազարակ էր գնել և ուզում էր գնալ տեսնելու, մյուսը՝ քանի որ հինգ լուծ եզ էր գնել և գնում էր դրանք փորձելու, երրորդն էլ զբաղված էր, քանի որ կին էր առել: Ամենքն էլ մերժեցին, թեև հրավերը իրենց իսկ բարիքի համար էր (Ղուկ. 14.18-20):

Ժամանակը չի բավականացնի, թանկագին եղբայր, պատմելու քեզ Տեր Հիսուս Քրիստոսի մասին, որը միայնակ էր մնացել. «Յուրայինների մոտ եկավ, բայց յուրայինները Նրան չընդունեցին» (Հովհ. 1.11): Նա լույսն էր, որ «եկավ աշխարհ, սակայն մարդիկ խավարն ավելի սիրեցին, քան լույսը» (Հովհ. 3.19):

Այս ամենը կատարվել է անցյալում և այժմ էլ դեռ կատարվում է: Նույն պատկերն է՝ Տեր Հիսուս Քրիստոս կանգնած է, իսկ աշխարհն զբաղված է իր վայելքներով, իր հաճույքներով ու դատարկ հոգսերով, ոչ մեկի, ոչ մեկի հոգը չէ Քրիստոս: Ոչ ոք չի նստում Նրա ոտքերի մոտ՝ ինչպես Մարթայի քույր Մարիամն արեց, ոչ ոք գլուխը չի դնում Նրա կրծքին՝ ինչպես Զեբեդեոսի որդի Հովհաննեսը, ոչ ոք չի վճանում Նրա ոտքերը՝ ինչպես այն մեղավոր կինը: Ինքը՝ Տեր Հիսուս Քրիստոս, զգում է այս մենակությունը և գիտի, որ մեծամասնությունն Իրենից հեռու է...

Նա հարցնում է՝ ասելով. «Երբ մարդու Որդին գա, արդյոք երկրի վրա հավատ կգտնի» (Ղուկ. 18.8):

Իսկ դո՞ւ, դո՞ւ էլ ես Տեր Հիսուսին միայնակ թողել: Կա՞ մի բան, որ քեզ հեռացրել է Նրանից: Հարցրու ինքդ քեզ:

Նա յուրահատուկ մտածելակերպ ուներ

Շատ քչերն էին մտածում Քրիստոսի մասին: Եվ նույնիսկ նրանք, ովքեր մտածում էին Նրա մասին, խոսում էին Նրա հետ և լսում Նրան, ունեին իրենց ուրույն մտածելակերպը, որը հակադիր էր Բարի Վարդապետի մտածելակերպին:

Երբ Տերը գնաց սամարացիների գյուղը և այնտեղ

Իրեն չընդունեցին, Իր հետ եղող երկու աշակերտները (Հակոբոսն ու Հովհաննեսը) ասացին Նրան. «Տեր, կամենո՞ւմ ես, որ ասենք, և երկնքից կրակ իջնի ու բնաջինջ անի նրանց»:

Նա դարձավ, սաստեց նրանց և ասաց. «Չգիտե՞ք ինչ հոգուց եք դուք, որովհետև մարդու Որդին չեկավ մարդկանց հոգիները կորստյան մատնելու, այլ փրկելու» (Ղուկ. 9.52-56):

Այդ երկու աշակերտների մտածելակերպը տարբերվում էր Իրենց Բարի Վարդապետի մտածելակերպից, քանի որ Նա գիտեր, որ այդ քաղաքում շատ ընտրյալներ ունի:

Սամարացիների հանդեպ թշնամանքը հրեաների մեջ արմատավորել էին փարիսեցիներն ու դպիրները: Բայց Տեր Քրիստոս այլ կերպ էր մտածում: Նա սիրում էր սամարացիներին, խղճում էր նրանց և ուզում էր նրանց գրավել դեպի Իրեն... Դրա համար էլ պատմեց մարդկանց Բարի սամարացու մասին, իսկ սամարացի մեղավոր կնոջ հետ երկար զրուցեց, որպեսզի դարձի բերի նրան: Խոսեց նաև այդ քաղաքի բնակիչների հետ:

Տերն Իր ուրույն մտածելակերպն ուներ նաև հեթանոսների հարցում: Հրեաները նրանց արհամարհում էին, բայց Տեր Հիսուս Քրիստոս գովեց հոռմեացի հարյուրապետին բոլորի առջև՝ ասելով. «Ճշմարիտ եմ ասում ձեզ, Իսրայելի մեջ իսկ այսպիսի հավատ չգտա երբեք» (Մատթ. 8.10): Նա գովեց նաև քանանացի կնոջ հավատը (Մատթ. 15.23):

Մարդկանց հետ Տիրոջ վարվելակերպն էլ հաճախ յուրահատուկ էր՝ բոլոր մյուսներից տարբեր:

Երբ հրեաները ցանկանում էին քարկոծել շնության մեջ բռնված մի կնոջ, Նա ասաց նրանց. «Ձեր միջից անմեղը նախ թող քար դրա վրա»: Այսպիսով, նրանցից բոլորը հեռացան, և Նա ասաց կնոջը. «Ես էլ քեզ չեմ դատապարտում. գնա, այսուհետև մի մեղանչիր» (Հովհ. 8.11):

Մի անգամ Տերը դուրս էր գալիս Երիթովից, երբ ճանապարհին նստած երկու կույրեր, լսելով, որ Հիսուս անցնում է, աղաղակեցին ու ասացին. «Ողորմիր մեզ Տեր, Որդի Դավթի»: Նրան ուղեկցող ամբոխն՝ իր աշխարհային մտածելակերպով, վախեցավ, թե նրանց աղաղակը կանհանգստացնի Փառաց Թագավորին, և շտապեց սաստել կույրերին, որպեսզի լռեն: Բայց Տեր Հիսուս կանչեց նրանց և բժշկեց նրանց աչքերը (Մատթ. 20.29-34): Նա չի սրտնեղում մարդկանց աղաղակներից ու խնդրանքներից:

Նույնը պատահեց, երբ մի օր Նրան մանուկներ էին

չըջապատել: Աշակերտները սաստում էին նրանց՝ կարծելով, թե Ուսուցիչը կնեղվի: Բայց Նա ասաց. «**Թուղ տվեք այդ մանուկներին և մի արգելեք, որ նրանք ինձ մոտ գան, որովհետև երկնքի արքայութունն այդպիսիներինն է**» (Մատթ. 19.14):

Ծառայութունը Նա յուրովի էր ընկալում

Բոլոր մարդիկ կարծում էին, թե Տերը եկել է իշխելու Իսրայելին որպես թագավոր, Ով պիտի փրկի հրեաներին հռոմեացիների հալածանքներից: Իսկ Տերը հոգևոր թագավորության մասին էր խորհում, որով պիտի իշխեր մարդկանց սրտերին: Շատ առիթներով նրանց ասաց. «**Իմ թագավորութունն այս աշխարհից չէ**» (Հովհ. 12.36):

Ծառայութունը քրտինքից և արցունքից խոնավացած երկրում, Նա ընկալում էր որպես խաչ, որը պետք է կրել: Բայց այս բանը առաքյալները չէին էլ ըմբռնում:

Երբ Նա հայտնեց նրանց, թե պետք է, որ ինքը Երուսաղեմ գնա, մարդկանց ձեռքը հանձնվի, սպանվի և թաղվի, Պետրոս առաքյալը՝ մի կողմ տանելով, սկսեց վիճել Նրա հետ ու ասել. «**Քա՛վ լիցի, Տեր, այդ Քեզ չի պատահի**»: Բայց Տերը, փառք Իրեն, դառնալով Պետրոսին, ասաց. «**Շտուս գնա, սատանա**» (Մատթ. 16. 22,23): Հետաքրքիր է, ինչպե՞ս պիտի փրկվեր աշխարհը, եթե Տերը հեռուեր խեղճ Պետրոս առաքյալի խորհրդին:

Մեկ այլ անգամ աշակերտներն իրար մեջ քննարկում էին, թե իրենցից ով է լինելու առաջինը: Այդ ժամանակ Նրան մոտեցավ Ջեբեղեոսի որդիների մայրը՝ իր որդիների հետ. նա երկրպագում էր Նրան ու խնդրում, որ արքայության մեջ որդիներից մեկը նստի Նրա աջ, մյուսը՝ ձախ կողմում: Տերը՝ փորձելով բացատրել նրանց իր ծառայության բուն իմաստն, ասաց. «**Ձեք իմանում՝ ինչ եք խնդրում. կարո՞ղ եք խմել այն բաժակը, որը ես խմելու եմ. կամ մկրտվել այն մկրտությանը, որով ես մկրտվելու եմ**» (Մատթ. 20.20-22):

Ճշմարիտ ծառայութունը Տերը յուրովի էր ընկալում: Երբ մի անգամ ժամեր շարունակ բազմության հետ խոսում էր շնորհի մասին, օրն սկսեց մթնել, և աշակերտները մոտեցան Նրան ու ասացին. «**Արձակիր այս ժողովրդին, որպեսզի գնան շրջակա գյուղերն ու ագարակները, հանգստանան և կերակուր գտնեն**» (Ղուկ. 9.12, Մատթ. 14.15): Աշակերտների

միտքը դեռ հասուն չէր: Ծառայութունը նրանց համար զուտ մարդկանց ասված խոսք էր, ոչ թե՛ գործերով ի հայտ եկող սեր: Տերը պատասխանեց. «**Հարկ չկա, որ նրանք գնան, դո՛ւք նրանց ուտելու բան տվեք**»:

Նա մենակ էր ծառայում

Աշխարհն իրեն ծառայողների պակաս չի զգում, դրանց մեջ քիչ չեն անգամ փոխադարձաբար միմյանց ատողները:

Ցանկացած ձեռնարկատեր միշտ էլ իր համար աշխատողներ գտնում է: Իսկ մեր Տերը, փառք Իրեն, մենակ է: Քսան դար առաջ Նա ասել է և դեռ ասում է. «**Հունձը առատ է, իսկ մշակները՝ սակավ: Արդ, աղաչեցեք հնձի Տիրոջը, որ մշակներ հանի Իր համար**» (Մատթ. 9.37-38): Ոչ ոք չի օգնում Տիրոջն Իր գործում, ամենքն ասում են. «**Մի՞թե ես իմ եղբոր պահապանն եմ**» (Ծննդ. 4.9):

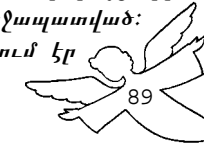
Թանկագին եղբայր, ահա մի քանի դեպք, որոնց անձամբ եմ ականատես եղել...

Մի ընտանիք գիտեի, որը բաղկացած էր մի խեղճ կնոջից, նրա ամուսնուց և ութ երեխաներից: Ընտանիքի եկամուտը հազիվ թե մի քանի դրամից ավելի լիներ, որ հայրը վաստակում էր կիտրոն կամ նման բաներ վաճառելով, և որը բավականացնում էր միայն մի կտոր հաց գնելու համար: Հաճախ նրանք ուտելու ոչինչ չէին ունենում, և մայրը նրանց տանում էր տարբեր բարեգործական հաստատություններ, նրանց համար ինչ-որ կերակուր մուրալու համար: Հարկ չկա ասել նաև նրանց հագուստի մասին, որն իրենց մարմնի մի մասն էր միայն ծածկում: Աստված գիտի՝ ինչպես էին նրանք կարողանում գիմանալ ձմեռվա ցրտին ու ամառվա տապին:

Սրան ավելացրեք սենյակի վարձը, որը ոչ միշտ էին կարողանում վճարել, ստիպված լինելով շարունակ լսել տանտիրոջ կշտամբանքները, անեծքներն ու դուրս անելու սպառնալիքները...

Գիտեմ մեկ այլ այրի կնոջ, որը դերձակուհի էր ինչ-որ կրոնական հաստատությունում: Երկու ամիս նա հիվանդացավ, հավանաբար թերմանան հետևանքով, որի պատճառով նրան հեռացրեցին աշխատանքից: Չգիտեմ, թե նա ինչպես բժշկական օգնություն գտավ կամ ինչպես կարողացավ վճարել դեղերի համար, բայց երբ առողջացավ, տեսավ, որ միայնակ է՝ խավարով շրջապատված:

Երկու երեխա ունեցող մեկ ուրիշ այրի ապրում էր

աղքատիկ, խոնավ, նկուղային սենյակում, մշտապես ենթակա թոքախտով հիվանդանալու վտանգին: Ավելին, այդ կիրնն ամեն պահ կարող էր իր հավատն ուրանալ և անբարոյականության ճամփան բռնել: Ինչպե՞ս պիտի իր ապրուստը վաստակեր: Լվացարարուհի՞ աշխատեր: Բայց մշտական թերսնման հետևանքով թուլացել էր, և ոչ ոք չէր վարձի նրան:

Նման մարդիկ շատ կան, և Հիսուս միայնակ է նրանց ամենի համար հոգ տանում, նրանց կերակուր տալիս, ազատում իրենց ցավերից, մխիթարում և համբերությունն ու համբերատարությունն սովորեցնում: Նա ուզում է, որ մենք կիսենք իր հետ այս ծառայության պատիվը: Նա տեսնում է, որ հունձն իսկապես առատ է, իսկ մշակները՝ սակավ: Սակայն ամենքիս տեսնում է ցրված, ամեն մեկս իր գործին է՝ նրան մենակ թողած:

Սրանից ո՞վ է տուժում: Իհարկե, ոչ Ինքը՝ Տեր Հիսուս Քրիստոս, քանի որ Նա մենակ չէ, Հայրն իր հետ է: Բացի այդ, Նա չէ, որ կարիքն ունի մեր ծառայության, մենք ենք, որ նրան մեր Տերն ունենալու կարիքն ունենք:

Երբ Նա մեզ կանչում է՝ իր միայնության մեջ իր կողքին լինելու, մեր իսկ բարիքի համար է կանչում, որովհետև՝ **«Եթե Աստված մեր կողմն է, ո՞վ կլինի մեզ հակառակ»** (Հռոմ.8.31): Իհարկե, նա, ով Քրիստոսի հետ քայլի, պիտի հոգեկան բավարարություն գտնի: Դրա համար է ասված. **«Ցանկացա նստել նրա հովանու տակ և նստեցի»** (Երգ. 2.3): Տիրոջ հետ չարից չես վախենա, ինչպես սաղմոսերգուն է ասում. **«Եթե նույնիսկ անցնեմ մահվան ստվերների միջով, չեմ վախենա չարից, քանզի դու, Տեր, ինձ հետ ես: Քո ցուպն ու դավազանն ինձ կմխիթարեն»** (Սաղմ. 25.5), և նաև. **«Եթե իմ դեմ պատերազմ պատրաստվի, սիրտս չի սոսկա»** (Սաղմ. 26.3):

Ահավասիկ, Քրիստոս դեռ կանգնած է դռան առաջ և բախում է՝ սպասելով, որ դու բաց անես դուռը, և Նա՝ ներս մտնելով, ընթրիք եղ հետ և Դու՝ նրա հետ (Հայտ. 3.20):

Պիտի շարունակե՞ս նրան միայնակ թողնել:

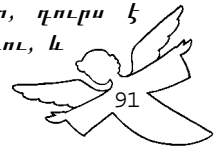
Խորհրդածություն լույսի և խավարի մասին

«Ի սկզբանե Աստված ստեղծեց երկինքն ու երկիրը: Երկիրն անձև ու անկազմ էր, խավար էր տիրում անհունի վրա, և Աստծու հոգին շրջում էր ջրերի վրա: Եվ Աստված ասաց. «Թող լույս լինի»: Եվ լույս եղավ: Աստված տեսավ, որ լույսը բարի է, և Աստված լույսը բաժանեց խավարից: Աստված լույսը կոչեց ցերեկ, իսկ խավարը կոչեց գիշեր: Եվ եղավ երեկո, և եղավ առավոտ՝ օր առաջին» (Ծննդ. 1.1-5):

Ով Տեր, Դու չասացիր՝ «Թող խավար չլինի», -այլ ասացիր՝ **«Թող լույս լինի»**, - և լույս եղավ, իսկ խավարը մնաց, և երկուսը միասին գոյություն ունեն: Ինչո՞ւ վերջ չդրեցիր խավարին, եթե տեսար, որ լույսը բարի է: Ինչո՞ւ թողեցիր այն: Ինչո՞ւ դրան անուն տվեցիր: Ինչո՞ւ դրան իշխանություն տվեցիր, ըստ Քո խոսքի. **«Սակայն այս է ձեր ժամը և խավարի իշխանության գործությունը»** (Ղուկ. 22.53):

Ինչո՞ւ բոլոր ժամերը ցերեկ և լույս չարարեցիր՝ Ինքդ լինելով ճշմարիտ Լույսը, անմերձենալի Լույսը: Ինչո՞ւ թույլ տվեցիր, որ խավարը գոյություն ունենա, և մարդիկ այն ավելի սիրեն, քան լույսը: Չէ՞ որ Դու կարող էիր ամբողջովին վերացնել խավարն, ասես այն երբեք էլ գոյություն չի ունեցել: Սակայն թույլ տվեցիր, որ այն լինի, թեև դա Քո բնությունը չի համապատասխանում: Ուրեմն, ինչո՞ւ այդպես արեցիր:

Թողեցիր, որ որոմն ու ցորենն իրար հետ աճեն, մինչև որ հասնի հունձի ժամանակը, երբ որոմը պիտի այրվի: Արդյո՞ք խավարի համար նույնպես մի ժամանակ է սահմանված, երբ այն պիտի վերանա, երբ լուսո որդիները կապրեն լույսի մեջ, որին չէին կարող մերձենալ, քանի դեռ խավարի մեջ էին: Սակայն արտաքին խավարը հավերժական է, բայց այն, անշուշտ, դուրս է երկնային Երուսաղեմից, Աստծու որդիներից հեռու, և

մի խորը անդունդ է բաժանում նրանց իրարից:

Ե՞րբ է գոյացել խավարը:

«...**խավար էր տիրում անհունի վրա**»: Սա արարչագործութեան ամենակցբուն էր՝ Աստծու՝ «**Թող լույս լինի**» խոսքից առաջ: Ուրեմն՝ երբվանի՞ց: Երբ Աստված հավիտենականության մեջ մենակ էր, խավար չկար, որովհետև բոլորովին ոչինչ չկար: Աստված մենակ էր, և Նա լույս է: Հետո խավա՞րն է գոյացել: Ե՞րբ է սա տեղի ունեցել, ինչպե՞ս, ինչի՞ համար: Խնդրում եմ, Աստված, պատասխանիր ինձ, քանի որ չգիտեմ...

Արդյո՞ք արարչութեան ընթացքում խավարը նախորդել է լույսին: Ո՞րն է կապը սրա և միգամածութեան տեսութեան միջև: Կասկած չկա, որ առաջ լույսն է եղել, մինչդեռ խավարը, որպես Ֆիզիկական երևույթ, ի հայտ է եկել արեգակի ջերմային ազդեցության արդյունքում: Այսպես. անծայրածիր ջրերն արագ գոլորշացան և մեզի մի հաստ շերտ կազմեցին, որը ծածկեց միգամածութեան լույսը: Սակայն ես չեմ ուզում այսպես նյութականորեն մտածել, այլ լույսի մասին կխորհրդածեմ հոգևոր կերպով, ինչպես որ պարտավոր եմ անել:

«...**խավար էր տիրում անհունի վրա**»: Սա նշանակում է, որ կար անհուն (այսինքն՝ ջրերը), երկիրը և խավարը:

Ոչ երկիրը և ոչ էլ ջրերը չգիտեին Աստծուն: Արդյո՞ք Աստծուն չճանաչեին էր խավարը:

Աստծու հոգին շրջում էր ջրերի վրա, բայց ջրերը չճանաչեցին Նրան: Արդյո՞ք այս մասին է ասում առաքյալը. «**Եվ լույսը խավարի մեջ լուսավորում է, և խավարը նրան չնվաճեց**» (Հովհ. 1.5): Եվ Աստված ասաց. «**Թող լույս լինի**», և լույս եղավ: Արդյո՞ք լույսի մասին չէ այս գեղեցիկ տողը. «**Երկինքը պատմում է Աստծու փառքը, և երկնքի հաստատությունը հայտնում է Նրա ձեռքի գործերը**» (Սաղմ. 18.1):

Դա էր առաջին լույսը, որն աշխարհ եկավ: Բայց թեև այն գոյություն ուներ, խավարը չվերացավ: Այդ գեպքում, ինչո՞ւ կար խավարը: Ով Տեր, ես չգիտեմ: Խնդրում եմ, օգնիր՝ հասկանամ: Լուսավորիր իմ միտքն ու իմ սիրտը, որպեսզի կարողանամ ըմբռնել Քո կենարար խոսքերը:

Ուրիշ լույսեր էլ կան: Արևը, լուսինը և աստղերը լույս են կոչվում, Տերն իր աշակերտներին ասաց. «**Դուք եք աշխարհի լույսը**», Որդին (Մարմնացյալ Աստված) Լույս է Լույսից, Նա բնակվեց մեր մեջ, և մենք տեսանք Նրա փառքը: Հայրը,

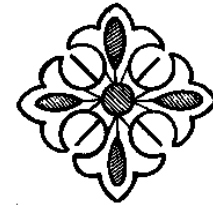

ում ոչ ոք չի տեսել, անմերձենալի Լույս է: Երբ մարդ ընդունում է Աստծու գործերն իր մեջ, դա կոչվում է լուսավորում: Բարին ընդհանրապես կոչվում է լույս. արդարությունը, իմաստությունը և գիտությունը նույնպես լույս են կոչվում:

Ի սկզբանե Աստված ստեղծեց լույսը որպես զգայարանների համար ճանաչելի ֆիզիկական գոյություն, և Աստված տեսավ, որ լույսը բարի է, քանի որ մեկ այլ լույս էլ կա, որը գործում է կենդանի արարածի մեջ, մինչև որ գտնում է նրան, ով Հոգու միջոցով կարող է մերձենալ Իրեն՝ Աստծուն: Ո՞րն է այս լույսի բնությունը, որը կա բոլոր բույսերի ու կենդանիների մեջ: Ինչո՞վ են դրանք տարբերվում անշունչ ստեղծագործությունից և ինչո՞վ են առավել նրանից: Աստված լույս է. Իր լույսից Նա հեղում է բնության վրա, որ այն լուսավորվի, նաև մտքի, սրտի, զգայարանների ու հոգու վրա՝ որպեսզի լույս ունենան: Բայց նրանց լույսը գալիս է Աստծու լույսի առատությունից և ոչ թե Նրա լույսի հույությունից: Նույնը կարելի է ասել կյանքի վերաբերյալ: Աստված է կյանքը. Նա է կյանք պարգևել Իր ստեղծագործությանը, բայց այս կյանքն Իր կյանքի առատությունից է, ոչ թե Իր հույությունից: Աստված նաև բանականություն ու Հոգի է, Նա մարդկանց բանականություն ու հոգի է տվել որպես Իր առատության պարգև, ոչ թե Իր հույությունից... և այսպես շարունակ:

Բայց ինչո՞ւ Աստված տեսավ, որ լույսը բարի է: Այդպես է, որովհետև այն համապատասխանում է Իր բնությանը... Աստված լույս է, և Նրա մեջ ամենևին խավար չկա, և խավարի մեջ էլ Աստված չկա, այլապես այն լույս կլիներ: Ավելին, նրանք, ովքեր ենթարկվում են խավարին, պիտի դրսի խավարը նետվեն, որը նշանակում է՝ հեռու լինել Աստծու ներկայությունից:

Այժմ կուզենայի հարցնել՝ քանի որ Աստված լույսը բաժանեց խավարից, ինչպե՞ս այն մտավ մարդու մեջ: Ինչպե՞ս եղավ, որ մարդիկ այն ավելի սիրեցին, քան լույսը: Այս հարցերի պատասխանը թողնում եմ յուրաքանչյուրիս խղճին:

Երբ ինքս ինձ հետ մենակ եմ մնում

Ով Տեր, դա իսկապես օրհնյալ պահ է, երբ ինքս ինձ հետ մենակ եմ մնում, իրականում Քեզ հետ եմ մենակ մնում, որովհետև Դու իմ մեջ ես, թեկուզ ես Քեզ չեմ տեսնում: Սա տարրինակ չէ, քանի որ Դու աշխարհում էիր, և աշխարհը Քեզ չճանաչեց: Երբ դեռ աշխարհում էի, ամենամեծ մեղքերիցս մեկն այն էր, որ խուսափում էի ինքս ինձ հետ մենակ մնալուց:

Ես ժամանակ չունեի ինքս ինձ հետ մենակ մնալու կամ, ավելի անկեղծորեն, ես վատնում էի Քո տված ժամանակը, փոխանակ ինձ անդրադառնալու, ինձնով զբաղվելու կամ ամեն առիթ օգտագործելու՝ ինքս ինձ հետ մենակ մնալու կամ ավելի շատ Քեզ հետ լինելու համար: Ախ, իմ հիմարության պատճառով, այդ ընթացքում ես նոր զբաղմունքներ էի փնտրում՝ ժամանակս լցնելու համար՝ կարծես թե ինքս ինձ հետ մենակ մնալը ծուլություն լիներ:

Երբ աշխարհում էի, տեսականորեն գիտեի, թե որքան կարևոր է ինքն իր հետ մենակ մնալը, բայց գործնականում դրան ուշադրություն չէի դարձնում: Ավելի ճիշտ կլինեի ասել՝ չարը չէր թողնում, որ տեսական գիտելիքս գործադրեի, քանի որ միշտ զբաղված էի, անընդհատ զբաղված: Այդ պատճառով, ով Տեր, ես տեղյակ չէի իմ մեջ եղած այն մեծ դանձին, որը Դու ես:

Երբեմն, երբ պատահում էր, որ մենակ էի մնում ինքս ինձ հետ և տեսնում էի այդ շողշողուն գանձի մի նշույլը, թաքցնում էի այն կեղծ պատճառաբանություններ, թե նրա հետ մենակ մնալու համար ինձ երկար ժամանակ է հարկավոր: Իրականում ուզում էի նախ գնալ հորս թաղելու, ազարակ տեսնելու ու եզներս փորձարկելու: Բայց վերջապես, Տեր, երբ մի օր, հստակ չեմ հիշում՝ երբ, թողեցիր, որ երկար ժամանակ հանդարտ ինքս ինձ հետ մենակ մնամ, իմ մեջ թաքնված այդ գանձը հայտնաբերեցի: Միայն այդ ժամանակ ամեն ինչ վաճառեցի ու գնեցի այդ գանձը, որը Դու ես:

Դրանից հետո Քեզ ունեմ ես իմ փոխարեն:

Ահա խոստովանում եմ Քեզ, Տեր իմ: Ամեն անգամ ինքս ինձ հետ մենակ մնալով, զգում եմ, որ աշխարհից էլ թանկ եմ ես, ինչպես ասել ես. «Ի՞նչ օգուտ մարդուն, եթե ամբողջ աշխարհը շահի, բայց իր անձը կորցնի» (Մարկ. 8.36):

Եվ երբ զգում եմ իմ արժեքը, աշխարհին արհամարհանքով եմ նայում և Քեզանից ստանում եմ ամեն ինչից հրաժարվելու կարողությունը: Եվ երբ հրաժարվում եմ ամեն ինչից, շուրջս նայելով Քեզ եմ տեսնում, որ քաջալերում ես ինձ խոսքերովդ. «Մի վախեցիր, որովհետև քեզ հետ եմ» (Ծնն. 26.24):

Երբ առանձնանում եմ ինքս ինձ հետ, ով Տեր, հայտնաբերելով ներքին անձս, տեսնում եմ, որ օտարները ներսումս հանդգնել են ապականել Քո սրբությունները: Խոստովանում եմ Քեզ ամենը և խնդրում, որ ազատես ինձ օտարականների ձեռքից: Ժամանակն արագ է ընթանում, իսկ ես դեռ շատ բան ունեմ Քեզ ասելու և ինձ ասելու: Այսպիսով, մարդկային մխիթարությունն աչքիս քիչ արժեք ունի: Բավականություն ստանալու համար այլևս ուրիշների ընկերակցությունը չեմ փնտրում, այլ ավելի շուտ մխիթարություն եմ գտնում առանձնություն, մեկուսանալու ու անդորրի մեջ: Սա ինձ չի զրկում ինքս ինձ հետ մենակ լինելուց, որն ինձ համար շատ կարևոր է, և որն իմ մեջ խոնարհությունն և մաքրությունն է ծնում:

Երբեմն, Տեր իմ, երբ ինքս ինձ հետ մենակ եմ մնում ու ավելի խորն եմ քննում ինձ, սրտիս անկյուններում պառկած օձեր ու կարիճներ եմ հայտնաբերում: Նրանք փորձում են իմ սիրտը կրծել անձայն ու թաքուն, և իրենց թույլը ներարկել արյանս, մտքերիս ու զգացմունքներիս մեջ, առանց իմ գիտության:

Երբ նայում եմ այս օձերին ու կարիճներին, նրանք արթնանում ու խայթում են գիտակցությունս, դրա համար էլ թողնում եմ քնեն, որպեսզի ցավ չպատճառեն ինձ:

Բայց ի՞նչ օգուտ նրանց չտեսնելուց, հանուն հանգստության՝ նրանց այդպես թողնելուց ու աչք փակելուց: Իրականում ինքս ինձ եմ խաբում ու փախչում ինձանից: Ավելի լավ չի՞ լինի այդ սողուններին լուսին բերելով, պայքարել դրանց դեմ: Ով Տեր, ողորմիր ինձ, քանի որ թույլ եմ և անզոր դրանց, նույնիսկ դրանց մի փոքր մասի դեմ: Ինձ համար ավելի լավ է դրանց Քեզ բերել, Տեր իմ, որ Դու պայքարես իմ փոխարեն. «Դու կփրկես ինձ թշնամու զայրույթից: Ձեռքդ կմեկնես, և Քո աջը կփրկի ինձ» (Սաղմ. 137.7):

Երբ ինքս ինձ հետ մենակ եմ մնում, ով Տեր,

Հայտնաբերում եմ իմ իսկույթյունը և հասկանում, որ Քո ներկայութեան ներքո ես միայն փոշի ու մոխիր եմ: Այսպիսով, ես խոնարհվում եմ և զգում, որ աշխարհի փառքը միայն արտաքին կեղծ գույնն է, որը ոչ մի կերպ չի կարող փոխել էությունը:

Երբ ինքս ինձ հետ մենակ եմ մնում և զգում եմ, թե որքան թույլ եմ ես, ավելի ամուր եմ կառչում Քեզանից, գիտակցելով, որ առանց Քեզ ոչինչ չեմ կարող անել: Եվ որքան ավելի ամուր եմ կառչում Քեզանից, այնքան ավելի ես Քեզ հայտնում ինձ, այնպես որ, կարողանում եմ տեսնել, թե որքան ավելի անբիժ ես Դու՝ մարդկանց որդիների համեմատ: Դու ինձ օգնում ես Քեզ հետ մենակ մնալն ավելի սիրել, քան մարդկանց հետ լինելը: Ամեն անգամ, երբ մի նոր բան եմ հայտնաբերում Քո մեջ, հոգիս ավելի է փարվում Քեզ:

Խնդրում եմ, Տեր, օգնիր, որ թողնեմ մարդկանց և ավելի շատ մտածեմ ինքս ինձ Քեզ կապելու մասին: Հետո օգնիր, որ մոռանամ ինձ և միայն Քեզ դարձնեմ իմ ուշադրությունը:

Ով Տեր, այդ ես չէ, որ գալիս եմ դեպի Քեզ, քանի որ ճանապարհը վատ գիտեմ: Միտքս տկար է, հոգիս՝ սահմանափակ: Դեռ մարմնի մեջ եմ, և շատ բան խանգարում է ինձ, ինչպես օրինակ՝ կրքերս ու ցանկություններս: Երբեմն էլ՝ կամքս է փակում դեպի Քեզ բերող ճանապարհը:

Ով Տեր, նաև զբաղված եմ լինում այնպիսի բաներով, որ առնչություն չունեն Քեզ հետ: Ես շատ հետաքրքրություններ ունեմ, որոնք խանգարում են ինձ, բայց շատ թշվառ ու հիմար լինելուս պատճառով, չեմ փորձում ազատվել դրանցից, այլ ընդհակառակը, օրեցօր ավելացնում եմ դրանք: Ուրեմն, Դու ես, Տեր, որ կարող ես դալ դեպի ինձ: Եկ, Տեր, Հայտնիք Քեզ ինձ և այցելիր որդուդ կամ ծառայիդ: Դու ամբողջությամբ սեր ես: Ավելին, սերը հենց Դու ես:

Ով Տեր, ես չէ, որ սրտումս Քո բնակության համար տեղ եմ պատրաստում, որովհետև. «**Եթե Տերը տունը չչինի, իզուր են չարչարվում այն շինողները**» (Սաղմ. 126.1): Ո՞վ եմ ես, որ Քեզ համար սուրբ տաճար չինեմ, որպեսզի Քո Հոգին բնակվի իմ մեջ: Դու ես, Տեր, որ չինել ես Երուսաղեմը: Եկ և ինձ մի սպասիր, որպեսզի չլինի թե Դու սպասես, և ես չգամ...

Ինձանով չեմ կարող Քեզ ճանաչել: Ով Տեր, ոչ թե իմ ջանքերով, այլ Քո օգնությամբ, ոչ թե իմ գործությամբ, այլ Քո շնորհով: Դու Քեզ ինձ հայտնում ես սիրուդ մեջ: Բայց Քեզ չես հայտնի ինձ, մինչև ես չսիրեմ Քեզ: Ասա, ուրեմն, ինչպե՞ս սիրեմ Քեզ, որ հայտնես Քեզ ինձ: Ուստի, խնդրում եմ, հայտնիք Քեզ ինձ, որ Քո հանդեպ ունեցած սերս մեծանա, որովհետև որքան ավելի եմ Քեզ տեսնում, այնքան ավելի եմ Քեզ սիրում ու ավելի եմ կապվում Քեզ: Քանի որ ինչպե՞ս կարելի է իսկապես սիրել մեկին, ում մասին ոչինչ չգիտես, ում չես տեսել, կամ միայն անորոշ գիտելիք ունես:

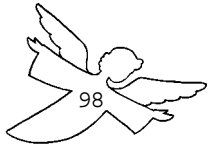
Ուստի, աղոթում եմ, որ հայտնես Քեզ ինձ,

քանի որ Քեզ ճշմարիտ կերպով ճանաչելու միակ աղբյուրն այս է՝ ոչ թե ուրիշների կամ գրքերի միջոցով, այլ ինչպես առաքյալն է ասում՝ «...ականասես իսկ եղանք... և մեր ձեռքերը շոշափեցին...» (Ա. Հովհ. 1.1):

Քո մասին կատարելապես չեմ կարող իմանալ գրքերից կամ էլ Քեզ ճանաչողներից, որովհետև անգամ նրանք չեն կարող նկարագրել այն անարտահայտելի որոշիչները, որ տեսել են Քո մեջ, ինչը ոչ մի լեզու չի կարող արտաբերել: Նրանք միայն կարող են փափագ արթնացնել նրա մեջ, ով լսում կամ կարդում է Քո մասին՝ ասելով. «Ճաշակեցեք և տեսեք, թե որքան քաղցր է Տերը» (Սաղմ. 33.9): Բայց նրանք չեն կարող Քո ճշմարիտ բնության մասին ստույգ գաղափար տալ. դա վեր է իրենց կարողությունից: Սակայն, եթե Դու, Տեր, Քեզ հայտնես ինձ՝ ինչպե՞ս պիտի Քո դեմքը տեսնեմ, քանի որ առանց սրբություն ոչ ոք չի կարող Տիրոջը տեսնել: Սրբությունը վեր է իմ կարողությունից, որովհետև ինձ նեղողները շատացել ու տիրել են ինձ: Ես թույլ եմ այդ ամենի առջև՝ աշխարհի, մարմնի, չար ցանկությունների, կրքերի ու մտքերի առջև:

Հաճախ ընկնում եմ ու խարխափում: Սրբությունը երազ է, որը փափագում եմ, որ իրականանա, բայց ինչպե՞ս կարող եմ այն ձեռք բերել: Արդյո՞ք սա նշանակում է, որ երբեք Քեզ չեմ տեսնի: Խնդրում եմ, Տեր, տուր ինձ սրտի այդ մաքրությունը, որպեսզի կարողանամ տեսնել Քո դեմքը: «Ցողիք ինձ սպունգով և ես կմաքրվեմ, լվա՛ ու ձյունից ճերմակ կլինեմ» (Սաղմ. 50.9):

Մեր՝ Աստծուն տանող ճանապարհի հանդեպ

Ինչո՞ւ եմ աղոթում: Ինչո՞ւ եմ պաշք պահում: Ինչո՞ւ եմ առանձնություն փնտրում:

Ինչո՞ւ եմ կարդում:

Արդյո՞ք աղոթող կամ պաշք պահող մարդու համբավ ձեռք բերելու, կամ առանձնություն սիրող ու գիտուն մարդու անուն վաստակելու համար:

Միրում եմ պաշտո՞ղ լինել: Արդյո՞ք սա ինչ-որ նպատակ է, յուրօրինակ մի կիրք:

Ուզում եմ բարձր դի՞րք գրավել կամ մեծ մա՞րդ դառնալ՝ այս ճանապարհին մյուսներից առաջ անցնելով ու նրանց գերազանցելով:

Իսկապես, սիրո՞ւմ եմ Իրեն՝ Աստծուն և այն ճանապարհը, որը դեպի Նա է տանում:

Միրում եմ աղո՞թքը, թե՞ Նրան, Ում աղոթում եմ:

Երբեմն իմ մեջ շատ թերություններ եմ նկատում:

Երբ արտասանում եմ ինձնից պահանջվող սաղմոսները, երջանիկ եմ զգում, ոչ թե այն պատճառով, որ Աստծու հետ եմ խոսում, այլ որովհետև դա հաստատում է, որ որպես վանական ես հաջողությամբ եմ կատարում պաշտամունքային իմ պարտականությունները: Մյուս կողմից էլ, երբ չեմ կարողանում պահանջված բոլոր սաղմոսներն ասել, տխրում եմ, ոչ թե նրա համար, որ չեմ վայելում Տիրոջ հետ խոսելիս, այլ այն մտքից, որ վատ վանական եմ:

Նույնն եմ զգում պահքի, հսկումների և ընթերցանությունների առնչությամբ: Սա բացարձակապես անձի խնդիր է. սա ակնհայտ եսասիրություն է, որն ինձ լցնում է իմ իսկ աչքում բարձրանալու ցանկությամբ՝ հաշվի չառնելով հարաբերություններս Աստծու հետ:

Ե՞րբ պիտի դա ժամանակը, երբ ոչ մի սաղմոս

խիկ չասելով, ինձ երջանիկ զգամ՝ բնակվելով Աստծու մեջ, և պաշտելով Նրան:

Արդյո՞ք աղոթում եմ՝ Քեզ հետ խոսելու հաճույքը վայելելու, Քո ներկայութեան մեջ լինելու երջանկությունն զգալու համար: Թե՞ աղոթում եմ, որ առաքինությունն ձեռք բերեմ ու հավիտենական կյանք ստանամ: Գուցե աղոթում եմ, որ Քեզ հետ խոսեմ և խնդրեմ, որ տա՞ս ինձ այդ կյանքը:

Աղոթքն, այսպիսով, ինձ համար նպատա՞կ է, թե՞ զուտ միջոց:

Օրինակ, երբ որևէ մեկը խանդարում է մենություննս կամ աղոթքս, ես զայրանում եմ նրա վրա, կորցնում եմ ներքին խաղաղությունս, հետևաբար, կորցնում եմ նաև Աստծու հետ ունեցած խաղաղությունս: Սա նշանակում է, որ աղոթքն ինձ համար նպատակ է, ոչ թե միջոց, և այդ նպատակին հասնելու համար ես կարող եմ շեղվել և սխալվել:

Այնինչ, իրականում, պաշտամունքն ընդամենը դեպի Աստված առաջնորդող ճանապարհ է, բայց նպատակին Աստված է:

Սերը ճանապարհ է, ծառայելը ճանապարհ է, բայց նպատակը մեկն է, որ է՝ Աստված:

Ինչո՞ւ ենք, ուրեմն, կորցնում Աստծուն, ինչ է թե՛ չչեղվենք դեպի Իրեն տանող ճանապարհից և ինչ է թե՛ այդ ճանապարհը մեր ուղածով լինի:

Եկեք, ուրեմն, սիրենք ճանապարհը, ոչ թե նրա համար, որ այն ցանկալի է, իսկ դա իսկապես այդպես է, այլ որովհետև այն մեզ դեպի Աստված է առաջնորդում: Եկեք շտապենք և արագ անցնենք այդ ճանապարհը, որպեսզի հասնենք Իրեն:

Կատարյալն այն է, որ ինքը՝ Աստված լինի դեպի Իրեն տանող մեր ճանապարհը, քանի որ Նա Ինքն է ճանապարհը, ինչպես և ասել է (Հովհ. 14:6):

Հեռացիլ ինձանից

Այս հոդվածը բոլորի համար չէ: Այն որոշակի հոգևոր մակարդակ է պահանջում, և եթե մեկը դեռ այդ մակարդակին չի հասել, օգուտ չի կարող քաղել սրանից:

Ով Տեր, ինձ չվերաբերող բաների մեջ խառնվելն իմ բնությունն է: Խոսքս ուրիշների գործերի մասին չէ, թե ինչ են անում, կամ թե Դու ինչպես ես վարվում նրանց հետ, (թեև երբեմն այս սխալի մեջ էլ եմ ընկնում), այլ այն մասին է, որ իմ գործերի մեջ էլ եմ խառնվում: Իրականում, իմ գործերն ինձ չեն վերաբերում, այլ ավելի շուտ՝ Քեզ են վերաբերում:

Իմ անձն իմ սեփականությունը չէ, այն Քոնն է, Դու այն գնել ես Քո թանկագին արյամբ, ուստի այն դարձել է Քո սեփականը, այլևս ես իրավունք չունեմ նրա գործերի մեջ խառնվելու, քանի որ Դու ես նրան հոգ տանում՝ ըստ Քո բարի սուրբ կամքի: Ես միայն պիտի նայեմ ու փառք տամ Քեզ:

Ե՞րբ պիտի դադարեմ իմ իսկ գործերի մեջ խառնվելուց և այդ բոլորը Քեզ թողնեմ, որպեսզի ուր որ առաջնորդես ինձ՝ գնամ, և ինչպես որ ինձ փոխես՝ այն դառնամ: Ե՞րբ պետք է գոհանամ այն ամենով, որ սահմանել ես ինձ համար և ոչ թե ստիպեմ, որ փոխես ինչ-որ բան, իբր իմ օգուտը չես փնտրում:

Ե՞րբ պետք է աղոթքս խնդիրքից վերածվի օրհնություն: Կամ ե՞րբ էլ ոչինչ չեմ ունենա խնդրելու, քանի որ ունեցածիցս ավելի լավ ոչինչ չկա:

Ե՞րբ պետք է դա այն ժամանակը, երբ ինքս ոչինչ չանեմ. ինձ միայն Քո ձեռքերի մեջ հանձնեմ ու ամեն բան մոռանամ, և հիշեմ միայն այն ձեռքերը, որոնք ում դիպչեն՝ կբժշկեն:

Ե՞րբ ես կատարյալ հավատ կունենամ՝ կյանքս Քեզ վստահելու չափ, որպեսզի վարվես, ինչպես կամենում ես, քանի որ առատաձեռն ես: Այդ ժամանակ ես չեմ խառնվի Քո գործին, ոչ էլ գաղտնի կնայեմ, թե ինչ և ինչպես պիտի անես

ինձ համար, և ոչ էլ կմտածեմ, թե արածդ ընդունո՞ւմ եմ, թե՞ ոչ:

Այս, Տեր իմ, որքան մեղավոր եմ Քո առաջ. տգետ եմ, բայց միջամտում եմ Քո իմաստուն գործերին՝ փորձելով դրանք կասեցնել և իմ հիմար խորհուրդն առաջ տանել: Իմ կողմից ավելի խելացի կլինեք, որ լուռ մնայի և նայեի դիտորդի նման, ոչ թե մասնակցեի: Այդ ժամանակ ես կտեսնեի Քո իմաստության հրաշքները:

Ով Տեր, շատ եմ մտածում իմ մասին, իսկ Քո մասին քիչ եմ մտածում: Ինձ շատ եմ վստահում, իսկ Քեզ՝ քիչ եմ վստահում: Իմ անձն իմ կուռքն է, ե՞րբ պիտի այն փշրվի, որ Քեզ պաշտեմ ճշմարտապես: Քանի որ ինքս չեմ կարողանում փշրել այս կուռքը, որովհետև աչքիս գեղեցիկ է, և ես սիրում եմ այն, խնդրում եմ, Տեր, Ինքդ կործանիր: Այդ ժամանակ իմ սրտում Քեզ հակառակվող չի լինի:

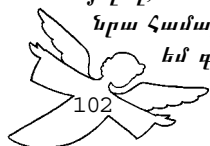
Ով Տեր, եթե Քո մասին այնքան մտածեմ, որքան իմ մասին եմ մտածում, եթե Քեզ այնքան ապավինեմ, որքան իմ զորությանը, եթե Քեզ սիրեմ այնքան, որքան ինձ, ապա կլինեմ այն սրբերի պես, ովքեր իրենց անձն ուրացան՝ Քեզ ճանաչելու համար:

Տեր, ե՞րբ պիտի ազատես ինձ անձիցս: Ե՞րբ: Որպեսզի թեկուզ չսրբանամ էլ, բայց Քեզ գտնեմ:

Ե՞րբ պետք է հոգիս հանես բանտից և խաղաղությամբ արձակես Քո ծառային (Սաղմ. 141.1, Ղուկ. 2.29): Ե՞րբ պիտի հանուն Քեզ կորցնեմ անձս, որպեսզի Քեզ գտնեմ, և հետո այն Քո մեջ վերադառնեմ: Ե՞րբ պիտի կործանեմ անձս հանուն Քեզ: Ե՞րբ պետք է ինձ նայելիս ոչ թե անձս, այլ Քեզ տեսնեմ: Ե՞րբ պիտի ինձ նայեմ ու տեսնեմ, որ այն Դու ես: Ե՞րբ պիտի նայեմ աշխարհին, մարդկանց և Քեզ տեսնեմ: Երբ պիտի Դու լինես ինձ համար ամենը ամենի մեջ:

«Նրանք կորստյան պիտի մատնվեն, բայց Դու կաս և մնում ես: Բոլորը պիտի մաշվեն որպես գորգեր և որպես վերարկու. պիտի ոլորես դրանք հագուստի պես և նրանք պիտի փոխվեն: Բայց Դու միշտ նույնն ես և Քո տարիները չեն պակասելու» (Եբր. 1.11-12):

Ինձ ասել են, որ ճանաչեմ անձս և խորանամ դրա մեջ, բայց, Տեր իմ, այս անձն է բոլոր դժբախտություններիս պատճառը: Ե՞րբ պիտի իմ մեջ խորանալով՝ անձս չգտնեմ: Ինչքան հաճախ եմ նայել ու տեսել անձս՝ անշարժ կախված խաչից, բայց ավելի ուշադիր նայելով, տեսել եմ Քեզ և երջանկացել: Երջանկացել եմ ոչ թե նրա համար, որ Արքայությունը պիտի ժառանգեմ, այլ որ Քեզ եմ գտել:

Կարծում եմ, որ Քեզ միշտ կգտնեմ այնտեղ՝ մահվան ստվերների մեջ, և թեկուզ այնտեղով եմ անցնում, սակայն. **«Չեմ վախենա չարից, քանզի Դու, Տեր, ինձ հետ ես»** (Սաղմ. 22.5): Դու մեզ կյանք ունենալու համար ստեղծեցիր, սակայն մեղք գործելով մենք մահն ընտրեցինք: Սակայն Դու, Ում համար ամեն ինչ հնարավոր է և Ում առջև ամեն ինչ մաքրվում է, սրբագործեցիր մահը և այն կյանքի ճանապարհ դարձրեցիր: Դու ես միակ դուռը կյանքի, քանի որ ասում ես. **«Ով որ իր անձը գտնում է, այն կկորցնի. և ով իր անձը կորցրեց ինձ համար, այն կգտնի»** (Մատթ. 10.39): **«Եթե մեկը կամենում է հետևել Ինձ, թող ուրանա իր անձը, վերցնի իր խաչը և գա Իմ հետևից»** (Մատթ. 16.24):

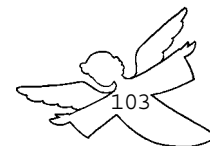
Վանական կյանքիս առաջին տարում կարդացի սրբերիցդ ու մանց խոսքերն այն մասին, թե վանականությունը պետք է ազատվի ամեն ինչից և մոտենա Մեկին: Այսպիսով, որքանով որ կարողացա, մեկուսացա աշխարհից ու մարդկանցից, բայց դա ինձ Քեզ չմոտեցրեց: Գուցե պատճառն այն էր, որ մեկուսանալը Քեզ համար չէ, որ ընտրեցի, այլ՝ իմ, որպեսզի գոհ լինեմ ինձանից և արժանանամ մարդկանց հավանությունը:

Երկրորդ տարում հասկացա ամեն ինչից ազատվելու մեկ այլ ճանապարհ՝ անձից ազատվելը:

Հետաքրքիր է՝ ինչպե՞ս կհասկանամ այս խոսքերը հաջորդ տարիներին: Չգիտեմ: Գուցե թե մոռանամ դրանք և մոռանամ մտածել դրանց իմաստի մասին, քանի որ զբաղված կլինեմ Քեզանով:

Վանքում եղբայրների հետ հանդիպելիս հաճախ ասում էի, որ մեր հավաքներն այստեղ՝ երկրի վրա, խանգարում են մեզ Աստծու հետ լինել և միգուցե խոչընդոտեն այնտեղ՝ հավիտենականություն մեջ հանդիպել Իրեն: Բայց հիմա կասեի, որ ինքս ինձ հետ մենակ մնալն ինձ ավելի է խանգարում:

Ժամանակ առ ժամանակ, երբ մենակ եմ մնում ինքս ինձ հետ, ուզում եմ անձիս ասել. «Հեռացիր ինձանից, քանի որ դա է լավ մեզ համար»: Հեռացիր ինձանից, որ կարողանամ մենակ մնալ Աստծու հետ և արժանանամ Իր խոստումները վայելելուն, «Իր մեջ բնակվելուն»: Միայն այդ ժամանակ կարող եմ մենակ մնալ ոչ թե անձիս, այլ Աստծու հետ, որ իմ մեջ է բնակվում:

Մեր Տերը ներկա է

Ով Տեր, Դու ներկա ես. տկարները գիտեն, որ ներկա ես և մխիթարվում են, իսկ գորավորները դողում են՝ ներկայությունդ հիշելով: Ուրեմն, «Մեր Տերը ներկա է» բառերը հարուցում են և՛ բերկրանք, և՛ վախ, և՛ մխիթարություն, և՛ դառնություն:

Չնայած, որ Դու ներկա ես, շատերը չգիտեն այդ մասին: Ինչպես, օրինակ, Սողոմոն Իմաստունը, երբ ասում է. «Ծա դարձա ու տեսա այն բոլոր զրկանքները, որ լինում են արեգակի ներքո, և ահա զրկվածներն արցունքների մեջ են, և ոչ ոք չկար, որ մխիթարեր նրանց...» (Ժող. 4.1): Ինչո՞ւ, ուրեմն, ով Տեր, տեսնում ու լուծում ես:

Ով Տեր, ցույց տուր մեզ Քո ողորմությունը, փաստիր Քո ներկայությունը: Մի թող, որ նախատես մեզ՝ ասելով. «Ո՛ւր է Տերը՝ ձեր Աստվածը»: Տեր, ինչո՞ւ ես սպասում մինչև գիշերվա վերջին պահը. մինչդեռ նավակի մեջ աշակերտներն անհանգիստ են, իսկ ալիքներն ուժգնորեն հարվածում են նրան: Ինչո՞ւ ես սպասում, չէ՞ որ Սուրբ Գիրքն ասում է, որ Դու կգաս և չես ուշանա:

Շտապիր, ով Տեր, շտապիր: Նույնիսկ Դավիթ մարգարեն բողոքում է այս ուշանալուց ու ասում. «Աստված, ինձ օգնության հասիր. Տեր, փութա ընկերակցել ինձ: ...Օգնականն ու փրկիչն իմ Դու ես. Տեր իմ, մի ուշացիր» (Սաղմ. 69. 1-6):

Գիտենք, որ Դու ողորմած ես, և մեզ տրված չէ իմանալ այն ժամերը և ժամանակները, որ Հայրը հաստատեց Իր իշխանության մեջ (Գործք. 1.7): Ուրեմն, մենք միշտ կսպասենք, ինչպես սաղմոսերգուն է ասում. «Ծա Տիրոջն եմ սպասում, առավոտվա սպասողներից առավել» (Սաղմ. 129.6):

Ահա լիահույս սպասում ենք, ով Տեր, Քո ներկայությանը: Համոզված ենք, որ կգործես զորություն, իմաստությամբ և ճիշտ ժամանակին, որը կորոշի Քո անսահման

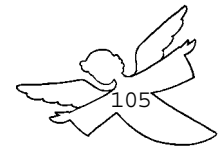

սիրող բարությունը: Մեր առջև են մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի գեղեցիկ խոսքերը. «Իմ Հայրը մինչև այժմ գործում է, ուրեմն Ծա ես գործում եմ» (Հովհ. 5.17):

Գործիր, ուրեմն, Տեր, գործիր, որովհետև Դու սիրում ես արդարությունն ու բարությունը: Գործիր, որ մարդիկ հանգիստ ունենան և իրենց կյանքը հանձնեն Քո ձեռքերի մեջ: Այնժամ նրանք լուռ կխորհեն Քո գործերի մասին և կերգեն այս գեղեցիկ երգը. «Տերը պիտի պատերազմի ձեր փոխարեն, դուք լուռ մնացեք» (Ելք 14.14):

Նրանք պիտի խորհեն Քո գործերի մասին ու վստահությամբ երգեն. «Մեր Տերը ներկա է»:

Այո, իսկապես, «Մեր Տերը ներկա է»:

Ցանկ

1. Ազատագրում մեղքի ճանաչողությունից	7
2. Ազատություն Աստծուն ճանաչելու մեջ	10
3. Ազատագրում կապանքներից	13
4. Չորս պատերի մեջ	19
5. Ավելի մեծ, քան երկինքն ու երկիրը	22
6. Նա խորը քնած էր	27
7. Ճանաչիր ինքդ քեզ	30
8. Քո անձը և մարդկանց գովասանքը	36
9. Քո անձը և մարդկանց վիրավորանքը	40
10. Ազատագրվել անձից	44
11. Քո անձն Աստծու ներկայության մեջ	47
12. Ազատագրվել երկրային ցանկություններից	50
13. Ազատագրվել զգայարանների գերությունից	53
14. Աշխարհից ոչինչ չեմ ուզում	56
15. Սովորել Աստծուց	58
16. Ազատագրվել ուսուցանելու ցանկությունից	61
17. Ազատագրվել ունենալու զգացումից	64
18. Ազատագրվել սեփական անձի ազդեցությունից	67
19. Թշվառները	70
20. Դ-ա պատահեց այն գիշեր	75
21. Եվ ինձ մենակ պիտի թողնեք	85
22. Խորհրդածություն լույսի և խավարի մասին	91
23. Երբ ինքս ինձ հետ մենակ եմ մնում	94
24. Հայտնիք Քեզ ինձ	97
25. Մեր՝ Աստծուն տանող ճանապարհի հանդեպ	99
26. Հեռացիր ինձանից	101
27. Մեր Տերը ներկա է	104